
De vondeling en zijn afstammingsrecht

Een juridisch onderzoek naar de tegemoetkoming van het recht op leven en het recht op afstamming van het kind bij een invoering van een wettelijke mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kind

Noëlle Goverde

Tilburg University, masterthesis Rechtsgeleerdheid, accent privaatrecht

Tilburg, april 2016

De vondeling en zijn afstammingsrecht

Een juridisch onderzoek naar de tegemoetkoming van het recht op leven en het recht op afstamming van het kind bij een invoering van een wettelijke mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kind

Auteur:	Noëlle Goverde
Administratienummer:	297252
Universiteit:	Tilburg University
Afstudeerrichting:	master Rechtsgeleerdheid, accent privaatrecht
Afstudeerdocent:	mr. Y. Bogaers
Tweede lezer:	prof. mr. P. Vlaardingerbroek
Datum voltooiing:	april 2016

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis met de titel 'De vondeling en zijn afstammingsrecht'. Deze titel verwijst naar het achterlaten van een kind in een vondelingenkamer en naar de behandeling van een eventuele wetswijziging. Deze masterthesis vormt de afronding van mijn studie Rechtsgeleerdheid, accent privaatrecht (personen-, familie- en jeugdrecht) aan de Universiteit van Tilburg.

De opening van de vondelingenkamers in september 2014 heeft een maatschappelijke discussie over het anoniem achterlaten van een kind en de mogelijkheid om anoniem te bevallen van een kind doen oplaaien. Voorstanders stellen dat het recht op leven en de gezondheid van het kind voorop staan. Tegenstanders wijzen op het recht op afstamming van het kind en merken op dat de discussie genuanceerder ligt dan op het eerste ogenblik lijkt. Het is deze maatschappelijke discussie die de aanleiding vormt voor dit juridisch onderzoek. In 2010 heb ik meerdere malen vol ongeloof en verontwaardiging naar het nieuws gekeken. In dat jaar werden maar liefst twaalf babylijkjes en drie vondelingen gevonden. Zelf was ik net aan mijn rechtenstudie begonnen en mijn interesse voor het personen-, familie- en jeugdrecht is altijd al groot geweest. Dit is dan ook een onderwerp dat mij zeer raakt. Sindsdien heb ik met veel interesse de ontwikkelingen omtrent deze maatschappelijke discussie gevolgd. Ik ben dan ook dankbaar dat ik hier onderzoek naar mocht doen.

Graag wil ik mijn dank betuigen aan diegenen die mij bij het schrijven van mijn scriptie hebben geholpen of een bijdrage hebben geleverd. Hierbij wil ik mevrouw Bogaers bedanken voor haar begeleiding tijdens het schrijven van de scriptie. Tevens wil ik mijn dankwoord uitspreken jegens professor Vlaardingerbroek voor de tijd en moeite die hij heeft genomen om als tweede lezer te fungeren. Verder dank ik Astrid Werdmuller en Hans van Hooff, die mij beiden de mogelijkheid hebben gegeven met hen te spreken over hun werk en visie. Deze interviews hebben mijn enthousiasme en motivatie versterkt bij het schrijven van mijn scriptie. Ik ben dankbaar voor mijn moeder en zussen Denise en Céline. Hun betrokkenheid, interesse en stimulering zijn voor mij belangrijk geweest bij het voltooien van mijn studie. In het bijzonder wil ik verder mijn vader bedanken. Zijn wijsheid heeft mij geholpen mezelf te ontwikkelen en mijn eigen weg te kiezen. Zijn juridische kennis en de gesprekken die wij over het recht voeren hebben mij een betere jurist gemaakt. Ten slotte wil ik mijn vriend Pieter bedanken voor zijn liefde en onvoorwaardelijke steun. Bedankt voor het geven van de rust die ik soms nodig heb. Dat we samen nog veel mooie hoofdstukken mogen maken.

Ik wens u veel plezier bij het lezen van deze scriptie.

Noëlle Goverde

Tilburg, april 2016

Inhoud

Lijst met afkortingen	6
1. Inleiding	7
1.1. Probleembeschrijving	7
1.2. Onderzoeksdoel	8
1.3. Centrale vraag	8
1.4. Theoretisch kader	8
1.5. Verantwoording van de onderzoeksmethoden	8
1.6. Relevantie	9
1.7. Leeswijzer	10
2. Afstammingsrecht in Nederland	10
2.1. De familierechtelijke relaties	11
2.2. Juridisch ouderschap	11
2.3. Rechtsgevolgen van het ontstaan van juridisch ouderschap	13
2.4. Het belang van het afstammingsrecht	14
2.5. Conclusie	15
3. Mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland	16
3.1. Legale mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland	16
3.1.1. Abortus provocatus	16
3.1.1.1. Het juridisch kader	16
3.1.1.2. Anonimiteit	17
3.1.2. Afstaan ter adoptie	18
3.1.2.1. Het juridisch kader	18
3.1.2.2. Anonimiteit	19
3.1.3. Bevallen onder geheimhouding	19
3.1.3.1. Het juridisch kader	19
3.1.3.2. Anonimiteit	20
3.2. Illegale mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland	20
3.2.1. Te vondeling leggen van een kind	20
3.2.2. Neonaticide	22
3.2.3. Illegale opnemng en zusmoederschap	23
3.3. Conclusie	24

4. De rechtspositie van het kind	24
4.1. Het recht op leven	24
4.1.1. Artikel 2 EVRM	24
4.1.2. De Nederlandse wetgeving	25
4.2. Het recht op afstamming	26
4.2.1. Artikel 8 EVRM	26
4.2.1.1. 'Family life'	26
4.2.1.2. Recht op afstamming	27
4.2.2. Artikel 7 IVRK	27
4.2.3. Artikel 8 IVRK	28
4.2.4. De Nederlandse wetgeving	29
4.2.5. Jurisprudentie	30
4.3. De rechtspositie van de moeder	31
4.4. Conclusie	32
 5. De strafbaarheid van het anoniem achterlaten van een kind in een vondelingenkamer	 33
5.1. De vondelingenkamer	33
5.2. Strafbaarheid van het achterlaten van een kind in een vondelingenkamer	34
5.2.1. In hulpeloze toestand brengen of achterlaten	34
5.2.2. Te vondeling leggen	34
5.2.3. Verduistering van staat	36
5.3. Strafbaarheid van het aanbieden van vondelingenkamers	36
5.3.1. Indien een baby in een vondelingenkamer wordt gelegd	37
5.3.1.1. Uitlokking	37
5.3.1.2. Medeplichtigheid en medeplegen	39
5.3.2. Voordat een baby in een vondelingenkamer wordt gelegd	40
5.3.2.1. Poging tot uitlokking	40
5.3.3. Handhavend optreden en gedogen door de overheid	41
5.4. Conclusie	41
 6. Rechtsvergelijking met België	 42
6.1. Het vondelingenluik	42
6.2. Wetgeving in België	43
6.3. Anoniem bevallen en discreet bevallen	44
6.4. Wetsvoorstellen anoniem bevallen en discreet bevallen	44
6.5. Conclusie	46

7. Conclusie en aanbevelingen	47
7.1. Conclusie	47
7.2. Aanbevelingen	48
7.2.1. Invoering van vertrouwelijk bevallen	48
7.2.2. Aanpassing van de strafbaarheid omtrent vondelingenkamers	49
7.2.3. Toezicht op Stichting Beschermd Wieg	50
7.2.4. Preventieve maatregelen	51
Bibliografie	52
Jurisprudentie	59
Bijlagen	61

Lijst met afkortingen

Abortus	Abortus provocatus
Beschermdde Wieg	Stichting Beschermdde Wieg
BW	Burgerlijk Wetboek
BBW	Belgisch Burgerlijke Wetboek
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
Fiom	Stichting Ambulante Fiom
GW	Grondwet
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
MBV-wet	Wet betreffende de medisch begeleide voortplanting en bescherming van de overtallige embryo's en de gameten
Moeders voor Moeders	Vereniging zonder winstoogmerk (VZW) Moeders voor Moeders
NIDAA	Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen
OM	Openbaar Ministerie
RSJ	Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
RwNed	Rijkswet op het Nederlanderschap
Sr	Wetboek van Strafrecht
SW	Strafwetboek (België)
Waz	Wet Afbreking Zwangerschap
WBOM	Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie
Wet DKB	Wet Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting

1. Inleiding

Gemiddeld genomen wordt er volgens de Raad voor de Kinderbescherming (*hierna*: RvdK) in Nederland één baby per jaar te vondeling gelegd.¹ In 2010 bereikte dit aantal een hoogtepunt toen drie vondelingen en twaalf babylijkjes werden gevonden.² Het raakt mensen wanneer dit soort zaken aan het licht komen. Niet alleen ontstaat het besef dat dit soort trieste zaken in Nederland spelen, ook de verbijstering ('waarom?') zorgt voor onderwerp van gesprek. Het is daarom niet verwonderlijk dat de media steeds opnieuw aandacht besteden aan het begrip vondelingen.

1.1. Probleembeschrijving

Het te vondeling leggen van een kind heeft voor zowel de baby als de moeder ingrijpende gevolgen. Vanuit de gedachte dat ieder te vondeling gelegd kind één kind is dat gered kan worden, is Stichting Beschermd Wieg (*hierna*: Beschermd Wieg) opgericht. De stichting heeft als doel zwangere vrouwen die geen reguliere hulpverlening durven, willen of kunnen benaderen in vertrouwen te helpen.³ Ter waarborging van dit doel is in 2014 de eerste vondelingenkamer geopend.⁴ Momenteel telt Nederland vier vondelingenkamers waar vrouwen hun baby anoniem kunnen achterlaten.

Op basis van artikel 256 Wetboek van Strafrecht (*hierna*: Sr) is het in Nederland strafbaar om anoniem afstand te doen van een kind door het te vondeling te leggen. Deze strafbepaling is in de Nederlandse wetgeving opgenomen ter bescherming van het in het Nederlandse familierecht neergelegde beginsel dat ieder kind recht heeft op een moeder en het recht heeft te weten van wie het afstamt.⁵ Het afstammingsrecht regelt de familierechtelijke betrekkingen van een persoon. Het is een dwingend recht waar partijen niet van kunnen afwijken. Daarmee is de vrouw uit wie het kind geboren wordt per definitie de moeder van het kind. Zij zal naast biologisch ouder ook juridisch ouder zijn en kan haar moederschap niet ontkennen. Dit systeem is echter niet geheel waterdicht.⁶ Door bijvoorbeeld het te vondeling leggen van een kind zal geen juridisch moederschap ontstaan. Daardoor ontstaat geen familierechtelijke betrekking en zal het kind zijn afstamming niet weten. Er bestaan echter alternatieve mogelijkheden voor vrouwen die wegens ernstig persoonlijke redenen niet willen dat het kind afstammingsinformatie ontvangt. Dit voorkomt schrijnende gevolgen die kunnen intreden bij handelingen zoals het te vondeling leggen van een kind. Deze mogelijkheden zijn voor voorstanders als Barbara Muller, initiatiefneemster van vondelingenkamers, niet genoeg. Zij meent dat het recht op afstamming niet voor het recht op leven gaat. 'Hoe belangrijk is het om je moeder te kennen als de kans groter is dat je kunt leven zonder te weten wie je ouders zijn? Het recht op leven gaat simpelweg voor', aldus Muller.⁷ Om deze reden wil zij dat de Nederlandse wet toestaat dat moeders hun kind anoniem kunnen achterlaten in de vondelingenkamers.⁸ Zo zullen levens worden gered en dat is volgens haar het belangrijkste.

¹ Raad voor de Kinderbescherming, 'Vondelingen', www.kinderbescherming.nl.

² Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Weinig bekend', www.nidaa.nl; Bijlage 2.

³ Stichting Beschermd Wieg, 'Algemene informatie', www.bescherm dewieg.nl.

⁴ De Volkskrant, 'Vondelingenkamers voorlopig gedoogd. Morgen opent de eerste', 1 september 2014, www.volkskrant.nl.

⁵ *Kamerstukken II* 1979/80, 16 104, nr. 4, p. 10.

⁶ Vonk 2010, p. 63.

⁷ Algemeen Dagblad, 'Omstreden Babyhuis in Dordrecht gaat toch open', 25 maart 2013, www.ad.nl.

⁸ Metro, 'Anoniem bevallen dit jaar in Nederland mogelijk', 2 maart 2015, www.metronieuws.nl.

Een onderzoeksprobleem dat uit bovenstaande voortvloeit is of er, kijkende vanuit de rechten van het kind, in Nederland een wettelijke mogelijkheid kan en moet bestaan om anoniem afstand te doen van een kind. Met deze rechten wordt het recht op leven en het recht op afstamming(sinformatie) bedoeld. Voorop staat dat de Nederlandse wetgeving veel waarde hecht aan de mogelijkheid van het kind om te weten van wie het een kind is. Kan worden gezegd dat dit recht prevaleert aan het recht op leven, als dat recht ervoor zorgt dat wanhopige moeders hun baby's in een hulpeloze situatie achterlaten met meer dan regelmatig de dood tot gevolg? Door een juridische beoordeling te geven op dit vraagstuk kan worden voortgebouwd op een oplossing voor het maatschappelijk probleem.

1.2. Onderzoeksdoel

Het doel van het onderzoek is een beoordeling te geven of een invoering van een wettelijke mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kind tegemoet komt aan de rechten van het kind en welke rol het afstammingsrecht in deze mogelijke wetswijziging speelt. Hierbij staat een belangenafweging centraal.

1.3. Centrale vraag

'In hoeverre kan een invoering van een wettelijke mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kind in Nederland tegemoetkomen aan de rechten van het kind inzake het recht op leven en het recht op afstamming(sinformatie)?'

1.4. Theoretisch kader

Het onderzoek naar de mogelijkheid van een wettelijke regeling omtrent anoniem afstand doen van een kind wordt ingekaderd met het recht op leven en het recht op afstamming(sinformatie) van het kind. Deze rechten worden als uitgangspunt genomen nu zij met elkaar op gespannen voet (kunnen) staan. Indien het recht op leven prevaleert zal het recht op afstamming(sinformatie) een tweede plaats innemen. Dit terwijl Nederland het een belangrijk recht vindt. Wanneer het recht op afstamming(sinformatie) boven het recht op leven wordt geplaatst, kan dit leiden tot schrijnende situaties met mogelijk de dood tot gevolg. In dit onderzoek wordt een belangenafweging gemaakt. Met de uitkomst van het onderzoek wordt vervolgens een beoordeling gegeven op het centrale vraagstuk.

1.5. Verantwoording van de onderzoeksmethoden

Om een antwoord te vinden op de centrale vraag wordt een literatuuronderzoek, een rechtsbronnenonderzoek en een rechtsvergelijkend onderzoek uitgevoerd. Nu een belangenafweging inzake de rechten van het kind centraal staat, wordt ingegaan op het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (*hierna: EVRM*), het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (*hierna: IVRK*) en bijbehorende jurisprudentie. In het kader van het onderzoek wordt zowel de inhoud onderzocht als ook of deze uitleg aan verandering in de maatschappij onderhevig kan zijn of niet. Naast deze wetgeving is een bespreking van het nationaal recht, met name het Burgerlijk Wetboek (*hierna: BW*) Boek 1, noodzakelijk. Hierin is het afstammingsrecht neergelegd. Kamerstukken, jurisprudentie, het Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen en het Protocol Afstand ter Adoptie worden gebruikt

ter onderbouwing van deze wet en voor een verdieping van het belang van het afstammingsrecht.⁹ Daarnaast is het Wetboek van Strafrecht van evident belang door de strafbaarstelling van het anoniem achterlaten van een kind.

Om een beeld te schetsen van de regelgeving in andere landen wordt een rechtsvergelijking gemaakt met België. België kent eveneens geen mogelijkheid om anoniem te bevallen. Daarnaast bestaat er eenzelfde strafbaarstelling voor de moeder die haar kind verlaat (artikel 424 Strafwetboek). Anders dan in Nederland worden in België wel stappen gezet naar wetgeving. Dit terwijl België regelmatig wordt beschouwd als meer een conservatief en katholiek land dan Nederland. Onderzocht wordt of deze actieve houding vanuit de politiek en de voornemens voor een wetswijziging behulpzaam kunnen zijn voor de ontwikkeling van de Nederlandse wetgeving.

Verwijzing naar internetwebsites en krantenartikelen wordt met name gebruikt om een beeld te schetsen van de maatschappelijke discussie en om de daaruit voortvloeiende argumentaties te belichten. De genoemde argumenten worden nader onderbouwd dan wel ontkracht. Politieke standpunten die worden gebruikt, worden in beeld gebracht door middel van overheidsbronnen.

1.6. Relevantie

Het onderwerp is maatschappelijk relevant omdat het aantal gevonden vondelingen en babylijkjes de afgelopen jaren is gestegen. Stellen dat er slechts één vondeling per jaar wordt gevonden schetst een onjuist beeld. Niet alleen moet worden gesproken over de vondelingen die het hebben overleefd, ook die baby's voor wie hulp te laat kwam moeten worden meegenomen. Om maar niet te beginnen over de baby's die niet worden gevonden. In al deze gevallen betreft het dezelfde casuïstiek.

Doordat de media het schrijnende nieuws omtrent vondelingen steeds vaker naar buiten brengen is het maatschappelijk belang van het onderwerp toegenomen. Om die reden heeft Beschermde Wieg vondelingenkamers geopend. De stichting is van plan meer kamers te openen zodat moeders in heel Nederland op een plek bij hen in de buurt terecht kunnen. Het initiatief van deze kamers en de mogelijkheid om anoniem afstand te kunnen doen van een kind kent voor- en tegenstanders. Dit heeft een maatschappelijke discussie teweeggebracht waarbij in 2013 de politiek zich boog over dit onderwerp¹⁰ en begin 2015 ook bekende Nederlanders van zich laten horen.¹¹ Naar aanleiding van de opening van de vierde vondelingenkamer in 2015 zijn er opnieuw Kamervragen gesteld aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. In zijn antwoord laat hij weten de ontwikkelingen nauwgezet te volgen en dat hij de mening deelt dat er in Nederland voor gezorgd moet worden dat de officiële instanties voldoende (her)kenbaar zijn voor aankomende moeders om 'vondelingenkamers' te voorkomen.¹²

Naast de maatschappelijke relevantie bestaat er een wetenschappelijke relevantie voor het onderzoek. Het Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen (*hierna*: NIDAA) stelt dat er

⁹ Raad voor de Kinderbescherming 2013; Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010.

¹⁰ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014; Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Teeven aan de Tweede kamer, reactie op het adviesrapport RSJ over vondelingenkamer en babyhuis, 1 september 2014.

¹¹ Algemeen Dagblad, 'BN'ers maken zich hard voor vondelingenkamers', 13 januari 2015, www.ad.nl.

¹² *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, 663 373, p. 4.

naast formele (wettelijke) standpunten nauwelijks wetenschappelijke kennis is op het gebied van anoniem afstand doen.¹³ Op strafrechtelijk gebied zijn slechts enkele onderzoeken gedaan naar de rechtmatigheid van de vondelingenkamers in Nederland en de positieve verplichtingen uit het EVRM tot het aanpassen van de Nederlandse strafwetgeving.¹⁴ Op het gebied van het familierecht is er vooralsnog geen onderzoek gedaan naar mogelijkheden tot het anoniem afstand doen.¹⁵ Het onderhavige onderzoek zal zich onderscheiden doordat het onderwerp vanuit een familierechtelijke invalshoek wordt benaderd. De nadruk zal worden gelegd op het afstammingsrecht hetgeen zorgt voor een concrete afbakening van het familierecht. Zo ontstaat er een wetenschappelijke relevantie voor het onderzoek.

1.7. Leeswijzer

Het onderzoek wordt in hoofdstuk 2 gestart met een uiteenzetting van de wet- en regelgeving van het afstammingsrecht in Nederland. Daarnaast wordt een uitleg gegeven over het belang van het afstammingsrecht. Vervolgens worden de verschillende vormen van ouderschap geformuleerd, waarbij in het bijzonder aandacht wordt besteed aan het juridisch ouderschap. Hoofdstuk 3 ziet op de mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland. Onderscheid wordt gemaakt tussen de legale en de illegale mogelijkheden. Het vierde hoofdstuk geeft een verdieping in de rechtspositie van het kind. Vanuit het EVRM, IVRK en nationale wetgeving wordt een verdere onderbouwing gegeven over het belang van het recht op afstammingsinformatie. Vervolgens wordt in hoofdstuk 5 onderzoek gedaan naar de strafbaarheid van anoniem afstand doen van een kind in Nederland. Daarbij wordt ingegaan op de strafbaarheid van het achterlaten van een kind in een vondelingenkamer en de strafbaarheid van het aanbieden van vondelingenkamers. In het laatste inhoudelijke hoofdstuk staat een rechtsvergelijking met België centraal. Er wordt afgesloten met een conclusie en aanbevelingen.

2. Afstammingsrecht in Nederland

Het afstammingsrecht beschrijft de familierechtelijke betrekkingen tussen ouder(s), kind(eren) en hun bloedverwanten (grootouders, ooms, tantes, broers en zussen).¹⁶ Het Nederlandse afstammingsrecht is opgebouwd uit verschillende rechtsbeginselen en steeds onderhevig aan nieuwe situaties en kwesties waarvoor de wet (nog) geen oplossing biedt. Hierdoor moeten problemen regelmatig meteen in de rechtspraktijk worden opgelost. Om deze reden wordt het als een van de meest moeilijk te begrijpen rechtsgebieden in het familierecht gezien.¹⁷

In dit hoofdstuk wordt een korte omschrijving gegeven over het ontstaan van familierechtelijke relaties en de verschillende vormen van ouderschap. Daaropvolgend wordt ingegaan op het juridisch ouderschap. Hierbij neemt het juridisch moederschap een centrale rol in. Het juridisch vaderschap wordt kort geschetst, maar een verdieping blijft voor dit onderzoek buiten beschouwing. Vervolgens wordt ingegaan op het belang van het afstammingsrecht. Er wordt afgesloten met een conclusie.

¹³ Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Afstudeeronderzoek', www.nidaa.nl.

¹⁴ Konus 2014; Van Wijk 2015.

¹⁵ Contactpersoon Kerstin van Tiggelen, directeur NIDAA.

¹⁶ Vonk 2010, p. 1; Van Raak-Kuiper & Vlaardingerbroek 2006, p. 15.

¹⁷ Vlaardingerbroek e.a. 2014, p. 198.

2.1. Familierechtelijke relaties

Artikel 1:197 BW meldt dat een kind, zijn ouders en hun bloedverwanten in familierechtelijke betrekking tot elkaar staan. Wie de ouders zijn wordt nader uitgewerkt in de artikelen 1:198 BW (inzake moederschap) en 1:199 BW (inzake vaderschap). Ouderschap wordt gedefinieerd als de rechtsbetrekking tussen een kind en zijn ouder(s). Deze rechtsbetrekking kan op verschillende manieren tot stand komen, waaruit weer verschillende rechtsposities kunnen ontstaan. Daarom wordt ouderschap onderverdeeld in fysiologisch ouderschap, sociaal ouderschap en juridisch ouderschap. Fysiologisch ouderschap kan vervolgens worden opgesplitst in genetisch (wie is de leverancier van de gameten) en biologisch ouderschap (wie heeft het kind verwekt of gebaard).¹⁸ Zo is de vrouw die het kind baart de biologische moeder en zij die het genetisch materiaal levert de genetische moeder van het kind. Vaak zal het dezelfde vrouw betreffen, maar door moderne technieken (zoals draagmoederschap) hoeft dit niet altijd het geval te zijn. Met betrekking tot de vader ligt het gecompliceerder. De man die het genetisch materiaal levert is eveneens de genetisch ouder. Biologisch vaderschap wordt gerealiseerd door zowel de verwekker als de spermadonor. De verwekker is degene die op 'natuurlijke wijze' zelf de daad tot verwekking verricht.¹⁹ De spermadonor is degene die niet de verwekker is maar wel het genetisch materiaal levert. De verwekker is altijd de biologisch vader, maar de biologisch vader hoeft niet altijd de verwekker te zijn. Het vaststellen van het verschil tussen de verwekker en spermadonor is noodzakelijk omdat hieruit verschillende rechten en plichten voortvloeien ten behoeve van de verwekker respectievelijk de spermadonor. Sociaal ouderschap wordt vervolgens omschreven als de feitelijke verantwoordelijkheid voor de dagelijkse verzorging van een kind. In de meeste gevallen zijn de fysiologische en/of juridische ouders ook de sociale ouders. Anderen die het sociaal ouderschap kunnen uitvoeren zijn pleegouders, stief- en grootouders, een niet-ouder met gezag en voogden. Sociale ouders hoeven dus niet in familierechtelijke relatie te staan tot het kind (artikel 1:197 BW). Derhalve betekent dit dat de familierechtelijke relatie tussen het kind en diens ouders blijft bestaan, ondanks dat deze ouders mogelijk de feitelijke verzorging niet uitoefenen. Ten slotte bestaat het juridisch ouderschap, hetgeen de wettelijke afstammingsbanden vastlegt. Het juridisch ouderschap wordt in de volgende paragrafen behandeld. Wanneer in deze paragrafen wordt gesproken over ouderschap, wordt hiermee juridisch ouderschap bedoeld, tenzij anders vermeld.

2.2. Juridisch ouderschap

Het juridisch moederschap is neergelegd in artikel 1:198 BW. De juridische moeder is de vrouw uit wie het kind is geboren of die het kind heeft geadopteerd.²⁰ Daarnaast kan de vrouw juridisch moeder worden omdat zij op het tijdstip van de geboorte van het kind gehuwd is of door geregistreerd partnerschap is verbonden met de vrouw uit wie het kind is geboren, het kind heeft erkend of wanneer het ouderschap gerechtelijk is vastgesteld. Het moederschap van de vrouw die het kind heeft gebaard kan niet worden ontkend (*mater semper certa est*). Ingevolge deze wettelijke bepaling wordt de

¹⁸ Vlaardingerbroek e.a. 2014, p. 206.

¹⁹ Kamerstukken II 1995/96, 24 649 nr. 3 (MvT), p. 8.

²⁰ Kamerstukken II 1995/96, 24 649, nr. 3 (MvT), p. 7.

draagmoeder die een kind ter wereld brengt de juridisch moeder.²¹ Afspraken gemaakt met derden (de wensouders) of een draagmoedercontract brengen daar geen verandering in. De wettelijke regeling blijft eveneens van kracht bij gebruik van in-vitrofertilisatie (ivf) en embryotransfer waarbij de wensouders de genetische ouders zijn. Moederschap door adoptie ontstaan, kent een belangrijk stelsel aan regels. De (aspirant-)adoptiefouder(s) die een kind wil(len) adopteren moet(en) voldoen aan verschillende vereisten.²² Hier wordt in dit onderzoek geen aandacht aan besteed.

Sinds 1 april 2014 is het afstammingsrecht ingrijpend gewijzigd.²³ Door de wijziging zijn nieuwe wettelijke regels van kracht gegaan met betrekking tot de gelijkstelling van andere samenlevingsvormen dan het traditionele man-vrouw huwelijk.²⁴ De achtergrond van deze wetswijziging was dat zowel in de politiek als in de literatuur stemmen opgingen om de duomoeder (de moeder uit wie het kind niet is geboren) het juridisch ouderschap op een eenvoudige wijze te laten verkrijgen.²⁵ Door de wetswijziging kan een kind, wanneer het geboren wordt binnen een huwelijk of geregistreerd partnerschap, van rechtswege twee moeders hebben (onder de voorwaarden van artikel 1 onder c, sub 1 Wet Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting (*hierna*: Wet DKB) en artikel 1:198 lid 1 sub b BW). Naast deze vorm van verkrijging behoren erkenning en gerechtelijke vaststelling van de duomoeder eveneens tot de mogelijkheden.²⁶ Deze mogelijkheden worden benut omdat buiten een huwelijk niet van rechtswege een familierechtelijke betrekking ontstaat. Erkenning van een kind dat reeds twee juridische ouders heeft is niet mogelijk. Deze wettelijke status kan niet door erkenning opzij worden gezet.²⁷ Erkenning kan slechts geschieden indien is voldaan aan de voorwaarden zoals neergelegd in artikel 1:203 BW en verder. Gerechtelijke vaststelling ouderschap (artikel 1:207 BW) is een laatste mogelijkheid om een afstammingsband tussen ouder(s) en kind te laten ontstaan. Aan deze vaststelling ouderschap zijn niet alle familierechtelijke gevolgen verbonden die normaal uit juridisch ouderschap voortvloeien.²⁸ Het kind behoudt bijvoorbeeld de geslachtsnaam van moeder.

De juridische vader van een kind is degene die tijdens de geboorte is gehuwd of een geregistreerd partnerschap is aangegaan met de vrouw die het kind ter wereld brengt (artikel 1:199 BW, *pater is est, quem nuptiae demonstrant*). Daarnaast kan het juridisch vaderschap ontstaan door adoptie, erkenning of gerechtelijke vaststelling, welke op eenzelfde wijze tot stand komen als het juridisch moederschap.

Het juridisch ouderschap kan worden aangetast door ontkenning en vernietiging van de erkenning van het ouderschap. Ontkenning van het juridisch ouderschap is niet mogelijk voor ouders die binnen het huwelijk de biologische ouders zijn van een kind (artikelen 1:200 lid 1 BW). De wetgever heeft dit gewild om zo het gezin te beschermen.²⁹ Indien de man niet de biologische vader blijkt te zijn kan een

²¹ *Kamerstukken II* 1987/88, 20 076, nr. 2, p. 23-24.

²² Titel 12 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Wet opnemings buitenlandse pleegkinderen ter adoptie.

²³ *Kamerstukken II* 2011/12, 33 032, nr. 3 (MvT); *Stb.* 2013, 480.

²⁴ *Kamerstukken II* 2011/12, 33 032, nr. 3 (MvT).

²⁵ Bruning e.a. 2014, p. 73. Eerder werd door de rechtbank Breda al geanticipeerd op het duomoederschap (Rb. Breda 19 november 2009, ECLI:NL:RBBRE:2009:BM7254).

²⁶ Zie artikel 1:198 lid 1 sub d BW. Voorheen gold slechts de term 'gerechtelijke vaststelling vaderschap'; *Stb.* 2013, 480.

²⁷ Hof 's-Hertogenbosch 2 september 1993, *NJ* 1994, 283; Vlaardingerbroek e.a. 2014 p. 236.

²⁸ *Kamerstukken II* 1995/96, 24 649 nr. 3 (MvT), p. 8.

²⁹ Vlaardingerbroek e.a. 2014, p. 224.

ontkenningsverzoek worden toegewezen.³⁰ Ontkenning is eveneens niet mogelijk indien de partner vóór het huwelijk kennis heeft gedragen van de zwangerschap (artikel 1:200 lid 2 BW jo. 1:202a BW) of heeft ingestemd met een daad die de verwekking van het kind tot gevolg kan hebben gehad (artikel 1:200 lid 3 BW jo. 1:202a BW). Dit is slechts anders wanneer de vrouw hem niet naar waarheid heeft geïnformeerd. De man kan dan op basis van bedrog ontkenning vaderschap verzoeken (artikel 1:200 lid 4 BW).³¹ Bij de vernietiging van erkenning van ouderschap geldt ook dat dit slechts kan worden verzocht door de ouder die niet biologisch ouder is van het kind (artikel 1:205 lid 1 BW jo. 1:205a lid 1 BW).³² Verschil is dat ook het Openbaar Ministerie (*hierna*: OM) kan verzoeken om vernietiging van de erkenning van het ouderschap. Dit omdat het in strijd is met de Nederlandse openbare orde (artikel 1:205 lid 2 BW).

2.3. Rechtsgevolgen van het ontstaan van juridisch ouderschap

Bij het ontstaan van juridisch ouderschap komt een kind in een familierechtelijke betrekking te staan tot de juridisch ouder en daarmee tevens in een erfrechtelijke betrekking (artikel 4:10 lid 1 sub a BW). Het ontstaan heeft ook gevolgen voor het gezag over het kind. In beginsel oefenen beide ouders gedurende het huwelijk of geregistreerd partnerschap gezamenlijk het ouderlijk gezag uit over het kind (artikel 1:251 BW jo. 1:253aa BW). Indien geen huwelijk of geregistreerd partnerschap bestaat kan men tezamen om gezamenlijk ouderlijk gezag verzoeken (artikel 1:252 BW). In geval van andere situaties bieden artikelen 1:253b-y BW een oplossing. Hieraan wordt in dit onderzoek verder geen aandacht besteed. Bij het ontstaan van ouderlijk gezag ontstaat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarige kind te verzorgen en op te voeden, ook wel de zorgplicht genoemd (artikel 1:247 lid 1 BW). Hieronder wordt de zorg en verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind verstaan, alsook het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. Tevens kan deze zorgplicht een onderhoudsplicht inhouden die geldt voor ouders en kind jegens elkaar (artikel 1:392 BW).

Andere rechtsgevolgen die uit het juridisch ouderschap kunnen voortvloeien zijn de geslachtsnaam en nationaliteit van het kind. De geslachtsnaam die het kind in beginsel draagt is de naam van de vader of duomoeder (artikel 1:5 lid 4 en 5 BW). Ouders kunnen hier van afwijken. Wanneer het kind alleen in familierechtelijke betrekking tot de moeder staat heeft het kind haar geslachtsnaam (artikel 1:5 lid 1 BW). Indien vader of duomoeder erkent of door gerechtelijke vaststelling ouderschap juridisch ouder wordt, behoudt het kind de geslachtsnaam van de moeder tenzij wordt gekozen of verzocht dat het kind de geslachtsnaam van de vader of duomoeder zal hebben (artikel 1:5 lid 2 BW). Het kind ontvangt verder bij geboorte het Nederlanderschap wanneer ten tijde van zijn geboorte vader of moeder Nederlander is (artikel 3 Rijkswet op het Nederlanderschap (*hierna*: *RwNed*)). De verkrijging is eveneens mogelijk door erkenning wanneer het kind ten tijde van de erkenning minderjarig is en de erkenner zijn biologisch ouderschap bij de erkenning of binnen één jaar na de erkenning aantoont (artikel 4 lid 4 *RwNed*). Bij

³⁰ Wanneer een ontkenning echter niet in het belang is van het kind kan een verzoek dat te laat is ingediend niet-ontvankelijk worden verklaard. Bruning e.a. 2014, p. 80; Hof 's-Hertogenbosch 1 april 2003, ECLI:NL:GHSHE:2003:BL8465; Bruning e.a. 2014, p. 83.

³¹ Van Raak-Kuiper & Vlaardingebroek 2006, p. 38.

³² *Kamerstukken II* 2011/12, 33 032, nr. 3 (Mvt); Rb. Haarlem 10 april 2012, ECLI:NL:RBHAA:2012:BX3825.

gerechtelijke vaststelling ouderschap geldt dezelfde minderjarigheidsgrens en dient de ouder ten tijde van de vaststelling Nederlander te zijn (artikel 4 lid 1 RvNed).

Minder belangrijke rechtsgevolgen zijn onder andere de woonplaats van het kind, een verzoek van een beschermingsmaatregel of een verzoek voor een curatelenstelling of mentorschap et cetera. Op deze rechtsgevolgen wordt in dit onderzoek verder niet ingegaan.

2.4. Het belang van het afstammingsrecht

Het belang van het afstammingsrecht kan worden onderscheiden in een maatschappelijk en een juridisch belang.³³ Het afstammingsrecht heeft juridisch betekenis omdat aan familierechtelijke relaties belangrijke rechtsgevolgen kunnen worden gekoppeld voor uiteenlopende onderwerpen (zie paragraaf 2.3.).³⁴ Zeker gezien de ontwikkelingen binnen het afstammingsrecht zoals de moderne anticonceptiemogelijkheden en bevruchtingstechnieken en het toenemend belang van mensenrechten, heeft het juridisch belang van het afstammingsrecht een belangrijke plaats in het familierecht. Het maatschappelijk belang kent vervolgens vier verschillende functies; de identificatiefunctie, de sociologische functie, het medisch belang en het psychologisch belang.³⁵ De eerste functie kan worden omschreven met de vraag 'op wie lijk ik?'. Daarbij kan het zowel gaan om uiterlijke gelijkenissen als ook om karaktereigenschappen. De sociologische functie van het afstammingsrecht beschrijft tot welke gezinseenheid iemand behoort. Verder is een belangrijke rol weggelegd voor het medisch belang omdat ziekte(n) of (een) erfelijke afwijking(en) sneller kunnen worden herkend. Ten slotte gaat het psychologisch belang in op het kennen van de eigen achtergrond ('wortels'). Deze functies hebben enkel betekenis wanneer de waarheid over de biologische afstamming bekend is.

Het afstammingsrecht en de identiteitsvraag hangen dus nauw met elkaar samen. Wanneer de biologische afstamming niet overeenstemt met de juridische afstamming of niet bekend is, biedt afstammingsinformatie een antwoord. Deze informatie is belangrijk nu blijkt dat degenen die niet bekend zijn met hun biologische afstamming bijvoorbeeld identiteitsproblemen kunnen ontwikkelen.³⁶ Het belang van afstammingsinformatie kan, overeenstemmend met het belang van het afstammingsrecht, worden onderscheiden in een medisch, een psychosociaal en een juridisch belang (zie paragraaf 2.2.-2.3.). De verstrekking van belangrijke medische gegevens omtrent ziekten die voorkomen in de familie (bijvoorbeeld borstkanker of hart- en vaatziekten) kunnen ervoor zorgen dat er periodiek medisch onderzoek wordt verricht en informatie over (een) ernstige erfelijk overdraagbare ziekte(n) kan bijdragen aan het nemen van ingrijpende beslissingen rondom het nemen van kinderen.³⁷ Verder blijkt het psychosociaal belang de voornaamste reden te zijn waarom mensen afstammingsinformatie willen verkrijgen. 'Het niet weten en niet kunnen weten wie je vader en moeder zijn, grijpt velen, in het bijzonder degene die dat overkomt, zeer diep aan. Kennis omtrent de afstamming geeft mensen een basis. Ontbreekt deze basis dan missen mensen een bouwsteen die hen dieper inzicht in zichzelf zou

³³ Van Raak-Kuiper & Vlaardingerbroek 2006, p. 13.

³⁴ Schrama *Personen- en familierecht* 5, p. 1.

³⁵ Vlaardingerbroek e.a. 2014, 207; Van Raak-Kuiper 2007, p. 133-136.

³⁶ *Kamerstukken II* 1992/93 23 207, nr. 3, p. 1 (MvT); Van Raak-Kuiper 2007, p. 3.

³⁷ Van Raak-Kuiper 2007, p. 153.

kunnen geven', zo luidt de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel 'donorgegevens kunstmatige bevruchting'.³⁸ Het benadrukt dat de wetgever het van groot belang acht dat mensen weten van wie zij afstammen. Toch zijn er tal van kinderen die geen of geen volledig beeld hebben van hun afstamming. Uit onderzoek bij adoptiekinderen blijkt dat bij kinderen vroeg of laat de behoefte bestaat om te weten wie hun biologische ouders zijn.³⁹ Dit zal niet anders zijn bij andere kinderen die niet beschikken over afstammingsinformatie.

Echter, bij het psychosociaal belang wordt door sommigen vraagtekens gezet. Hoe groot is het belang om te weten wie de 'echte ouders' zijn wanneer iemand opgroeit in een liefdevol gezin? Wat is het belang van afstammingsinformatie wanneer de ouders kunstmatige inseminatie hebben ondergaan waardoor de vader niet de biologische vader blijkt te zijn? Een kennismaking met de biologische ouders kan leiden tot teleurstellingen of de gedachte dat de identiteit die iemand heeft ontwikkeld niet overeenkomt met de biologische afstamming waardoor na deze kennismaking twijfel ontstaat over diens identiteit. Er kunnen wel degelijk nadelige effecten kleven aan deze ontdekking. Vragen als 'wie ben ik?' kunnen immers ook door andere omstandigheden worden bepaald.⁴⁰ Denk bijvoorbeeld aan sociale omstandigheden die zich tijdens de jeugd voordoen.⁴¹ Toch zijn er nog altijd veel mensen die op zoek gaan naar hun 'roots'. Er blijkt daarmee nog altijd sprake te zijn van loyaliteit aan de biologische ouders. Een biologische band is namelijk niet te verbreken.

Uit dit voorgaande blijkt dat afstammingsinformatie om meerdere redenen een belangrijke rol speelt in het personen- en familierecht. Tot op heden bestaat er echter, met uitzondering van donorkinderen⁴², geen wettelijk recht op afstammingsinformatie.

2.5. Conclusie

Door de verschillende functies die het afstammingsrecht invult en de vele rechtsgevolgen die kunnen intreden, kan worden gesteld dat het een belangrijk onderdeel is van het recht. Het belang van het afstammingsrecht, en dan voornamelijk het juridisch en psychologisch belang, vormen een fundament. Wanneer dit fundament voor een kind wegvalt kunnen onwenselijke gevolgen intreden die uiteindelijk kunnen leiden tot identiteitsproblematiek. De wetgever meent dan ook dat kennis omtrent de afstamming mensen een basis biedt en dat wanneer deze basis ontbreekt, mensen een bouwsteen missen die hen dieper inzicht in zichzelf zou kunnen geven. Met de gedachte dat ieder kind recht heeft om te weten van wie het afstamt, en om het gezin te beschermen, heeft de wetgever ervoor gekozen de wettelijke regelingen dusdanig in te kleden dat kinderen in beginsel in een juridisch familierechtelijke relatie staan tot diens (biologische) ouders. Helaas zijn er nog altijd gevallen waar door omstandigheden kennis omtrent de afstamming ontbreekt.

³⁸ *Kamerstukken II* 1992/93, 23 207, nr. 3 (MVT), p. 1.

³⁹ Van Raak-Kuiper 2007, p. 3.

⁴⁰ Van Raak-Kuiper 2007, p. 133.

⁴¹ Forder 1998, p. 87-88.

⁴² Zie hiervoor de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting.

3. Mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland

Ieder kind in Nederland dient op grond van artikel 1:245 BW onder gezag te staan. Uit artikel 1:247 BW blijkt vervolgens dat ouders met ouderlijk gezag het recht en de plicht hebben om hun minderjarige kind op te voeden en te verzorgen. Indien zij hier niet aan willen of kunnen voldoen kan worden gekozen om afstand te doen van het kind. Onder afstand doen wordt verstaan dat ouders de taak zoals neergelegd in het artikel (tijdelijk) niet uitvoeren en ook niet de intentie hebben om deze taak uit te voeren.⁴³ De RvdK wordt in kennis gesteld waarna begeleiding voor de ouders wordt ingeschakeld. Dit omdat de beslissing vaak gepaard gaat met grote emotionele, sociale, psychische en ethische problemen.⁴⁴ Verder start de RvdK een procedure zodat het kind onder gezag komt te staan van een voogdijinstelling.

Voor dit onderzoek wordt enkel het definitief afstand doen van een kind behandeld. Onderzocht wordt welke legale en illegale mogelijkheden er in Nederland bestaan om afstand te doen van een kind. Hierbij ligt de nadruk op de moeder van het kind nu zij een doorslaggevende rol speelt in deze beslissing.

3.1. Legale mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland

Om tegemoet te komen aan vrouwen die ongewenst zwanger zijn geraakt of ongewenst zijn bevallen van een kind, heeft de wetgever verschillende wettelijke mogelijkheden ontworpen om afstand te doen. Deze regelingen kunnen zowel voor als na de geboorte worden benut. Indien een vrouw hier gebruik van wil maken kan zij terecht bij organisaties als Stichting Ambulante Fiom (*hierna*: Fiom) en Siriz. Zij bieden hulp aan afstandouder(s).

3.1.1. Abortus provocatus

Een vrouw kan ervoor kiezen haar zwangerschap te beëindigen.⁴⁵ Wanneer een zwangerschap wordt afgebroken door een medische ingreep wordt gesproken van abortus provocatus (*hierna*: abortus). Abortus is een schadelijke behandeling voor de ongeboren vrucht en ook voor de vrouw indien de abortus op ondeskundige wijze wordt uitgevoerd. De normen voor deze medische behandeling worden door de samenleving gesteld en zijn vervolgens neergelegd in specifieke protocollen en richtlijnen.

3.1.1.1. Het juridisch kader

Door de invoering van de Wet afbreking zwangerschap (*hierna*: Waz) kunnen vrouwen in Nederland legaal hun zwangerschap beëindigen.⁴⁶ Artikel 296 lid 5 Sr meldt dat abortus niet strafbaar is indien de behandeling is verricht door een arts in een ziekenhuis of kliniek waarin een zodanige behandeling mag worden verricht (artikel 2 Waz). Dit is een uitzondering op de strafbaarstelling van een abortusbehandelingen in artikel 296 lid 1 Sr en bedoeld om de kwaliteit en integriteit van de behandeling te waarborgen. Indien niet wordt voldaan aan de vereisten in de Waz kan alsnog een strafbaarstelling op grond van artikel 296 Sr intreden.

⁴³ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 9.

⁴⁴ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014, p. 14.

⁴⁵ Leenen 2007, p. 156.

⁴⁶ *Stb.* 1981, 257.

Een zwangerschap mag pas worden afgebroken op de zesde dag nadat de vrouw een arts heeft bezocht met haar voornemen tot abortus (artikel 3 lid 1 Waz). Deze bedenktijd is bedoeld om de afbreking zorgvuldig te overwegen.⁴⁷ Nadat de beslissing is genomen wordt de behandeling alleen uitgevoerd indien de noodsituatie van de vrouw deze onontkoombaar maakt (artikel 5 lid 1 Waz). Deze eisen strekken ertoe dat aan de vrouw informatie is verstrekt over andere oplossingen, er genoegzame nazorg beschikbaar is, en dat zij na een zorgvuldige overweging en in het besef van haar verantwoordelijkheid voor het ongeboren leven en de gevolgen voor haarzelf vrijwillig voor deze beslissing heeft gekozen (artikel 5 lid 2 Waz). Het is aan de behandelend arts en de vrouw, eventueel na raadpleging van derden die in de voorbereiding van de beslissing worden gemengd, om te beslissen of hier sprake van is.⁴⁸

De Waz meldt geen maximumtermijn tot wanneer de abortusbehandeling mag worden uitgevoerd. In de Memorie van Toelichting van de wet wordt aangenomen dat de vrucht levensvatbaar moet worden beschouwd bij een zwangerschapsduur van 24 weken.⁴⁹ Op grond van deze toelichting, en de daaruit voortvloeiende rechtsbescherming van de ongeboren vrucht, kan uit artikel 82a Sr een uiterste termijn worden afgeleid. Hierin wordt vermeld dat onder 'van het leven beroven' moet worden begrepen 'het doden van een vrucht waarvan redelijkerwijs verwacht mag worden dat deze in staat is buiten het moederlichaam in leven te blijven'. Dit is naar Nederlandse maatstaven dus 24 weken. Strikt genomen is een abortusbehandeling voorafgaand aan een zwangerschapsduur van 24 weken geen afstand doen van een kind nu dit kind juridisch (nog) niet bestaat. Toch valt het mijns inziens te benoemen omdat de beslissing eenzelfde doel beoogt.

3.1.1.2. Anonimiteit

Bij een abortusbehandeling wordt een geneeskundige behandelingsovereenkomst aangegaan tussen de arts en de vrouw waardoor de arts een beroepsgeheim heeft (artikel 7:446 BW jo. 7:457 BW jo. 88 Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg). Zijn plicht is zorgvuldig om te gaan met persoonsgegevens en te zwijgen over al hetgeen hem tijdens zijn beroepsuitoefening over de vrouw bekend wordt. Om zorgvuldigheid te garanderen wordt een dossier aangemaakt waarin alle gegevens omtrent de behandeling zijn vastgelegd (artikel 11 jo. 12 Waz). Alleen medewerkers die betrokken zijn bij de behandeling mogen de gegevens inzien, zolang dit nodig is voor de uitvoering van de werkzaamheden.⁵⁰ Indien de Inspectie voor de Gezondheidszorg inzage wil in deze gegevens mag dit niet herleidbaar zijn tot individuele patiënten (artikel 12 Waz).

Een minderjarige vanaf zestien jaar die in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van haar belang mag zelf een dergelijke overeenkomst aangaan (artikel 7:447 BW jo. 7:450 lid 3 BW). Toestemming van haar wettelijke vertegenwoordigers is niet vereist en zij zullen niet worden ingelicht. De vrouw kan dus zonder medeweten van hen de behandeling ondergaan. Bij de minderjarige tussen de

⁴⁷ *Kamerstukken II 1978/79*, 15 475, nr. 3 (MvT), p. 17-18.

⁴⁸ *Kamerstukken II 1978/79*, 15 475, nr. 3 (MvT), p. 18.

⁴⁹ In de praktijk wordt vaak een termijn van 22 weken aangehouden; *Kamerstukken II 1978/79*, 15 475, nr. 3 (MvT), p. 33; Stichting Ambulante Fiom, 'Wet- en regelgeving abortus', www.fiom.nl.

⁵⁰ Casaklinieken, 'Abortus, privacy en anonimiteit', www.casaklinieken.nl.

twalf en zestien jaar moeten de wettelijk vertegenwoordigers naast haarzelf toestemming geven. Hier kan aan worden voorbijgegaan indien het kennelijk nodig is om ernstig nadeel voor haar te voorkomen of wanneer zij na weigering van de toestemming de behandeling weloverwogen blijft wensen (artikel 7:450 lid 2 BW). Doordat een abortusbeslissing vaak gepaard gaat met vele emoties en gevoelens is het toch raadzaam om, zeker als minderjarige, deze behandeling niet alleen te ondergaan.

3.1.2. Afstaan ter adoptie

3.1.2.1. Het juridisch kader

De vrouw die geen gebruik wil of kan maken van abortus heeft de mogelijkheid om haar kind af te staan ter adoptie. Bij adoptie komen de geadopteerde, de adoptiefouder(s) en diens bloedverwanten in een wettelijke familierechtelijke betrekking tot elkaar te staan (artikel 1:229 lid 1 BW). Daarbij houdt de familierechtelijke betrekking tussen de geadopteerde en zijn oorspronkelijke ouders en diens bloedverwanten op te bestaan (artikel 1:229 lid 2 BW).

Adoptie is neergelegd in de artikelen 1:227 BW tot en met 1:232 BW. Hierin is vastgelegd wie om adoptie kunnen verzoeken, welke voorwaarden worden gesteld en wat de gevolgen inhouden. Uitgangspunten zijn het kennelijk belang van het kind, dat op het tijdstip van het verzoek tot adoptie vaststaat, en dat het voor de toekomst redelijkerwijs is te voorzien dat het kind niets meer van zijn ouder(s) in de hoedanigheid van ouder heeft te verwachten (artikel 1:227 lid 3 BW jo. 21 IVRK).⁵¹

Artikel 151c lid 1 Sr meldt een strafbaarstelling op het bedrijfsmatig een vrouw ertoe bewegen om de verzorging en opvoeding van haar kind duurzaam over te laten aan een ander. Enkel de RvdK heeft hierin een uitzonderingspositie. Behalve dit artikel bestaat er geen wettelijke regeling die voorwaarden stelt aan het afstaan ter adoptie. Vanwege deze afwezigheid is het Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen ontwikkeld.⁵² Het protocol biedt regels over het afstand doen van het gezag over een kind, de screening van een adoptie- en pleeggezin, de adoptie van een kind en de procedure rondom afstammingsvragen.⁵³

Bij het voornemen tot afstand ter adoptie wordt de vrouw door Fiom of Siriz begeleid in de procedure die wordt gestart.⁵⁴ De RvdK vraagt bij de rechter een voorlopige voogdij aan waarbij Bureau Jeugdzorg het gezag over het kind krijgt. Om beslissingen gemaakt door de eerste schrik van de ontdekking van de zwangerschap, onvoldoende of onjuiste informatie of angst voor de gevolgen en verantwoordelijkheden die ontstaan niet doorslaggevend te laten zijn, heeft een vrouw na de bevalling drie maanden bedenktijd. Tijdens deze periode wordt haar kind in een 'neutraal-terrein' pleeggezin geplaatst.⁵⁵ Indien de vrouw na deze termijn bij haar beslissing blijft, ondertekent zij een afstandsverklaring waardoor haar ouderlijk gezag wordt beëindigd. De voogdij van het kind gaat daarmee naar de aspirant adoptiefouders die,

⁵¹ Kraaijeveld-Wouters & Vlaardingebroek 2005, p. 84.

⁵² Raad voor de Kinderbescherming 2013.

⁵³ Raad voor de Kinderbescherming 2013, p. 5.

⁵⁴ Stichting Ambulante Fiom, 'Afstand ter adoptie. Informatie over een voornemen tot afstand ter adoptie', www.fiom.nl; zie Bijlage 1 en 5.

⁵⁵ Raad voor de Kinderbescherming 2013, p. 9.

nadat zij het kind een jaar hebben verzorgd, bij de rechterbank een adoptieverzoek indienen.⁵⁶ Wanneer echter na de periode van drie maanden twijfel bestaat over het voornemen of op het voornemen wordt teruggekomen, onderzoekt de RvdK of en zo ja, wanneer en onder welke voorwaarden het mogelijk is dat zij zelf voor haar kind zal zorgen. Het voornemen kan worden ingetrokken totdat de rechter over het adoptieverzoek van de pleegouders of aspirant-adoptiefouder(s) heeft beslist.⁵⁷

3.1.2.2. Anonimiteit

Een moeder kan haar kind niet anoniem laten adopteren. De RvdK neemt de privacy van de afstandsouder(s) en het kind in acht conform de Wet bescherming persoonsgegevens. Daarbij heeft de RvdK een inspanningsverplichting naar de andere betrokken instanties.⁵⁸ Indien geheimhouding van de moeder belangrijk is, meldt Fiom dit aan instanties zoals het ziekenhuis en de gemeente.⁵⁹ Gedurende het proces worden twee dossiers opgesteld; het afstanddossier en het adoptiedossier. Het afstanddossier bevat de gegevens van de moeder, informatie over het verloop van de procedure en overwegingen voor het afstaan van het kind. Het adoptiedossier bevat gegevens van het kind en diens adoptiefouders. De instanties bewaren de afstanddossiers van de vrouwen die bij hen de procedure hebben doorlopen. Het kind kan ten behoeve van zijn afstammingsinformatie op zestienjarige leeftijd vragen om inzage in de dossiers. De afstandouder wordt hiervan op de hoogte gesteld. Indien de ouder hier bezwaar tegen maakt, zal een belangenafweging worden gemaakt waarna de eventueel gegevens worden verstrekt.

3.1.3. Bevallen onder geheimhouding

3.1.3.1. Het juridisch kader

Naast de mogelijkheden om afstand te doen, kent Nederland voor vrouwen die wegens ernstig persoonlijke omstandigheden de geboorte van het kind geheim willen houden, de mogelijkheid om te bevallen onder geheimhouding.⁶⁰ De naam van de moeder blijft zo geheim voor de buitenwereld en wordt enkel op de geboorteakte van het kind vermeld. Deze verplichting bestaat zodat het kind later zijn afstammingsgegevens kan achterhalen.⁶¹ Na de bevalling zal het kind onder geheimhouding worden afgestaan ter adoptie.⁶²

Bevallen onder geheimhouding is niet geregeld in de wet. In het Protocol Afstand ter Adoptie is vastgelegd hoe de verantwoordelijkheid voor een dergelijke bevalling door de betrokken organisatie moet worden ingevuld.⁶³ Geheimhouding is niet vanzelfsprekend. Er moet gedurende de procedure

⁵⁶ Stichting Ambulante Fiom, 'Afstand ter adoptie. Informatie over een voornemen tot afstand ter adoptie', www.fiom.nl.

⁵⁷ Raad voor de Kinderbescherming 2013, p. 10.

⁵⁸ Raad voor de Kinderbescherming 2013, p. 10.

⁵⁹ Stichting Ambulante Fiom, 'Afstand ter adoptie. Informatie over een voornemen tot afstand ter adoptie', www.fiom.nl.

⁶⁰ *Aanhangsel Handelingen II* 2012/13, nr. 1748, p. 1; Zwaarwegende persoonlijke redenen zijn bijvoorbeeld zwangerschap door incest of van een buitenechtelijk kind, of zwangerschap waarbij de vrouw geen verantwoording wil afleggen aan de omgeving in verband met de kans op eerwraak ontstaat.

⁶¹ Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014, p. 11.

⁶² Stichting Ambulante Fiom, 'Bevallen onder geheimhouding', www.fiom.nl, p. 1.

⁶³ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 3.

steeds worden nagegaan of de geheimhouding kan worden opgeheven.⁶⁴ De hulpverleningsinstantie bespreekt met de vrouw de mogelijkheid en noodzakelijkheid van deze bevalling, als ook de alternatieven. Bij een geheimhouding zal de vrouw in een ziekenhuis of opvanghuis zoals Kompaan en De Bocht bevallen. Gemiddeld wordt vier à vijf keer per jaar verzocht om een bevalling en afstand onder geheimhouding.⁶⁵

Alternatieven voor bevallen onder geheimhouding in het buitenland zijn vertrouwelijk (of onder pseudoniem) bevallen en anoniem bevallen.⁶⁶ Vertrouwelijk bevallen komt overeen met bevallen onder geheimhouding. Verschil is dat de naam van de moeder niet op de geboorteakte van het kind wordt vermeld. De gegevens van de moeder worden wel bewaard. Bij anoniem bevallen worden de gegevens van de moeder niet vermeld en niet bewaard waardoor deze niet meer kunnen worden achterhaald.

3.1.3.2. Anonimiteit

Bij een bevalling onder geheimhouding dienen de begeleidende instanties Fiom of Siriz en Bureau Jeugdzorg de geheimhouding te waarborgen. Fiom of Siriz heeft verantwoordelijkheid voor de begeleiding en geheimhouding van de ouder(s). Bureau Jeugdzorg heeft deze verantwoordelijkheid voor het kind. Nu bij Fiom of Siriz voorafgaand aan de geboorte al contact bestaat, heeft deze organisatie de taak het ziekenhuis en de gemeente in te lichten. Voor alle betrokken instellingen geldt een inspanningsverplichting maar garanties kunnen niet worden gegeven.⁶⁷

Anoniem of vertrouwelijke bevallen is in Nederland niet mogelijk. Afstammingsgegevens blijven altijd bewaard. Fiom pleit ervoor om vertrouwelijk bevallen wettelijk mogelijk te maken. Zo wordt de anonimiteit van de moeder vergroot, maar gaat het belang van afstammingsinformatie niet teniet.⁶⁸

3.2. Illegale mogelijkheden om afstand te doen van een kind in Nederland

Indien een vrouw geen beroep kan, wil of durft te doen op de wettelijke mogelijkheden bestaat de kans dat zij illegale wegen inslaat. De beweegredenen van de vrouw, en de wanhoop, paniek of psychische verwardheid die daaruit voortvloeit, kunnen haar dit doen besluiten.⁶⁹ Door anoniem afstand te doen van haar kind hoopt zij de geboorte geheim te houden voor de buitenwereld.

3.2.1. Te vondeling leggen van een kind

Het te vondeling leggen van een kind is neergelegd in de artikelen 255 tot en met 260 Sr. Artikel 255 Sr bepaalt dat degene die opzettelijk iemand, tot wie hij de plicht heeft om deze persoon in onderhoud, verpleging of verzorging te voorzien, in een hulpeloze toestand brengt of laat, moet worden gestraft. Het in 'hulpeloze toestand brengen' kan worden omschreven als het in gevaar brengen van een hulpbehoevende. Het betreft een gevaar voor het leven of de gezondheid dat in verband staat met dat

⁶⁴ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 15; *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, nr. 663 373, p. 3; Bijlage 5.

⁶⁵ *Aanhangsel Handelingen II* 2012/13, nr. 350 637, p. 2.

⁶⁶ Vertrouwelijk bevallen wordt ook wel 'discreet bevallen' (in België) of 'vertrouwelijke geboorte' (in Duitsland) genoemd; Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014, p. 11.

⁶⁷ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 14.

⁶⁸ Stichting Ambulante Fiom, 'Focus op alternatieven', 4 november 2015, www.fiom.nl.

⁶⁹ *Aanhangsel Handelingen II* 2009/10, nr. 779, 1658; KRO-NCRV documentaire 2Doc, 'Babyluik', 12 oktober 2015.

diegene zichzelf niet kan redden doordat hij, van nature of door omstandigheden, hulp nodig heeft in de vorm van onderhoud, verpleging of verzorging en dit zichzelf niet kan verschaffen.⁷⁰ Vereist is dat er concreet gevaar dreigt voor de hulpbehoevende.⁷¹ Op de moeder van het kind rust de verplichting zoals neergelegd in artikel 255 Sr (artikel 1:245 jo. 1:247 BW). Indien zij hier door persoonlijke omstandigheden niet aan kan voldoen, bestaat de situatie dat zij handelt in de zin van artikel 256 Sr, hetgeen het te vondeling leggen van een kind jonger dan zeven jaar of het kind verlaten met het oogmerk om zich van het kind te ontdoen strafbaar stelt. Deze gedragingen worden apart geformuleerd omdat een kind te vondeling kan worden gelegd zonder het kind te verlaten.⁷² De strafbaarstelling dient een beschermend belang voor kinderen die, gezien hun leeftijd, zichzelf niet kunnen helpen waardoor het te vondeling leggen een acute en ernstige bedreiging oplevert. In een breder perspectief wordt ook het belang om door de eigen ouder te worden verzorgd, althans het recht op afstammingsinformatie, bedoeld. Bezien vanuit de omstandigheden van waaruit de vrouw handelt, kan een strafverzwaring of strafvermindering intreden (artikelen 257-259 Sr). Indien haar handelen leidt tot zwaar lichamelijk letsel, of de dood tot gevolg heeft, zal een strafverzwaring intreden.⁷³ Indien zij kort na de geboorte onder werking van vrees voor de ontdekking van haar bevalling haar kind te vondeling legt, kan dit leiden tot een strafvermindering. Tijd voor wikken en wegen moet hebben ontbroken.⁷⁴ De bevalling hoeft niet objectief geheim te zijn. Voldoende is dat de moeder meent dat de zwangerschap geheim is en de bevalling geheim moet blijven.⁷⁵ Bij de beoordeling dient een belangenafweging te worden gemaakt vanuit de omstandigheden van het geval.

De RvdK registreert het aantal keer dat bij hen een vondeling wordt gemeld. Deze dossiers zijn niet toegankelijk voor extern onderzoek. Dit beleid wordt onderbouwd met een verwijzing naar het geringe aantal vondelingen dat wordt gevonden.⁷⁶ Hierdoor is het direct herleidbaar naar een concrete zaak.⁷⁷ Om inzichtelijkheid te creëren heeft het NIDAA een overzicht samengesteld van het aantal vondelingen en babylijkjes in Nederland op basis van berichtgeving in de media.⁷⁸ Deze lijst kan afwijken van het werkelijk aantal vondelingen doordat autoriteiten bijvoorbeeld de vondst stil hebben gehouden en het zogeheten dark number.⁷⁹ Uit deze lijst blijkt dat er gemiddeld over de afgelopen vijftientig jaar 1,72 baby's per jaar te vondeling zijn gelegd. Dit is meer dan het aantal dat door de RvdK naar buiten wordt gebracht. Daarnaast heeft Fiom in februari 2015 een vondelingenregister opengesteld waar zij die hun

⁷⁰ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 255 Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

⁷¹ Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 255 Sr, aant. 10 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

⁷² Een voorbeeld is wanneer de moeder haar kind op de stoep van een woning neerlegt en verderop afwacht welke gevolgen dit zal hebben. Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 256 Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015); Rb. Utrecht 10 mei 1994, ECLI:NL:RBUTR:1994:AC1453.

⁷³ Rb. Breda 22 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV9664.

⁷⁴ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 259 Sr, aant. 3 (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006); Rb. Utrecht 12 juli 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BN0936; wanneer er anderhalve dag tussen de geboorte van het kind en het te vondeling leggen van het kind ligt heeft de moeder daadwerkelijk alternatieve afgewogen.

⁷⁵ Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 259 Sr, aant. 9b (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

⁷⁶ Raad voor de Kinderbescherming, 'Vondelingen', www.kinderbescherming.nl.

⁷⁷ Van Tiggelen 2015, p. 1.

⁷⁸ Bijlage 3.

⁷⁹ Wanneer een kind te vondeling wordt gelegd wil dat niet zeggen dat dit kind ook wordt gevonden.

biologische ouder(s) of kind zoeken hun gegevens kunnen achterlaten. Hiermee kunnen zij laten weten dat ze open staan voor contact.⁸⁰

3.2.2. Neonaticide

Uit bekende voorbeelden als Etta A., Sietske H. en Anita C.,⁸¹ blijkt dat neonaticide nog altijd voorkomt.⁸² Exacte cijfers kunnen helaas niet worden vastgesteld.⁸³

Neonaticide betekent de doding van een baby binnen vierentwintig uur na de geboorte.⁸⁴ Over het algemeen gaat het om een groep jonge vrouwen bij wie sprake is van ontkenning van de ongewenste zwangerschap.⁸⁵ De vrouw bevalt vervolgens in het geheim, waarna de baby wordt gedood en het lijkje wordt verborgen voor de buitenwereld. De bevalling is vaak een indringende en overrompelende gebeurtenis die geen verdringing meer duldt als het kind letterlijk onder ogen moet worden gezien.⁸⁶ De angst heeft een dusdanige intensiteit dat het leidt tot een toestand van dissociatie waarin de moeder haar kind doodt of laat sterven.⁸⁷ Van actieve neonaticide is sprake indien de moeder vanuit een ondraaglijke paniek het kind om het leven brengt, bijvoorbeeld door verdrinking of direct geweld zoals verwurging. Wanneer het kind komt te overlijden door het achterwege laten van noodzakelijke (eerste hulp) verzorging en geen direct geweld tegen het kind wordt uitgeoefend, wordt gesproken van passieve neonaticide.⁸⁸

Neonaticide is in Nederland strafbaar op grond van artikel 290 Sr. Zo wordt het beschermend belang, namelijk het menselijk leven als zodanig en in bijzonder dat van een pasgeborene gediend.⁸⁹ Het betreft een opzettelijke levensberoving van het kind door de moeder onder de werking van vrees voor de ontdekking van haar bevalling. Deze geprivilegieerde vorm van kinderdoodslag zoals in artikel 287 Sr, houdt in dat de invloed van de gemoedstoestand van de moeder moet worden beschouwd als minder strafwaardig dan 'eenvoudige doodslag'.⁹⁰ Naar hedendaagse opvatting blijkt dus dat de wetgever aanknoopt bij de psychische gesteldheid.⁹¹ Hetzelfde belang wordt beschermd in artikel 291 Sr dat de bepaling voor kindermoord bevat (een geprivilegieerde vorm van moord zoals in artikel 289 Sr). Ook hier speelt de werking van vrees voor de ontdekking van de bevalling een rol. Het verschil met kinderdoodslag is het bestaan van voorbedachte raad.

⁸⁰ Bijlage 6; Stichting Ambulante Fiom, 'Informatie voor vondelingen', www.fiom.nl.

⁸¹ Rb. Haarlem 24 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774; Hof Leeuwarden 11 oktober 2012, ECLI:NL:GHLEE:2012:BX9891; Hof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GHSSE:2013:6001.

⁸² Bijlage 3; Hof Arnhem-Leeuwarden 26 juni 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:5061; Rb. Gelderland, 20 juni 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:3826.

⁸³ Dit in verband met het dark number; Bijlage 3 en 4.

⁸⁴ Resnick 1970, p. 922.

⁸⁵ Dil e.a. 2008, p. 266.

⁸⁶ Koenraad 2003, p. 208.

⁸⁷ Verheugt 2007, p. 68.

⁸⁸ Koenraad 2003, p. 208.

⁸⁹ Cleiren, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 290 Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 9 juni 2015).

⁹⁰ Cleiren, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 290 Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt op 9 juni 2015).

⁹¹ Cleiren, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 290 Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 9 juni 2015).

3.2.3. Illegale opneming en zusmoederschap

Ongeveer een derde van de ongewenst bevallen vrouwen kind kiest voor de oplossing zusmoederschap of illegale opneming.⁹² Voor zover bekend is (nog) geen onderzoek gedaan naar de exacte cijfers door de ingewikkelde casuïstiek.⁹³ Bij zusmoederschap wordt de babyproblematiek binnen het gezin opgelost. Bij de geboorteaangifte zal oma als moeder worden aangegeven. Een belangrijke indicatie kan een ongebruikelijke kloof in leeftijdsopbouw van de kinderen ('pseudo-nakomertje') zijn. Dit enkele punt kan echter niet als uitgangspunt worden genomen.⁹⁴ Illegale opneming is de oplossing waarbij de baby wordt ondergebracht in een ander gezin dan dat van de moeder.

Artikel 236 Sr stelt alle gedragingen strafbaar die iemands afstamming onzeker maken. Dit wordt 'verduistering van staat' genoemd. De wetgever heeft elke beperking afgewezen.⁹⁵ Door de ruime strafbaarstelling biedt het civiele recht een nadere afbakening. Zo blijkt dat hier bij overspel binnen huwelijk of bij een verwekking door kunstmatige voortplantingstechnieken geen sprake van is. Het kind krijgt de staat die de wet hem toekent. Gedacht moet dus worden aan handelingen die de wettelijke staat van een ander onzeker maken.⁹⁶ Dit beschermt het belang dat mensen duidelijkheid hebben over hun afstamming. Aangenomen wordt dat het zowel moederlijke als vaderlijke afstamming betreft.⁹⁷

Op grond van artikel 442a Sr is de opname van een pleegkind beneden de leeftijd van zes maanden strafbaar indien het kind niet onder voogdij van een rechtspersoon staat en de betrokkene geen voorafgaande schriftelijke toestemming van de RvdK heeft gekregen.⁹⁸ Gezien het feit dat een kind, behoudens zeer buitengewone gevallen, enige maanden bij de moeder moet blijven, is de strekking van de strafbaarstelling voorkomen dat een kind door de moeder wordt afgestaan of zelfs van haar wordt afgenomen in de psychisch abnormale toestand waarin zij tijdens haar bevalling verkeert.⁹⁹ Artikel 151a Sr meldt vervolgens een strafbaarheid voor diegene die het uit winstbejag bevordert, dat een kind jonger dan zes maanden en niet onder voogdij staande van een rechtspersoon, als pleegkind wordt opgenomen. Er bestaat geen overeenstemming of deze bepaling ook ziet op de moeder die uit winstbejag haar kind als pleegkind laat opnemen.¹⁰⁰ De wettekst sluit dit niet uit, maar gelet op 'de ratio van de bepaling om moeders te beschermen tegen overijlde beslissingen' kan worden gesteld dat de moeder niet onder het bereik van deze bepaling valt.¹⁰¹ Het beschermend belang betreft hier de openbare orde, in het bijzonder het 'handel drijven' met zeer jonge (pleeg)kinderen.¹⁰² Uit deze artikelen blijkt dus dat illegale opneming en zusmoederschap strafbaar zijn nu zonder schriftelijke toestemming van de RvdK zo wordt gehandeld dat afstamming onzeker wordt gemaakt.

⁹² Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Zusmoederschap' en 'Illegale opneming', www.nidaa.nl.

⁹³ Schrama *Personen- en familierecht* 20, p. 2.

⁹⁴ Van Tiggelen 2015, p. 3.

⁹⁵ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 236 Sr, aant. 1a (online, laatst bijgewerkt op 1 oktober 2000).

⁹⁶ Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 236 Sr, aant. 1 en 9c (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015); Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 236 Sr, aant. 2 (online, laatst bijgewerkt op 1 oktober 2000).

⁹⁷ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 236 Sr, aant. 2 (online, laatst bijgewerkt op 1 oktober 2000).

⁹⁸ Ten Voorde, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 442a, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

⁹⁹ Ten Voorde, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 442a Sr, aant. 4 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

¹⁰⁰ Ten Voorde, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 151a Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

¹⁰¹ WODC 2011, p. 36.

¹⁰² Ten Voorde, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 151a Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

3.3. Conclusie

Wanneer een vrouw besluit geen toekomst te zien voor haar en haar kind biedt de wet haar de mogelijkheden abortus en afstand ter adoptie, al dan niet onder geheimhouding. In geen van bovenstaande kan absolute anonimiteit worden gegarandeerd. Nu wettelijk gezien anoniem afstand doen van een kind in Nederland niet mogelijk is, bestaat de kans dat zij door strafbaar handelen toch probeert te verwezenlijken. Wanneer zij haar kind in een hulpeloze toestand brengt of achterlaat om zo zich van het kind te ontdoen, haar kind doodt of (al dan niet uit winstbejag) laat opnemen door een ander, handelt zij in strijd met de wet. Deze manier van handelen geeft de vrouw volledige anonimiteit. Deze anonimiteit is gewenst nu zij handelt uit angst, paniek en/of onwetendheid van alternatieve mogelijkheden, waardoor zij denkt dat anonimiteit de enige of juiste oplossing is.

4. De rechtspositie van het kind

Tegenwoordig wordt een kind¹⁰³ niet meer gezien als rechtsobject maar als rechtssubject; drager van rechten en plichten.¹⁰⁴ Het kind is een breekbaar schepsel die de toekomst in zich heeft en moet worden begeleid en beschermd in de groei daar naartoe. Om deze bescherming te garanderen is zowel internationaal als nationaal wetgeving gecreëerd. Deze wetgeving zal in dit hoofdstuk aan de orde komen. Relevante jurisprudentie wordt gebruikt ter onderbouwing. Het recht op leven en het recht op afstamming(sinformatie) van het kind staan hierbij centraal. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de rechtspositie van de moeder. Er wordt afgesloten met een conclusie.

4.1. Het recht op leven

4.1.1. Artikel 2 EVRM

Het recht op leven wordt beschermd in artikel 2 EVRM. Het is een (bijna) absoluut recht.¹⁰⁵ De uitoefening van alle andere beschermde rechten veronderstelt een eerbiediging van het recht op leven.¹⁰⁶ Artikel 2 lid 1 EVRM legt een negatieve verplichting, een onthoudingsplicht, op aan de overheid door op rechtstreekse wijze te verrichten handelingen te verbieden. Iedere 'margin of appreciation' ontbreekt. Het strenge karakter werkt door in de positieve verplichtingen, waarbij een actieve houding van de overheid wordt verwacht. Het recht kent een grondpatroon van deze verplichtingen.¹⁰⁷ Het betreft twee verplichtingen van materiële aard; de algemene verplichting om het recht op leven te beschermen en de verplichting van de overheid om in een concreet geval preventieve maatregelen te nemen. De derde verplichting is een procedurele positieve verplichting.¹⁰⁸

De algemene plicht om het recht op leven te beschermen wordt opgevat als een positieve verplichting tot het installeren van een wettelijk en organisatorisch kader betrekking hebbende op het strafrecht als ook

¹⁰³ Met het begrip 'kind' wordt in deze zin het kind van zijn ouders bedoeld.

¹⁰⁴ Het geheel van rechten en plichten van iemand op een bepaald moment wordt de rechtspositie genoemd.

¹⁰⁵ Absolute rechten zijn rechten waarop geen enkele inbreuk is toegestaan. Op het recht op leven is slechts een inbreuk toegestaan indien sprake is van een situatie als bedoeld in artikel 2 lid 2 EVRM of artikel 15 EVRM. De doodstraf wordt als uitzondering toegelaten op grond van artikel 2 lid 1 EVRM.

¹⁰⁶ Vande Lanotte & Haeck 2005 B, p. 43.

¹⁰⁷ Vlemminx 2013, p. 282.

¹⁰⁸ Vlemminx 2013, p. 282-284.

op andere rechtsgebieden.¹⁰⁹ Dit blijkt uit de bewoordingen ‘door de wet’ van artikel 2 lid 1 EVRM. Lidstaten hebben de verplichting om de bescherming van dit recht neer te leggen in hun nationale recht en moeten afdwingmechanismen creëren voor de preventie en de bestraffing van inbreuken op de strafbepalingen.¹¹⁰ Volgens het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (*hierna*: EHRM), rekening houdende met de moeilijkheidsgraad van politietaken in een moderne samenleving, de onvoorspelbaarheid van menselijk gedrag en de noodzaak om prioriteiten te stellen en operationele keuzen te maken¹¹¹, vloeit uit artikel 2 EVRM vervolgens voort dat de tweede positieve verplichting moet worden uitgelegd op een wijze die geen onmogelijke of disproportionele last oplegt aan de autoriteiten. Deze positieve verplichting vindt zijn omvang in het geding in de zaak *Osman v. the United Kingdom*.¹¹² Hieruit blijkt dat de verplichting voor de overheid pas bestaat indien de overheid wist of moet weten dat het leven van personen reëel en direct gevaar loopt door handelen van derden.¹¹³ Ten slotte bestaat bij de procedurele positieve verplichting een samenhang met de eerste positieve verplichting nu verzekerd moet worden dat het algemeen wettelijk en organisatorisch kader in een concreet geval ook daadwerkelijk wordt toegepast.¹¹⁴ Hieronder wordt adequaat reageren op een verdragsschending verstaan, bijvoorbeeld door zorg te dragen voor een effectieve strafvervolgning.¹¹⁵ Verder houdt deze verplichting in dat indien een persoon is gedood, of slachtoffer is van een mislukte aanslag op zijn leven, ten gevolge van geweld gebruikt door overheidspersoneel of particulieren, een effectief onderzoek moet worden ingesteld door de overheid.¹¹⁶ Er hoeft niet per se sprake te zijn van overlijden. Voldoende is wanneer er zich ‘a life threatening injury’ voordoet.¹¹⁷ Het recht op leven in de zin van artikel 2 EVRM geldt voor een ieder van de lidstaten.

4.1.2. De Nederlandse wetgeving

Door artikel 2 lid 1 EVRM wordt het recht op leven voor een ieder beschermd ‘door de wet’. Lidstaten dienen via hun nationaal recht aan deze verplichting te voldoen. In onze Grondwet (*hierna*: GW) ligt het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam (artikel 11 GW) en het verbod op de doodstraf (artikel 114 GW). Het verbod op de doodstraf heeft voornamelijk een praktisch belang zijnde het verbod om personen uit te leveren of uit te zetten die daardoor het risico lopen de doodstraf opgelegd te krijgen.¹¹⁸ Nederland kent geen wetgeving waarin expliciet het recht op leven is neergelegd. Daarbij komt dat Nederland geen constitutioneel toetsingsrecht kent (artikel 120 GW), hetgeen nauw samenhangt met het recht op leven.¹¹⁹ Het opnemen van het recht op leven in de wetgeving zal daarom weinig meerwaarde hebben. Indien het toetsingsverbod van artikel 120 GW vervalt kan de nationale

¹⁰⁹ Vlemminx 2013, p. 283.

¹¹⁰ Vande Lanotte & Haec 2005 B, p. 48-49.

¹¹¹ EHRM 24 oktober 2002, 37703/97 (*Mastromatteo v. Italy*), par. 68.

¹¹² EHRM 28 oktober 1998, 87/1997/871/1083 (*Osman v. the United Kingdom*).

¹¹³ EHRM 28 oktober 1998, 87/1997/871/1083 (*Osman v. the United Kingdom*), par. 115.

¹¹⁴ EHRM 3 november 2011, 28096/04 (*Antonov v Ukraine*), par. 44; Vlemminx 2013, p. 285.

¹¹⁵ Ölçer 2015, p. 203.

¹¹⁶ Vande Lanotte & Haec 2005 A, p. 104.

¹¹⁷ Vlemminx 2013, p. 286.

¹¹⁸ EHRM 7 juli 1989, 14038/88 (*Soering v. the United Kingdom*); HR 3 maart 1990, ECLI:NL:HR:1990:AD7494 (*Amerikaanse militair*).

¹¹⁹ Peters e.a. 2009, p. 55.

rechter verder gaan in de bescherming van het recht op leven dan het EHRM. Toch zal ook dan een meerwaarde gering zijn. Het karakter zal niet veranderen door de toevoeging van één grondrecht, hoe belangrijk dit grondrecht ook is. Onze Grondwet kent daarvoor een te weinig systematische opzet van grondrechtenbescherming en een te hybride karakter.¹²⁰ Nederland kent wel verschillende bepalingen in het strafrecht om het recht op leven te beschermen. Naast de bepalingen waarin doodslag en moord strafbaar worden gesteld (artikelen 287 jo. 289 Sr), kent het Wetboek van Strafrecht specifieke bepalingen gericht op de bescherming van het recht op leven van het kind (zie ook hoofdstuk 3). Het Wetboek van Strafvordering legt vervolgens afdwingmechanismen vast waardoor dit wetboek wordt gezien als middel ter preventie en bestraffing van inbreuken op strafbepalingen die zijn opgenomen in het Wetboek van Strafrecht. Het Nederlands strafproces is daarmee een verbinding tussen het strafbare feit en de strafrechtelijke sanctie. Op deze wijze kan Nederland zowel de materiële als procedurele positieve verplichtingen uit artikel 2 EVRM naleven. Nederland voldoet hiermee aan de positieve verplichtingen uit artikel 2 EVRM.

4.2. Het recht op afstamming

4.2.1. Artikel 8 EVRM

Op grond van artikel 8 EVRM heeft een ieder recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en correspondentie. Persoonlijke identiteit en persoonlijke ontwikkeling zijn hier deelaspecten van. Uit het recht op persoonlijke identiteit kan vervolgens het recht op afstamming worden afgeleid. Artikel 8 EVRM is geen absoluut recht zoals artikel 2 EVRM. Afhankelijk van de omstandigheden van het geval kan een inbreuk gerechtvaardigd zijn. Het EHRM stelt dat staten zelf een 'juist evenwicht' moeten vinden tussen conflicterende belangen.¹²¹ Bij deze beoordeling hebben zij een 'margin of appreciation'.

4.2.1.1. 'Family life'

Het begrip 'family life' is samengesmolten met artikel 8 EVRM. Het impliceert de betrekking tussen een man en een vrouw in een wettig en echt huwelijk.¹²² Samenwonen is daarbij geen absoluut vereiste.¹²³ Wanneer een kind wordt geboren in een dergelijk huwelijk ontstaat 'family life' tussen ouders en kind. De betekenis kan ook familierechtelijke betrekkingen omvatten waarin partijen buiten huwelijk samenleven.¹²⁴ Het is de relatie die 'family life' oplevert. Ook een ongehuwd paar en hun kind of een alleenstaande moeder en haar kind hebben recht op de bescherming van artikel 8 EVRM.¹²⁵ Onder bepaalde omstandigheden is het zelfs mogelijk tussen de verwekker en het kind.¹²⁶ Dit vloeit voort uit de

¹²⁰ Peters e.a. 2009, p. 57 en 58.

¹²¹ EHRM 17 oktober 1986, 9532/81 (*Rees v. the United Kingdom*).

¹²² De Bruijn-Lückers, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 8 EVRM, aant. 2 (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

¹²³ EHRM 27 oktober 1994, 18535/91 (*Kroon and others v. the Netherlands*).

¹²⁴ EHRM 26 mei 1994, 16/1993/411/490 (*Keegan v. Ireland*).

¹²⁵ EHRM 18 december 1986, 9697/82 (*Johnston and others v. Ireland*); EHRM 13 juni 1979, 6833/74 (*Marckx v. Belgium*).

¹²⁶ EHRM 1 juni 2004, 45582/99 (*Lebbink v. the Netherlands*).

overwegingen van het EHRM dat respect voor familielevens meebrengt dat de biologische en sociale waarheid boven een presumptie gaan indien deze presumptie feitelijk niemand dient. Uit de vaststelling van 'family life' vloeien eenzelfde rechten voort als behandeld in paragraaf 2.3. Het is niet uitgesloten dat 'family life' door latere gebeurtenissen of adoptie kan worden verbroken.¹²⁷

4.2.1.2. *Recht op afstamming*

Zoals gezegd vloeit het afstammingsrecht voort uit artikel 8 EVRM. De uitspraak in de *Gaskin v. the United Kingdom*¹²⁸ heeft een rol gespeeld voor de vraag of er een recht op afstammingsinformatie bestaat.¹²⁹ Het EHRM oordeelde in deze zaak dat bij weigering van inzage een behoorlijke procedure dient te bestaan waarbij een onafhankelijke autoriteit op grond van een belangenafweging moet toetsen of deze weigering terecht is geweest. De staat heeft een positieve verplichting om zorg te dragen voor een behoorlijke procedure in geval van weigering van inzage. Het EHRM stelt vergelijkbare zaken dat verkrijging van details over de persoonlijke identiteit van groot belang is voor een individu vanwege de vormende implicaties voor zijn of haar persoonlijkheid.¹³⁰ Voor de vorming van een identiteit wordt informatie over genetische afstamming dan ook gezien als een belangrijk element.¹³¹ Toch bevat het EVRM geen absoluut recht op afstammingsinformatie. Het arrest *Odièvre v. France* verdient hieromtrent de aandacht.¹³² In deze zaak spreekt het EHRM over de verhouding tussen het recht van het volwassen kind op afstammingsgegevens en het recht van de anoniem bevallen moeder die deze gegevens niet prijs hoeft te geven.¹³³ Echter, zo oordeelt het EHRM, onder bepaalde omstandigheden kan naar aanleiding van een belangenafweging het recht op respect voor het privéleven van de moeder zwaarder wegen dan het recht van het kind op verkrijging van informatie over de identiteit van de ouders.¹³⁴ Het is uiteindelijk de taak van een lidstaat om de belangen in elke individuele zaak tegen elkaar af te wegen.¹³⁵ Dit is noodzakelijk om een weigering van inzage tot de gegevens te kunnen rechtvaardigen.¹³⁶

4.2.2. *Artikel 7 IVRK*

Artikel 7 IVRK wordt gezien als de kernbepaling voor het recht op identiteit.¹³⁷ Het meldt dat het kind onmiddellijk na de geboorte wordt ingeschreven in de nationale registers en vanaf de geboorte recht heeft op een naam, een nationaliteit en, voor zover mogelijk, het recht om zijn of haar ouders te kennen

¹²⁷ EHRM 21 juni 1988, 3/1987/126/177 (*Berrehad v. the Netherlands*).

¹²⁸ EHRM 7 juli 1989, 10454/83 (*Gaskin v. the United Kingdom*).

¹²⁹ Van Raak-Kuiper 2007, p. 16.

¹³⁰ EHRM 7 juli 1989, 10454/83 (*Gaskin v. the United Kingdom*), par. 39; EHRM 7 februari 2002, 53176/99 (*Mikulić v. Croatia*), par. 54.

¹³¹ De Bruijn-Lückers & Van Hellemond, in: *Tekst & Commentaar: Gezondheidsrecht**, art. 8 EVRM, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt 1 juli 2015), par. 5; De Bruijn-Lückers, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 8 EVRM, aant. 4n (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015); EHRM 7 februari 2002, 53176/99 (*Mikulić v. Croatia*), par. 64.

¹³² EHRM 13 februari 2003, 42326/98 (*Odièvre v. France*).

¹³³ Vonk 2010, p. 6.

¹³⁴ De Bruijn-Lückers, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 8 EVRM, aant. 11 (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

¹³⁵ EHRM 25 september 2012, 33783/09 (*Godelli v. Italy*).

¹³⁶ EHRM 13 juli 2006, 58757/00 (*Jaggi v. Switzerland*); De Bruijn-Lückers, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 8 EVRM, aant. 11 (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

¹³⁷ Van den Brink 2006, p. 79.

en door hen te worden verzorgd. Het voornaamste doel hiervan is de juridische identiteit te beschermen.¹³⁸

Het recht om zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd ziet op het recht op afstamming(sinformatie) waarbij de ouders diegenen zijn die een biologische of genetische bijdrage hebben geleverd aan het ontstaan van het kind.¹³⁹ Echter, de mogelijkheid bestaat dat, gezien de juridische of feitelijke situatie waarin het kind zich bevindt, deze ouders anderen zijn dan zij met biologische of genetische banden.

Het recht is verder geclausuleerd door de woorden 'voor zover mogelijk'.¹⁴⁰ Ondanks dat artikel 7 lid 2 IVRK verdragsstaten dwingt ervoor te zorgen dat kinderen weten of ten minste kunnen weten wie hun ouders zijn, kan dit niet altijd worden gerealiseerd.¹⁴¹ Bij het te vondeling leggen van het kind of wanneer de moeder niet weet wie de vader is, kan niet worden voldaan aan dit recht. De woorden zorgen ervoor dat een dergelijk onvermogen de overheid niet kan worden aangerekend. Het niet beschikbaar zijn van afstammingsgegevens of het niet toegankelijk zijn daarvan als gevolg van nationale regelgeving of gebrek aan regelgeving valt hier niet onder. Nationale regels die het registreren van (juiste) afstammingsgegevens in de weg staan worden dan ook ten strengste afgekeurd. Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind is strenger in zijn beoordeling van de mogelijkheid tot anonieme bevalling. De zogenoemde vondelingenkamers en -luiken waar baby's anoniem kunnen worden achtergelaten acht het Comité in strijd met het recht in artikel 7 IVRK.¹⁴² Het Comité dringt dan ook aan verdragsstaten zoveel mogelijk noodzakelijke maatregelen te nemen om deze initiatieven te beëindigen en met alternatieve oplossingen te komen om de vondelingenproblematiek aan te pakken.¹⁴³

4.2.3. Artikel 8 IVRK

Artikel 8 IVRK is eveneens een centraal recht uit het IVRK. Op grond van het artikel heeft een kind recht op ontwikkeling en behoud van een eigen identiteit. Het verplicht de verdragsstaten de identiteit van het kind te beschermen en te herstellen. Tot die identiteit behoren ook het recht op nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging. Het begrip dient dan ook ruim te worden opgevat.¹⁴⁴ Het recht op het kennen van de ouders uit artikel 7 IVRK is mede bepalend voor het behoud en de ontwikkeling van de identiteit waardoor de artikelen niet los van elkaar zijn te denken. Het IVRK geeft met deze invulling de voorkeur dat het kind opgroeit bij zijn biologische ouders.¹⁴⁵ Enkel indien staten in het belang van het kind (artikel 3 IVRK) of ter bescherming van anderen

¹³⁸ Detrick, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 7 IVRK, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

¹³⁹ Vonk 2013, p. 520.

¹⁴⁰ Van den Brink 2006, p. 96.

¹⁴¹ Van den Brink 2006, p. 94.

¹⁴² CRC/C/NDL/CO4, par. 34.

¹⁴³ CRC/C/NDL/CO4, par. 35.

¹⁴⁴ Het woord 'including' wijst erop dat artikel 8 IVRK een ruimere betekenis toekomt dan de overlap met artikel 7 en 9 IVRK. Ook seksuele, linguïstische en religieuze identiteit vallen onder de reikwijdte van het artikel. WODC 2003, p. 64; Hogdkin & Newell 2007, p. 114-115.

¹⁴⁵ Zie hiervoor ook paragrafen 5 en 6 van de preambule van het IVRK.

een inbreuk maken op dit recht kan dit worden gerechtvaardigd.¹⁴⁶ Onder deze inbreuk kan dus non-registratie of geheimhouding van afstammingsgegevens worden gezien.

4.2.4. De Nederlandse wetgeving

De Nederlandse wetgeving kent geen expliciet recht op afstamming. Enkel indien een met elkaar gehuwde man en vrouw in Nederland gebruik maken van een kunstmatige inseminatie met donorzaad in een kliniek, wordt het recht van het kind op afstammingsinformatie gewaarborgd. Dit omdat de behandelaar verplicht is bepaalde gegevens van de donor aan een hiertoe ingesteld register door te geven (artikel 2 Wet DKB). Ondanks dat nationale wetgeving uitblijft, kan het kind beroep doen op het EVRM en IVRK.

Uitgangspunt is dat bindend internationaal recht rechtstreekse werking heeft in onze nationale rechtsorde.¹⁴⁷ Dit heeft de grondwetgever bewerkstelligt door de artikelen 93 en 94 GW. Het is aan de rechter om een beoordeling te geven, waarbij de wil van de verdragsbepaling voorop wordt gesteld. Dit betekent dat hetgeen neergelegd in artikel 8 EVRM doorwerkt in de Nederlandse rechtsorde. Hieruit blijkt dat het EHRM het recht op afstamming van een zodanige aard vindt dat een nationale wet het niet absoluut en definitief onmogelijk mag maken om gegevens over de afkomst van een kind te achterhalen.¹⁴⁸ Het nationale rechtstelsel moet dus zo worden ingericht dat afstamming kan worden achterhaald. Het legaliseren van anoniem afstand doen is op grond van dit arrest dus niet mogelijk. De Nederlandse wetgeving heeft aan deze verplichting invulling gegeven, op de geboorteakte moeten de gegevens van de ouders van het kind, indien deze bekend zijn worden vermeld (artikel 1:19b BW).

Uit de totstandkomingsgeschiedenis van het IVRK valt echter niet ondubbelzinnig af te leiden of de verdragsluitende partijen rechtstreekse werking aan het verdrag hebben willen verlenen.¹⁴⁹ In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel tot goedkeuring van het IVRK heeft de Nederlandse regering zich hierover uitgelaten om een helpende hand te bieden aan de rechter. Hieruit blijkt dat aan artikel 7 lid 1 IVRK rechtstreekse werking wordt toegekend.¹⁵⁰ Hoewel de rechter vrij is in zijn beoordeling lijkt de rechter hier eveneens impliciet vanuit te gaan.¹⁵¹ Het uitgangspunt van de Hoge Raad is dat bij grondrechten als het recht op respect voor privéleven, het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, het recht op vrijheid van meningsuiting en het algemene persoonlijkheidsrecht ook het recht op afstamming moet worden omvat.¹⁵² De bewoordingen van artikel 7 IVRK verzetten zich tegen een beperkte uitleg.¹⁵³ De beperking die voortvloeit uit de woorden 'voor zover mogelijk' heeft voor onze regelgeving daarom enkel betekenis in die situaties waarin de ouder van het kind volstrekt onbekend zijn (vondeling) of waarin het voor het kind wenselijk zou worden geacht geen toegang te

¹⁴⁶ Hogdkin & Newell 2007, p. 115.

¹⁴⁷ Van Emmerik 2005, p. 701.

¹⁴⁸ EHRM 25 september 2012, 33783/09 (*Godelli v. Italy*).

¹⁴⁹ Van Emmerik 2005, p. 704.

¹⁵⁰ *Kamerstukken II* 1992/93, 22 855 (R 1451), nr. 3, p. 9.

¹⁵¹ WODC 2003.

¹⁵² HR 15 april 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1337, NJ 1994/608 (*Valkenhorst II*); De Bruijn-Lückers, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 8 EVRM, aant. 11 (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

¹⁵³ HR 22 december 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1935.

hebben tot zijn of haar afstammingsgegevens.¹⁵⁴ Toch moet het artikel wijken voor de rechten en vrijheden van anderen wanneer deze zwaarder wegen bij een belangenafweging.¹⁵⁵ De Hoge Raad gaat hier verder dan het EHRM door te oordelen dat het recht van een meerderjarig natuurlijk kind om te weten door wie het is verwekt prevaleert aan het recht van de moeder om dit voor haar kind verborgen te houden.¹⁵⁶ Dit blijkt uit de hieronder besproken Valkenhorstarresten. Bescherming van minderjarigen in het afstammingsrecht wordt bereikt via de weg van artikel 1:212 BW, inhoudende dat in zaken van afstamming de minderjarige, optredende als verzoeker of belanghebbende, wordt vertegenwoordigd door een bijzondere curator die daartoe is benoemd door de rechtbank.¹⁵⁷

4.2.5. Jurisprudentie

De vraag naar het recht op afstammingsgegevens kreeg aanvankelijk aandacht door de zogenoemde Valkenhorstarresten.¹⁵⁸ Moeders die in de jaren rond 1920-1930 (vaak onder druk van familie) hulp zochten bij het tehuis Valkenhorst, toentertijd Moederheil, werden meteen na de bevalling van hun kind gescheiden. Hen werd gevraagd de naam van de vader te verstrekken zodat het tehuis een bijdrage aan hem kon vragen in de kosten van opvoeding van het kind. De volwassen geworden kinderen wilden inzage in de dossiers van hun moeder om zo meer te weten te komen over hun afstamming en de verwekker.¹⁵⁹

In het eerste Valkenhorstarrest wilde mevrouw Roovers, een 'Valkenhorst-kind', inzage in de dossiers.¹⁶⁰ Er werden drie conflicterende belangen onderscheiden.¹⁶¹ Ten eerste is het afstammingsrecht zoals neergelegd in de artikelen 8 EVRM en 7 en 8 IVRK niet absoluut en moet het wijken voor de rechten van vrijheden van anderen wanneer deze in het gegeven geval zwaarder wegen. Een juiste rechtsopvatting is een afweging van het belang van mevrouw Roovers tegen de door Valkenhorst ingeroepen geheimhoudingsrecht. Ten tweede werd onderscheid gemaakt tussen het maatschappelijk belang van de hulpverlening van Valkenhorst en het daarmee samenhangende verschoningsrecht. Een ieder moet zich, zonder bang te zijn voor openbaarmaking, kunnen wenden tot een hulpverlener. Een laatste onderscheid was het belang van privacy van de geregistreerde bij Valkenhorst, zijnde de moeder en de verwekker van het kind. Het gerechtshof 's-Hertogenbosch achtte dat het belang van het kind om te weten van wie zij afstamt zwaarder woog dan het belang van de, inmiddels overleden, moeder. Het maatschappelijk belang zou te hoge eisen stellen aan de zorgvuldigheid van de bescherming van gegevens. Dit betekent niet dat er geen gegevens verstrekt mogen worden. Het hof stelt dat het respect voor de nagedachtenis van de geregistreerde moeder niet wordt aangetast als deze moet wijken voor de belangen van haar kind.

¹⁵⁴ *Kamerstukken II* 1992/93, 22 855 (R 1451), nr. 3, p. 18.

¹⁵⁵ De Bruijn-Lückers, in: *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, art. 8 EVRM, aant. 11 (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

¹⁵⁶ Zie ook HR 15 april 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1337, NJ 1994/608 (*Valkenhorst II*).

¹⁵⁷ Nuytinck & Grapperhaus 2008, p. 866.

¹⁵⁸ Wolfhagen 1997, p. 98.

¹⁵⁹ Van Raak-Kuiper & Vlaardingerbroek 2006, p. 89 en 90.

¹⁶⁰ HR 15 april 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1337, NJ 1994/608 (*Valkenhorst II*).

¹⁶¹ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, NJ 1991, 796 (*Valkenhorst I*).

De Hoge Raad stelt in de tweede Valkenhorstzaak, waar tevens om inzage van afstammingsinformatie werd verzocht, dat het gerechtshof juist heeft gehandeld door een belangenafweging te maken maar dat er teveel gewicht was toegekend aan het maatschappelijk belang.¹⁶² Het hof oordeelde dat in het kader van het maatschappelijk belang in acht moest worden gehouden dat tegemoetkoming aan de wens van het kind de kans wordt vergroot dat toekomstige moeders uit angst het (geboren of nog ongeborn) kind schade zal toebrengen of zorg zal onthouden, hetgeen schadelijker is dan het gemis van afstammingsinformatie.¹⁶³ De Hoge Raad achtte dit risico nauwelijks aanwezig. In de belangenafweging stelt de Hoge Raad een algemene onderlinge rangorde vast, inhoudende dat het recht van een meerderjarig kind om te weten door wie het is verwekt prevaleert aan het recht van de moeder op respect voor haar privéleven. Redenen voor deze rangorde zijn dat het recht op afstammingsgegevens van vitaal belang is voor het kind en dat de natuurlijke moeder in de regel medeverantwoordelijkheid draagt voor het bestaan van het kind. Het meerderjarig kind dient inzage te krijgen in de dossiers.

Uit het begrip medeverantwoordelijkheid kan worden afgeleid dat de moeder is gehouden om op verzoek van het kind informatie te verschaffen over de biologische vader.¹⁶⁴ Het gerechtshof Arnhem oordeelde echter dat zij niet kan worden gedwongen de naam van de verwekker vrij te geven. Medeverantwoordelijkheid gaat niet op indien de moeder geen verantwoording draagt voor het bestaan van haar kind. In kwestie gaf de moeder aan dat het noemen van de verwekker een onaanvaardbare inbreuk op haar privéleven zou opleveren nu de verwekking het gevolg was van een verkrachting, dat de vader niets afweet van de geboorte van het kind en dat zij vreest dat hij het vroeger gebeurde zal ontkennen en/of haar zal benaderen.¹⁶⁵ Bij de totstandkoming van een dergelijk oordeel dienen de omstandigheden van de zaak te worden meegewogen. Daarbij geldt dat indien de moeder geen informatie omtrent haar eventuele medeverantwoordelijkheid geeft waardoor onvoldoende aannemelijk kan worden gemaakt dat zij die informatie kan geven, kan worden geoordeeld dat zij niet in staat is de gevraagde informatie te verschaffen.¹⁶⁶

4.3. De rechtspositie van de moeder

Een argument om anoniem afstand doen mogelijk te maken is dat tegemoet wordt gekomen aan de rechten van de moeder. Wanneer een dergelijke wetswijziging intreedt zullen, zo stellen de voorstanders, vrouwen eerder hulp zoeken. Momenteel wordt voor illegale wegen gekozen wanneer zij anoniem hun kind willen afstaan of de gevolgen van de zwangerschap willen verbergen. Het argument speelt in op de gezondheid en veiligheid van zwangere vrouwen nu gevaarlijke situaties kunnen ontstaan bij een bevalling zonder medische hulp. Verder zal de vrouw hoogstwaarschijnlijk hulp nodig hebben bij de problematiek die de reden vormt voor haar handelen. Deze hulp wordt geboden bij een wettelijke mogelijkheid tot anoniem bevallen, zo stellen de voorstanders. Daarnaast wordt het recht op privacy (artikel 8 EVRM), inhoudende het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer (artikel

¹⁶² Hof 's-Hertogenbosch 25 november 1992, NJ 1993, 211 (*Valkenhorst II*).

¹⁶³ Wolfhagen 1997, p. 99.

¹⁶⁴ Van Raak-Kuiper & Vlaardingerbroek 2006, p. 89 en 90.

¹⁶⁵ Hof Arnhem 10 mei 1994, ECLI:NL:GHARN:1994:AD7479; Van Raak-Kuiper 2007, p. 27.

¹⁶⁶ HR 3 januari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2238.

10 GW), en het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam (artikel 11 GW) gewaarborgd. Onder het recht op privacy dient het recht op geheimhouding van de persoonsidentificerende gegevens van de vader, wat een onthoudingsplicht voor de overheid vestigt, te worden verstaan.¹⁶⁷ Haaks hierop staat het in de Valkenhorstarresten neergelegde afstammingsrecht, wat eveneens in artikel 10 GW ligt.¹⁶⁸ Nu een horizontale werking uitdrukkelijk in de rechtspraak is erkend¹⁶⁹, leidt dit tot botsing van de grondrechten van moeder en kind.

Het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam doelt vervolgens op het recht om te worden gevrijwaard van schendingen van en inbreuken op het lichaam door anderen en het recht van zelfbeschikking.¹⁷⁰ Artikel 11 GW leidt daarmee veelal niet enkel tot een bescherming van lichamelijke integriteit¹⁷¹ maar tevens tot een bescherming van de geestelijke integriteit.¹⁷² Het recht wordt gezien als een gepositieerd deel van het zelfbeschikkingsrecht en behoort daarmee tot de belangrijkste rechten van de menselijke persoon.¹⁷³ Het is een fundamenteel beginsel inhoudende dat een ieder zelf vorm moet kunnen geven aan zijn leven volgens zelfgekozen normen en waarden. Zelfbeschikking is echter niet absoluut. De uitoefening mag niet leiden tot schade bij anderen. Het proportionaliteitsvereiste is sterker naarmate een inbreuk de intieme sfeer en de lichamelijke en geestelijke integriteit raakt. Daar waar de beginselen en bescherming van zelfbeschikking conflicteren, ontkomt men niet aan een afweging, wat kan leiden tot het prevaleren van het belang van de ander.¹⁷⁴

4.4. Conclusie

Ondanks dat Nederland geen expliciete wetgeving kent dat een het recht op leven creëert, kan worden geconcludeerd dat is voldaan aan de eisen die de internationale rechtsorde stelt. Artikel 2 EVRM krijgt betekenis in het Nederlandse strafrecht. Door het nemen van het leven strafbaar te stellen en het ontwerpen van afdwingmechanismen voor bestraffing en preventie voldoet Nederland aan de positieve verplichtingen uit het artikel. In Nederland bestaat daarmee wel degelijk een recht op leven.

Het recht op afstamming mist eveneens een expliciete benoeming. Door de uitspraken in de Valkenhorstarresten heeft Nederland hier invulling aan gegeven. Het uitgangspunt is daarbij dat het niet weten wie de biologische ouders zijn, kan leiden tot identiteitsproblematiek, hetgeen tot ernstigere schade kan leiden dan de inbreuk op het recht op respect op privéleven van de moeder.¹⁷⁵ Bij een wettelijke mogelijkheid tot anoniem afstand wordt inbreuk gemaakt op hetgeen wat nu als vaststaand wordt verondersteld. Het recht van de moeder prevaleert dan aan het recht van het kind. Er wordt zo inkleuring gegeven aan de spanning tussen het recht op leven en het recht op afstamming van het kind. Dit terwijl beide rechten van fundamenteel belang zijn. Een invoering veronderstelt dat het ene recht

¹⁶⁷ *Kamerstukken II* 1979/80, 16 086, nr. 3, p. 6.

¹⁶⁸ Bunschoten, in: *Tekst & Commentaar: Grondwet*, art. 10 GW, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt 1 oktober 2015).

¹⁶⁹ HR 9 januari 1987, ECLI:NL:PHR:1987:AG5500 (*Edamse bijstandsvrouw*).

¹⁷⁰ *Kamerstukken II* 1978/79, 15 463, nr. 1, p. 5.

¹⁷¹ EHRM 20 maart 2007, 5410/03 (*Tysiāc v. Poland*).

¹⁷² *Kamerstukken II* 1979/80, 16 086, nr. 8, p. 3 en 5. Voor zover dit niet het geval is geldt artikel 10 lid 1 GW.

¹⁷³ Leenen 2007, p. 49.

¹⁷⁴ Leenen 2007, p. 40.

¹⁷⁵ Dit natuurlijk met uitzondering van het ontbreken van medeverantwoordelijkheid aan het bestaan van het kind.

boven het andere gaat. Daarbij zal Nederland in strijd handelen met internationale verdragen. Bovendien gaat de problematiek verder dan enkel het recht op leven. Het betreft ook de veiligheid van moeder en kind. Gezondheidsproblemen, zowel lichamelijk als geestelijk, moeten worden voorkomen. Wil hieraan tegemoet worden gekomen, dan is het noodzakelijk hier voorafgaand aan de bevalling en de situatie dat de vrouw zich genoodzaakt voelt het kind anoniem af te staan actie worden ondernomen. Een dergelijke wetswijziging kan dit niet waarborgen. Bovendien, vist de maatschappij dan niet achter het net?

5. Strafbaarheid van het anoniem achterlaten van een kind in een vondelingenkamer

In dit hoofdstuk komt de strafbaarheid van het achterlaten van een kind in een vondelingenkamer en het aanbieden van een vondelingenkamer aan de orde. Vooralsnog wordt niet opgetreden tegen de vondelingenkamers. Op de vraag of dit betekent dat sprake is van een strafrechtelijk gedogen, zal een antwoord worden gegeven.

5.1. De vondelingenkamer

Beschermde Wieg heeft in 2014 de eerste vondelingenkamers geopend. Aanleiding voor het initiatief wordt gevormd door het aantal dood gevonden baby's en het aantal baby's die op een onveilige plek worden achtergelaten.¹⁷⁶ Barbara Muller, oprichtster van Beschermde Wieg, wil dit soort tragedies op deze manier voorkomen. Zij is van mening dat het recht op afstamming niet voor het recht op leven gaat en dat de wet moet toestaan dat moeders hun kind anoniem kunnen achterlaten in de kamers.¹⁷⁷

De vondelingenkamers, aan huis bij de zogeheten 'Beschermde Wieg Moeders', kunnen via een buitendeur worden geopend. Wanneer de moeder haar baby hier achterlaat wordt deze warm en veilig opgevangen.¹⁷⁸ De moeder kan, indien zij daar behoefte aan heeft, in contact komen met de vrouw des huizes. In de kamer ligt een envelop met informatie over de hulp die wordt aangeboden en een brief met de vermelding dat de moeder binnen zes maanden terug mag komen op haar beslissing. Daarnaast ligt er een puzzelstukje dat zij mag meenemen. Dit puzzelstukje past precies in het puzzelstukje dat aan de baby wordt gegeven. Zo kunnen moeder en kind later opnieuw contact zoeken. De stichting benadrukt dat zij vindt dat de moeder haar gegevens zou moeten achterlaten, maar dat het nog altijd een keuze is. De vrouw kan dus anoniem afstand doen van haar kind.

Het initiatief lijkt mooier dan dat het is. Er ontstaan steeds meer tegengeluiden dat vondelingenkamers geen oplossing bieden voor het werkelijke probleem.¹⁷⁹ De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie laat in 2013 weten dat het aanbieden van dergelijke kamers een vervolging wegens uitlokking tot overtreding van artikel 256 Sr niet uitsluit (zie artikel 47 Sr.).¹⁸⁰ De komst van de vondelingenkamers is daarmee ongewenst. Naar aanleiding van dit standpunt heeft de Raad voor de Strafrechtstoepassing en

¹⁷⁶ Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014, p. 13.

¹⁷⁷ Metro, 'Anoniem bevallen dit jaar in Nederland mogelijk', 2 maart 2015, www.metronieuws.nl.

¹⁷⁸ Stichting Beschermde Wieg, 'Informatie', www.beschermdewieg.nl.

¹⁷⁹ Raad voor de Kinderbescherming, 'Geen voorstander van vondelingenkamers of vondelingenluiken', 20 augustus 2014, www.kinderbescherming.nl; Trouw, 'Unicef: Verbied babyluikjes', 18 november 2015, www.trouw.nl.

¹⁸⁰ *Aanhangsel Handelingen II* 2012/13, nr. 1748, p. 2.

Jeugdbescherming (*hierna: RSJ*) het rapport 'Vondelingenkamer en babyhuis' gepubliceerd.¹⁸¹ Uit de reacties van de minister van Veiligheid en Justitie blijkt dat de kamers particuliere, niet gesubsidieerde voorzieningen zijn waardoor deze niet vallen onder de Jeugdwet.¹⁸² Het initiatief kan niet worden aangemerkt als jeugdhulpaanbieder in de zin van artikel 1.1. Jeugdwet omdat geen zorg wordt geboden onder de verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders. Evenmin is toezicht van de Inspectie Jeugdzorg mogelijk (artikel 9.1 Jeugdwet).

Ondanks de uitingen uit de politiek dat het initiatief zorgelijk en niet wenselijk is, is vooralsnog geen actie ondernomen. Met de bekendmaking van de opening van de vondelingenkamer in het Isala Ziekenhuis in Zwolle in 2016 uit de minister van Veiligheid en Justitie opnieuw zijn zorgen.¹⁸³ Echter, zo laat hij weten, het openen en beschikbaar stellen van vondelingenkamers is op zichzelf niet strafbaar. Er zal daarom vooralsnog geen eventuele vervolging worden ingezet omdat er nog geen baby's in de vondelingenkamers zijn neergelegd.

5.2. Strafbaarheid van het achterlaten van een kind in een vondelingenkamer

Uit eerder in het onderzoek besproken artikelen van het Wetboek van Strafrecht blijkt dat de moeder die haar kind te vondeling legt op meerdere manieren strafrechtelijk kan worden aangesproken. De feiten en omstandigheden van het geval, en daarbij of het kind wordt achtergelaten in een vondelingenkamer of op een andere (openbare) plaats, wegen mee in de strafrechtelijke aansprakelijkheid.

5.2.1. In hulpeloze toestand brengen of achterlaten

Artikel 255 Sr kent een strafbaarstelling voor de persoon die diegene 'tot wiens onderhoud, verpleging of verzorging hij krachtens de wet is verplicht' in 'hulpeloze toestand brengt of achterlaat'. De moeder is op grond van artikel 1:392 lid 1 sub a BW 'gehouden tot het verstrekken van levensonderhoud' voor haar kind. Zij mag hem of haar niet in een toestand brengen die leidt tot concreet gevaar voor het kind. Wanneer zij haar kind achterlaat in een vondelingenkamer gaat bij binnenkomst een stil alarm af. Hierdoor is binnen enkele minuten de 'Beschermd Wieg Moeder' aanwezig en wordt het kind opgevangen.¹⁸⁴ Er ontstaat geen concreet gevaar voor het leven of de gezondheid.¹⁸⁵ De moeder kan daarom, anders dan wanneer zij haar kind te vondeling legt op een andere (openbare) plaats, niet worden gestraft op grond van artikel 255 Sr.

5.2.2. Te vondeling leggen

Anders dan in artikel 255 Sr wordt in artikel 256 Sr, dat het te vondeling leggen strafbaar stelt, niet gesproken over het 'in hulpeloze toestand brengen of laten'. Toch kan dit door de genoemde

¹⁸¹ Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014.

¹⁸² *Kamerstukken II* 2013/14, 31 839, nr. 458.

¹⁸³ *Kamerstukken II* 2015/16, 31 839, nr. 501.

¹⁸⁴ Stichting Beschermd Wieg, 'Opvang', www.beschermdewieg.nl.

¹⁸⁵ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 255 Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

leeftijdsgrens wel worden aangenomen.¹⁸⁶ Eveneens wordt niet uitdrukkelijk gesproken van iemand die krachtens wet of overeenkomst tot onderhoud, verpleging of verzorging is verplicht. Ondanks dat de band tussen dader en kind niet wettelijk of contractueel hoeft te zijn vastgelegd, wijzen de woorden 'om er zich van te ontdoen' op een zekere betrekking tussen hen. Men kan zich niet van een kind ontdoen wanneer men tot geen enkele betrekking tot het kind staat. Dit leidt tot de kromme verhouding dat degene die een verlaten kind op een eenzame plaats aantreft en neerlegt voor het politiebureau, zich schuldig maakt aan artikel 256 Sr. Dit terwijl degene die hetzelfde kind aantreft, ervan weggijkt en verder loopt, zich hoogstens schuldig maakt aan artikel 450 Sr, het nalaten van hulpverlening bij levensgevaar.¹⁸⁷ De persoon kan zich niet schuldig maken aan artikel 255 Sr omdat hij niet bij wet of overeenkomst verplicht is tot enig handelen. Toch zal voor diegene die het kind vindt en te vondeling legt voor het politiebureau een strafuitsluitingsgrond worden gevonden nu het welzijn van het kind meer gediend wordt dan wanneer men nalaat te handelen door het kind te laten waar het was.¹⁸⁸

Uit het algemeen spraakgebruik kan worden afgeleid dat het achterlaten van een baby in een vondelingenkamer valt onder artikel 256 Sr. Vondelingenkamers zijn (primair) ingericht voor moeders. Zij laten hun kind achter met de intentie zich van het kind te ontdoen. Door de handeling wordt echter het belang van artikel 256 Sr, inhoudende 'de bescherming van kinderen die, gezien hun leeftijd, zich nog niet kunnen helpen', niet aangetast.¹⁸⁹ Beschermde Wieg zorgt direct voor de eerste opvang. Hierdoor is geen sprake van de door de leeftijdsgrens geïmpliceerde 'in hulpeloze toestand brengen of laten'. Het beschermend belang strekt echter verder nu hieronder ook het belang om door eigen ouders te worden verzorgd, althans het recht om te weten wie de biologische ouders zijn, wordt verstaan.¹⁹⁰ Beschermde Wieg laat de keuze aan de moeder om haar persoonsgegevens achter te laten. Zij kan dus kiezen om anoniem afstand te doen. Dit kan een strafbaarheid in de zin van artikel 256 Sr opleveren.

Toch bestaan er tegengeluiden. Zowel bij het te vondeling leggen als bij het verlaten van een kind gaat het om een zuiver eenzijdige handeling.¹⁹¹ Het voornemen van de moeder om zich van haar kind te ontdoen wordt in beginsel niet weggenomen door het feit dat de moeder kan aannemen dat onder bepaalde omstandigheden voor het kind zal worden gezorgd.¹⁹² Wanneer echter overeenstemming met een ander bestaat dat deze de verzorging van het kind op zich zal nemen, doet zich het misdrijf in de zin van artikel 256 Sr niet voor. Indien de moeder haar kind in een vondelingenkamer neerlegt ontbreekt deze eenzijdige handeling, zo stelt het Wetenschappelijk Bureau Openbaar Ministerie (*hierna: WBOM*).¹⁹³ Het met de nodige publiciteit voor het publiek beschikbaar houden van een vondelingenkamer kan worden beschouwd als openbaar aanbod. Voorafgaand aan de gebruikmaking van de vondelingenkamer weet de moeder met zekerheid dat er voor haar kind zal worden gezorgd.

¹⁸⁶ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 256 Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

¹⁸⁷ Bij een veroordeling voor artikel 450 Sr geldt enkel een straf van ten hoogste drie maanden hechtenis of geldboete van de tweede categorie.

¹⁸⁸ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 256 Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

¹⁸⁹ Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 256 Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

¹⁹⁰ Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 256 Sr, aant. 5 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

¹⁹¹ Blankestijn 1955, p. 53-55.

¹⁹² Bijvoorbeeld als de moeder haar kind voor een klooster of politiebureau te vondeling legt. Hof 's-Hertogenbosch, 15 maart 1913, NJ 1913, p. 1052.

¹⁹³ WBOM 2013, p. 10 en 13-14.

Wanneer zij haar kind achterlaat, komt zij tot een overeenstemming dat de verzorging van haar kind wordt overgedragen aan een ander.¹⁹⁴ Hierdoor ontbreekt een zuiver eenzijdige handeling en maakt zij zich niet schuldig aan het misdrijf omschreven in artikel 256 Sr.¹⁹⁵

5.2.3. Verduistering van staat

Uit artikel 236 Sr, dat het recht op afstamming inhoudt, blijkt dat hij die door enige handeling opzettelijk een anders afstamming onzeker maakt zich schuldig maakt aan 'verduistering van staat'. De woorden 'enige handeling' kunnen het 'te vondeling leggen' van een kind impliceren. Indien het kind wordt achtergelaten in een vondelingenkamer en de gegevens van de moeder niet bekend worden gemaakt, kunnen deze niet worden achterhaalt tenzij de moeder zelf contact zoekt. De moeder aanvaardt willens en wetens de aanmerkelijke kans dat zij de afstamming van haar kind onzeker maakt, waardoor zij strafbaar handelt op grond van dit artikel. Of het OM dit feit in de toekomst ook ten laste zal leggen is onzeker. Indien wordt overgegaan op vervolging zal dit hoogst waarschijnlijk, gelet op het rapport van het WBOM, gebeuren op grond van artikel 236 Sr. Wil een vervolging kunnen plaatsvinden, dient een verzoek tot inroeping of tot betwisting van staat te zijn gedaan waarop de burgerlijke rechter een eindbeslissing heeft gegeven. Indien het verzoek door het stilzitten van partijen onvoldoende voortgang vindt, kan vervolging ook geschieden nadat de burgerlijke rechter heeft beslist dat er een begin van bewijs is (artikel 236 lid 3 Sr). Dit wordt ook wel het vervolgingsbeletsel genoemd. Artikel 1:211 BW regelt vervolgens een inroeping van staat waarbij een verzoek tot gegrondverklaring kan worden ingediend door het kind zelf. Omdat het kind door minderjarigheid niet zelfstandig kan optreden in de procedure, kan gebruik worden gemaakt van artikel 1:212 BW. Dit artikel regelt dat in zaken van afstamming het minderjarige kind, optredende als verzoeker of belanghebbende, wordt vertegenwoordigd door een bijzondere curator die daartoe is benoemd door de rechtbank die over de zaak beslist.

5.3. Strafbaarheid van het aanbieden van vondelingenkamers

Beschermde Wieg is de enige organisatie die vondelingenkamers in Nederland beschikbaar stelt. De stichting is een rechtspersoon in de zin van artikel 2:3 BW. Artikel 51 Sr bevat een algemene regeling dat rechtspersonen strafbare feiten kunnen begaan. De rechtspersoon kan daardoor derhalve pleger, doen-pleger, medepleger, uitlokker en medeplichtige van een delict zijn.¹⁹⁶ Hoewel de 'Beschermde Wieg Moeder' de feitelijke gedraging uitvoert, kan ook de stichting en diens bestuurders of feitelijk leidinggevend op grond van artikel 51 Sr strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld (artikel 51 lid 2 Sr).¹⁹⁷ Tot op heden zijn er geen baby's in deze kamers achtergelaten, waardoor vooralsnog niet wordt opgetreden tegen het aanbieden van de vondelingenkamers.

¹⁹⁴ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 256 Sr, aant. 2 (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006); HR 16 december 1947, NJ 1948, 118.

¹⁹⁵ WBOM 2013, p. 38. Het betreft hier een interpretatie van het OM en geen rechterlijke interpretatie.

¹⁹⁶ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 51 Sr, aant. 1-1d (online, laatst bijgewerkt op 17 juli 2012).

¹⁹⁷ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 51 Sr, aant. 2b-2c (online, laatst bijgewerkt op 17 juli 2012).

5.3.1. Indien een baby in een vondelingenkamer wordt gelegd

Indien een baby wordt achtergelaten in een vondelingenkamer bestaat de kans dat zijn afstammingsrecht definitief onbekend wordt gemaakt nu de moeder niet wordt verplicht om haar gegevens achter te laten. Doet zij dit wel, dan worden haar gegevens bewaard in een kluis en kan haar kind vanaf zestienjarige leeftijd op verzoek deze gegevens krijgen.¹⁹⁸ Opmerking verdient dat dit niet geheel aansluit bij de in hoofdstuk 4 besproken jurisprudentie. De gegevens worden verstrekt zonder schriftelijke instemming van de moeder en ook blijft een belangenafweging uit. Uit oordelen van het EHRM en de Hoge Raad blijkt dat onder bepaalde omstandigheden, zoals het ontbreken van medeverantwoordelijkheid van de moeder, het recht van haar op respect voor privéleven prevaleert aan het afstammingsrecht van het kind.¹⁹⁹ Een dergelijke conclusie kan alleen tot stand komen naar aanleiding van een belangenafweging. Mocht Beschermde Wieg zonder belangenafweging de gegevens aan het kind verstrekken, handelt de stichting in strijd met de Europese en Nederlandse rechtspraak. Indien de stichting een beroep wil doen op het uitgangspunt van de Hoge Raad inzake de voorrang van het afstammingsrecht van het kind zal het verweer falen omdat dit uitgangspunt enkel van toepassing is op meerderjarige kinderen en niet kinderen vanaf zestienjarige leeftijd.

5.3.1.1. Uitlokking

De moeder die haar gegevens niet achterlaat in de vondelingenkamer maakt zich schuldig aan 'verduistering van staat'. Naast deze actieve handeling (commissiedelict), kan het delict bij uitzondering worden begaan door een passief blijven waar handelen was geboden (oneigenlijk omissiedelict).²⁰⁰ Wanneer de kamer wordt geopend gaat een stil alarm af en kan de 'Beschermde Wieg Moeder' via camerabeelden zien of er een kind in de wieg wordt gelegd.²⁰¹ Zonder een verzoek om hulpverlening, zal geen actie worden ondernomen totdat de moeder is vertrokken. Hiermee wordt willens en wetens de aanmerkelijke kans aanvaard dat de afstamming van het kind onzeker wordt gemaakt.

Om te bezien of dit strafrechtelijk handelen betreft moet worden gekeken naar artikel 47 Sr. Hieruit blijkt dat zij die een strafbaar feit plegen, doen plegen of medeplegen worden gestraft. Daarnaast is bepaald dat (ook) zij worden gestraft die door giften, beloften, misbruik van gezag, geweld, bedreiging, of misleiding of door het verschaffen van gelegenheid, middelen of inlichtingen het feit uitlokken. Ten aanzien van de laatsten komen alleen die handelingen in aanmerking die zij opzettelijk hebben uitgelokt, benevens hun gevolgen. Enkel indien het gedrag dat wordt uitgelokt strafbaar is, kan sprake zijn van een strafbare uitlokking.²⁰² De moeder (als onmiddellijke dader) verricht de strafbare gedraging 'verduistering van staat'. Zij is degene die het gedrag uit de delictsomschrijving van het voltooide delict daadwerkelijk verricht. De uitlokker (als middellijke dader) is degene die haar overhaalt en aanzet tot het begaan van

¹⁹⁸ Stichting Beschermde Wieg, 'Informatie', www.bescherm dewieg.nl.

¹⁹⁹ EHRM 13 februari 2003, 42326/98 (*Odièvre v. France*); HR 15 april 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1337, NJ 1994/608 (*Valkenhorst II*); Hof Arnhem 10 mei 1994, ECLI:NL:GHARN:1994:AD7479.

²⁰⁰ Lindeberg, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 236 Sr, aant. 6 (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

²⁰¹ De beelden laten enkel de baby in de wieg zien. Zo kan worden nagegaan of het geen loos alarm betreft. De moeder blijft buiten beeld.

²⁰² Krabbe 2007, p. 136.

het strafbare feit.²⁰³ Noodzakelijk is dat dit door middel van uitlokkingsmiddelen een psychische omslag moet hebben veroorzaakt.²⁰⁴ Het opzet in artikel 47 Sr moet gericht zijn op zowel het uitlokken van een ander als op de bestanddelen van het delict waartoe die ander is aangezet.²⁰⁵ Voor beide gevallen volstaat een voorwaardelijk opzet. Ook degene die willens en wetens de aanmerkelijke kans aanvaardt dat een ander door een door hem gehanteerd uitlokkingsmiddel ertoe bewogen wordt een specifiek strafbaar feit te begaan, heeft het hier bedoelde opzet.²⁰⁶ Het hoeft niet op een bepaalde wijze van uitvoering van het delict gericht te zijn.²⁰⁷ Loopt de feitelijke situatie anders dan de uitlokker voor ogen had, staat dit de strafbare uitlokking niet snel in de weg. Vaak wordt vastgesteld dat de uitlokker willens en wetens de aanmerkelijke kans heeft aanvaard op een iets ander verloop of iets ander resultaat.²⁰⁸

Afstamming onzeker maken is niet het doel van de vondelingenkamers, maar wel een bijkomstig gevolg. Beschermde Wieg kent het belang van afstammingsgegevens en weet dat de kans op 'verduistering van staat' bestaat. Nu een verplichting tot afstaan van deze gegevens ontbreekt, wordt de aanmerkelijke kans dat de moeder haar gegevens niet achterlaat aanvaard. Tevens wordt willens en wetens de aanmerkelijke kans aanvaard dat een moeder ertoe bewogen kan worden het strafbare feit 'verduistering van staat' te begaan. Opzet wordt zo bewezen. Dat de intentie van de stichting niet het begaan van een strafbare feit is maar hulp verlenen aan vrouwen in nood, doet hier niets aan af. De gelegenheidsverschaffing en belofte aan de moeder dat voor haar kind zal worden gezorgd, worden gezien als uitlokkingsmiddelen in de zin van artikel 47 Sr. De moeder zou hierdoor over de streep kunnen worden getrokken. Degene die de vondelingenkamer beschikbaar houdt, en de stichting, maakt zich daarmee schuldig aan strafbare uitlokking van 'verduistering van staat' als bedoelt in artikel 236 lid 1 Sr jo. 47 Sr.

Toch kunnen omstandigheden bestaan die een strafbare uitlokking in de weg staan. Ondanks dat de kans bestaat dat zich een psychische omslag heeft voorgedaan, kan dit niet altijd worden vastgesteld nu de gebruiker van de kamer onbekend blijft. Een verklaring over wat de rol van de beschikbaarheid is geweest voor diens besluitvorming blijft achterwege.²⁰⁹ Eveneens blijft onbekend onder welke omstandigheden het kind is achtergelaten. In beginsel betreft het een strafbare handeling maar een strafuitsluitingsgrond zou zich onder omstandigheden kunnen voordoen. Materieel gezien kan op zichzelf sprake zijn van een strafbare uitlokking. In de meeste gevallen is het dus echter niet vast te stellen of de vereiste psychische omslag heeft plaatsgevonden en dat deze persoon strafbaar is.²¹⁰ Een vaststelling van een strafbare uitlokking van 'verduistering van staat' is daardoor moeilijk te bewijzen.

²⁰³ Dolman, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 47 Sr, aant. 5a (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

²⁰⁴ Krabbe 2007, p. 134; De Hullu 2012, p. 466.

²⁰⁵ Dolman, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 47 Sr, aant. 5c (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

²⁰⁶ Krabbe 2007, p. 141.

²⁰⁷ HR 19 oktober 1999, NJB 1999/154.

²⁰⁸ WBOM 2013, p. 26.

²⁰⁹ WBOM 2013, p. 27.

²¹⁰ WBOM 2013, p. 28.

5.3.1.2. Medeplichtigheid en medeplegen

Het beschikbaar houden van vondelingenkamers valt ook onder medeplichtigheid en medeplegen (artikel 47 jo. 48 Sr). Het kernverwijt van medeplichtigheid is het bevorderen en/of het vergemakkelijken van een door een ander begaan misdrijf.²¹¹ Zij die opzettelijk behulpzaam zijn bij het plegen van het misdrijf (gelijktijdige medeplichtigheid) en zij die opzettelijk gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen van het misdrijf (voorafgaande medeplichtigheid) worden gestraft op grond van deze medeplichtigheid.²¹² Hierbij is voorwaardelijk opzet voldoende.²¹³ Het opzet moet gericht zijn op zowel het misdrijf dat wordt ondersteund als op de ondersteuning zelf. Daarnaast moet ofwel de vorm van een voltooid delict of strafbare voorbereiding, of poging daartoe daadwerkelijk hebben plaatsgevonden.²¹⁴ Het beschikbaar stellen van een vondelingenkamer valt onder voorafgaande medeplichtigheid nu het gelegenheid verschaft tot het plegen van 'verduistering van staat'. Vrouwen kunnen met minder praktische problemen en gemoedsbezwaren dan zonder een vondelingenkamer gewoonlijk het geval is anoniem afstand te doen van hun kind.²¹⁵ Door de gelegenheidsverschaffing wordt willens en wetens de aanmerkelijke kans aanvaard dat het misdrijf wordt bevorderd dan wel wordt vergemakkelijkt. Indien een kind anoniem wordt achtergelaten in een vondelingenkamer kan Beschermd Wieg strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld op grond van de overtreding 'medeplichtigheid van verduistering van staat' (artikel 236 Sr jo. 48 sub 2 Sr).

Bij medeplegen plegen twee of meer personen gezamenlijk een strafbaar feit. Het veronderstelt een bewuste en nauwe samenwerking, hetgeen opzet impliceert.²¹⁶ De samenwerking kan blijken uit de intensiteit, de onderlinge taakverdeling, de rol in de voorbereiding, de uitvoering of afhandeling van het delict, en het belang van de rol van de verdachte, diens aanwezigheid op belangrijke momenten en het zich niet terugtrekken op een daartoe geëigend tijdstip.²¹⁷ Het krijgt in de regel gestalte terwijl het delict wordt begaan, maar ook gedragingen hieraan voorafgaand kunnen medeplegen opleveren.²¹⁸ Handelingen verricht na afloop van het delict kunnen een indicatie opleveren, maar leveren als zodanig geen medeplegen op.²¹⁹ Vast moet staan dat de betrokkene voorafgaand aan of ten tijde van het delict een bijdrage heeft geleverd (hoewel dit niet steeds vereist lijkt te zijn²²⁰). Voorafgaand aan het begaan van het delict stelt Beschermd Wieg de vondelingenkamers beschikbaar. Na afloop leveren zij eveneens een bijdrage door het kind op te vangen. De samenwerking tussen de stichting en de moeder is voorafgaand aan de strafbare gedraging echter niet intensief. De vrouw kiest juist voor de vondelingenkamer omdat zij niet in contact wil komen met hulpverlenende instanties. Indien wel contact bestaat, wat de intensiteit vergroot, kan de vrouw alsnog haar kind anoniem afstaan. Echter, er is geen

²¹¹ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

²¹² Dolman, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 48 Sr, aant. 1c (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

²¹³ Dolman, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 48 Sr, aant. 4b (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

²¹⁴ WBOM 2013, p. 25.

²¹⁵ WBOM 2013, p. 31.

²¹⁶ Dolman, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 47, aant. 7b (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015); HR 24 mei 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP6581.

²¹⁷ HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

²¹⁸ HR 3 juli 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9972.

²¹⁹ Dolman, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht*, art. 47 Sr, aant. 7c (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

²²⁰ HR 18 april 2000, ECLI:NL:HR:2000:ZD1755.

sprake van het 'te vondeling leggen' in de zin van artikel 256 Sr doordat het geen eenzijdige handeling betreft. Dit impliceert een overeenkomst tussen de moeder en Beschermd Wieg. Aan de hand van de omstandigheden van het geval moet worden beoordeeld of deze samenwerking als 'bewust en nauw' fungeert. Er is geen direct overleg geweest. Op de site is wel een stappenplan te vinden waarin het gebruik van de vondelingenkamer wordt toegelicht. Nauwe samenwerking kan daarmee echter niet zonder meer worden verondersteld. Indien telefonisch contact is geweest, is een nauwe samenwerking aannemelijker. Mocht toch geoordeeld worden dat hier sprake van is, dan dient alsnog te worden voldaan aan bewuste samenwerking. Deze vorm is vaak gebaseerd op afspraken en overleg tussen de medeplegers. Dit kan echter ook stilzwijgend geschieden.²²¹ De stichting is bewust van de aanmerkelijke kans van het intreden van het strafbare feit 'verduistering van staat'. Zodoende kan sprake zijn van een bewuste samenwerking. In combinatie met een nauwe samenwerking levert dit een strafrechtelijke aansprakelijkheid op grond van de overtreding 'medeplegen van verduistering van staat' (artikel 236 Sr jo. 47 Sr) op.

5.3.2. Voordat een baby in een vondelingenkamer wordt gelegd

5.3.2.1. Poging tot uitlokking

Nu vooralsnog geen strafbaar feit is gepleegd kan, gelet op het accessoire karakter van deelneming, geen sprake zijn van medeplegen, medeplichtigheid of uitlokking.²²² Voor poging tot uitlokking is echter niet vereist dat er een strafbaar feit is gepleegd. Artikel 46a Sr stelt pogingen om een ander door een van de in artikel 47 Sr genoemde middelen te bewegen om een misdrijf te begaan strafbaar.²²³ Het betreft gedragingen die er niet toe leiden dat het tot een begin van uitvoering komt van het misdrijf waarop de gedragingen zijn gericht.²²⁴ Het betreft situaties waaronder de ander in het geheel niet is bewogen en situaties waarbij de ander wel is bewogen maar het (nog) niet is gekomen tot een begin van uitvoering van het misdrijf.²²⁵ Met het beschikbaar stellen van de vondelingenkamers is gepoogd vrouwen ertoe te bewegen hun kind hierin te leggen. Deze poging heeft er (tot noch toe) niet toe geleid dat dit ook daadwerkelijk is gebeurd. Materieel gezien kan sprake zijn van een strafbare poging. Daarbij kan dezelfde beredenering worden gevolgd als bij de voltooide uitlokking. In praktijk is het echter moeilijk vast te stellen of er wel een ander is tot wie de poging is gericht. De doelgroep blijft anoniem waardoor vaak onduidelijk zal blijven of iemand geen gebruik heeft gemaakt van de kamer omdat deze daartoe niet is overgehaald of wel is overgehaald maar toch geen kind heeft achtergelaten. Het gaat te ver om er vanuit te gaan dat er altijd iemand is die bewogen wordt hiervan gebruik te maken. Artikel 46a Sr biedt daarmee in beginsel geen weg om strafbaarheid vast te stellen.

Als verdieping hierop kan echter worden besproken dat Beschermd Wieg wel meent dat iemand wordt bewogen om gebruik te maken van de vondelingenkamer. Met deze doelstelling heeft de stichting de

²²¹ De Hullu 2012, p. 447.

²²² WBOM 2013, p. 20.

²²³ Kamerstukken II, 1990/91, 22 268, nr. 3, p. 21.

²²⁴ Machielse, in: *Wetboek van Strafrecht*, art. 46a Sr, aant. 2 (online, laatst bijgewerkt op 24 april 2014); HR 8 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC5969.

²²⁵ WBOM 2013, p. 21.

kamers geopend. Uit het ervaringsverslag 2014-2015 van Beschermd Wieg blijkt dat één vrouw daadwerkelijk is bewogen om haar kind anoniem in een vondelingenkamer achter te laten.²²⁶ Tussen haar en de stichting is vervolgens contact is geweest waarna zij uiteindelijk (in samenwerking met Fiom) is bevallen in het ziekenhuis. Zij heeft op 'nadrukkelijk advies' van Beschermd Wieg haar gegevens achtergelaten. Hieruit blijkt dat de vrouw door de beschikbaarheid van de vondelingenkamers is bewogen het misdrijf 'verduistering van staat' te plegen maar niet tot begin van uitvoering van dit misdrijf is gekomen. Dat dit door tijdig ingrijpen van de stichting niet is gebeurd, doet daar niets aan af. Of vervolging op grond van deze strafbare poging gewenst is, is een andere vraag. Mogelijk kan artikel 236 lid 3 Sr hier een stokje voor steken door het verzoek tot oproeping of betwisting van staat. Daarnaast is het OM niet verplicht om tot vervolging over te gaan. Een bewustwording van de strafbare gedraging en een eventuele vervolging zal wel de politieke discussie opnieuw openen, waarbij deze keer niet door de minister van Veiligheid en Justitie kan worden weggekeken.²²⁷

5.3.3. *Handhavend optreden en gedogen door de overheid*

Rechtshandhaving is het optreden van de overheid dat is gericht op het tot gelding brengen van de regelgeving. Hieronder valt zowel toezicht en preventie als ook de reactie op een geconstateerde overtreding, onder meer in de vorm van reparatoire of punitieve sancties.²²⁸ Gedogen komt in twee hoofdvormen voor waarin ofwel de met handhaving belaste overheidsinstantie ter zake van een eenmaal geconstateerde overtreding niet handhavend optreedt, ofwel dat de met uitvoering of handhaving belaste overheidsinstantie reeds voordat een bepaalde overtreding plaatsvindt, aangeeft dat zij daartegen niet handhavend zal optreden.²²⁹ Sinds de opening van de vondelingenkamers zijn op verschillende momenten Kamervragen gesteld omtrent de strafbaarheid van het beschikbaar stellen van deze kamers.²³⁰ Ondanks dat men ervan bewust is van het intreden van een strafbaar feit wanneer gebruik wordt gemaakt van de vondelingenkamers, wordt geargumenteed dat de kamers niet kunnen worden gesloten omdat 'de huidige wetgeving onvoldoende mogelijkheid biedt om actief op te treden tegen de vondelingenkamers zolang daar nog geen baby in is gelegd'.²³¹ Zodra een dergelijke situatie intreedt zal het OM worden gevraagd of een vervolging op basis van artikel 236 Sr opportuun is. Nu er (nog) geen geconstateerde overtreding bestaat kan niet worden gesproken over wel of niet gedogen van een strafbare gedraging.

5.4. *Conclusie*

Tot noch toe is er geen baby anoniem in een vondelingenkamer achtergelaten. Hierdoor kan Beschermd Wieg (nog) niet strafrechtelijk worden aangesproken op 'uitlokking tot verduistering van

²²⁶ Stichting Beschermd Wieg, 'Ervaringen Stichting Beschermd Wieg noodlijn en live chat', www.stichtingbeschermdewieg.nl.

²²⁷ Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Teeven aan de Tweede Kamer, reactie op het adviesrapport RSJ over vondelingenkamer en babyhuis, 1 september 2014; *Kamerstukken II* 2015/16, 31 839, nr. 501.

²²⁸ *Kamerstukken II* 1996/97, 25 085, nr. 1 en 2, p. 6.

²²⁹ *Kamerstukken II* 1996/97, 25 085, nr. 1 en 2, p. 16.

²³⁰ *Kamerstukken II* 2013/14, 31 839, nr. 458; *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, nr. 2972.

²³¹ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, nr. 2972.

staat' (artikel 47 jo. 236 Sr). Zonder strafbaar feit kan geen gedogen van de strafbare gedraging bestaan. Wel kan worden voldaan aan een door Beschermd Wieg strafbare 'poging tot uitlokking van verduistering van staat' (artikel 46a jo. 47 jo. 236 Sr). Het vervolgingsbeletsel uit artikel 236 lid 3 Sr kan echter een stokje steken voor een eventuele uitlokking. Een reactie vanuit de politiek blijft uit, hetgeen een gedogen kan inhouden. Echter, nu de vondelingenproblematiek geen punt op de agenda is kan het ook onwetendheid betreffen. Dit is een punt voor discussie. Ondanks het klein aantal vondelingen en gedode baby's, waardoor prioriteit schijnbaar verdwijnt, heeft de politiek een keuze om actie te ondernemen. Stilzitten is bij schrijnende gevallen als dezen niet mogelijk. Zeker niet nu actie vooraf beter is dan achter de feiten aanlopen. Hierbij doel ik niet enkel op de strafbaarheid van Beschermd Wieg. Toezicht op de stichting en een belangenafweging bij gegevensverstrekking blijft eveneens uit. Mocht de moeder persoonsgegevens achterlaten, worden deze bewaard in een kluis. Mijns inziens biedt dit geen voldoende waarborg dat de gegevens veilig en duurzaam bewaard blijven. Denk daarbij aan diefstal, brand, kwaadwillenden die de gegevens willen aanpassen en doen verdwijnen en zeker niet onbelangrijk, de Wet bescherming persoonsgegevens. Een actievere houding van de overheid is noodzakelijk.

6. Rechtsvergelijking met België

Het EVRM en IVRK zijn naar internationale maatstaven bijzondere instrumenten. De beoordelingsmarge die door lidstaten aan de internationale wetgeving mag worden gegeven, zorgt voor verschil in uitvoering tussen de lidstaten. Een rechtsvergelijking met lidstaat België kan inzicht geven in een aanpak van de vondelingenproblematiek in Nederland. Voor België is gekozen omdat in België ook een vondelingenluik beschikbaar wordt gesteld, en omdat vanuit de Belgische politiek wel actief naar een oplossing voor het probleem wordt gezocht.

6.1. Het vondelingenluik

Door de genoemde schrijnende situaties die zich voordoen wanneer vrouwen anoniem afstand doen van hun kind heeft de Antwerpse vereniging zonder winstoogmerk (VZW) Moeders voor Moeders (*hierna: Moeders voor Moeders*) in Borgerhout een vondelingenluik geopend. Het luik heeft hetzelfde doel en eenzelfde werking als de vondelingenkamers in Nederland. Het vondelingenluik kent eveneens geen wettelijke basis.²³² Verschil bestaat doordat de vrouw haar kind niet in een kamer aan huis achterlaat, maar in een luik in een muur. In totaal zijn tot op heden acht vondelingen in het vondelingenluik achtergelaten. Daarnaast is via de noodlijn één maal een vondeling afgegeven. Een van de vrouwen is teruggekomen op haar beslissing waardoor moeder en kind uiteindelijk weer zijn herenigd.²³³

²³² Vzw Nederlandstalige Vrouwenraad 2012, p. 8. Daarnaast heeft Moeders voor Moeders een noodlijn waar vierentwintig uur per dag naartoe kan worden gebeld met vragen over afstand doen van een kind.

²³³ Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Landdossier België', www.nidaa.nl; GVA, 'Louise-Marie tiende vondeling in Antwerpen', 2 juni 2015, www.gva.be.

6.2. Wetgeving in België

Evenals in Nederland kent België het uitgangspunt waarbij de vrouw die het kind baart automatisch de juridisch moeder is.²³⁴ Zij wordt opgeschreven in de geboorteakte waardoor afstamming vaststaat (artikel 57 2° jo. 312 § 1 Belgisch Burgerlijke Wetboek (*hierna*: BBW)). Bijgevolg is dat anoniem of discreet bevallen wettelijk niet mogelijk is. Uitzondering bestaat voor de Wet betreffende de medisch begeleide voortplanting en de bestemming van de overtallige embryo's en de gameten (*hierna*: MBV-wet). Hier blijft de donor in beginsel anoniem (artikel 2 i) jo. 22 jo. 57 MBV-wet). De gedachtegang dat het afstammingsrecht fundamenteel is en moet worden gewaarborgd, kent eenzelfde karakter als in de Nederlandse rechtsorde.²³⁵

Indien de ongewenst zwangere vrouw haar kind niet wil houden heeft zij de keuze tot abortus of afstaan ter adoptie. Bevallen onder geheimhouding is niet mogelijk. Abortus wordt ondergaan indien de vrouw die door haar toestand in een noodsituatie verkeerd een bevoegd arts verzoekt haar zwangerschap af te breken (artikel 350 1° en 2° Strafwetboek (*hierna*: SW)). De abortus mag enkel geschieden nadat de arts haar heeft ingelicht over de medische risico's en mogelijkheden tot adoptie na de geboorte. De behandeling vindt voor het einde van de twaalfde week na de bevruchting plaats, tenzij na deze termijn de zwangerschap een ernstig gevaar inhoudt voor de gezondheid van de vrouw of indien vaststaat dat het kind dat geboren zal worden zal lijden aan een uiterst zware kwaal die als ongeneeslijk wordt erkend (artikel 350 1° en 4° SW).²³⁶ De zwangerschapsafbreking mag enkel geschieden na een bedenktijd van zes dagen (artikel 350 3° SW). Mocht de vrouw geen dergelijke behandeling willen of kunnen ondergaan, kan zij kiezen voor afstand ter adoptie. Volle adoptie creëert volwaardige afstammings- en verwantschapsbanden, alsof de geadopteerde in oorspronkelijke afstamming stond tot de adoptant (artikel 356-1 BBW). De adoptieve verwantschap vervangt daarmee de oorspronkelijke verwantschap volledig.²³⁷ Gewone adoptie kent enkele beperkingen waardoor banden met de oorspronkelijke familie blijven bestaan. Voor beide vormen geldt dat de adoptie op wettige redenen moet berusten (art. 344-1 ev. BBW).

Op grond van de artikelen 423 en 424 SW is het verlaten van een minderjarige en het achterlaten van een behoeftig kind door de ouders of diens bloedverwanten strafbaar. België kent daarmee een strafbaarstelling voor het te vondeling leggen of doden van een kind. Indien de verlating een ernstige verminking, een ongeneeslijk lijkende ziekte, volledig verlies van het gebruik van een orgaan of de dood tot gevolg heeft, treedt een strafverzwaring in. België kent geen wettelijke strafvermindingsgrond.²³⁸ Ook de vinder van het kind kan worden gestraft wanneer wordt nagelaten de pasgeborene bij de ambtenaar van de burgerlijke stand aan te geven (artikel 58 BBW jo. 362 SW). Kijkende naar het vondelingenluik, is de moeder die haar kind hierin neerlegt in beginsel strafbaar. Daarnaast maakt Moeders voor Moeders zich schuldig aan medeplichtigheid tot het begaan van een misdrijf. Toch wordt er vanuit het parket begrip getoond omdat de baby wordt achtergelaten op een veilige plek. Of de

²³⁴ Wuyts 2013, p. 138-141.

²³⁵ Verschelden 2005, p. 38-45.

²³⁶ Van Stichel & Brants 2015, p. 114.

²³⁷ Swennen 2005, p. 82.

²³⁸ Bijlage 3, jaartal 2006. De rechter heeft de vrouw die door haar situatie radeloos handelde vrijgesproken.

moeder, indien bekend, strafrechtelijk moet worden vervolgd dient uit het individuele geval te blijken. Het vondelingenluik wordt daarmee in België gedoogd.

6.3. Anoniem bevallen en discreet bevallen

De Belgische wetgeving kent een zwart-wit situatie waarbij geen middenweg bestaat voor vrouwen die geen abortus willen of kunnen plegen. Ofwel veilig bevallen in het ziekenhuis, ofwel een anonieme bevalling met doding of het te vondeling leggen van het kind tot gevolg. Het ethische debat is met de ingediende wetsvoorstellen over anonieme en discrete bevallingen naar de voorgrond getreden.

Bij een anonieme bevalling staat de wet toe dat de moeder haar identiteit niet bekend maakt, noch aan de instelling die haar opneemt, noch aan de personen die haar bijstaan en verzorgen. Op de geboorteakte zal geen naam worden vermeld en het kind zal via adoptie in een ander gezin worden opgenomen.²³⁹ Frankrijk, Italië, Spanje (voor niet-gehuwde vrouwen) en Luxemburg kennen een dergelijke regeling.²⁴⁰ In Nederland en België geldt een verbod op deze wijze van afstand doen. Degene die krachtens de wet gehouden is aangifte van de geboorte te doen en deze aangifte niet doet overeenkomstig de bepalingen van artikel 55 en 56 BBW kan worden gestraft op grond van artikel 361 SW. De arts, wanneer hij doelbewust de naam van de moeder voor de ambtenaar van de burgerlijke stand verzwijgt om haar op deze manier anoniem te laten bevallen, kan eveneens op grond van dit artikel worden veroordeeld. Daarbij kan geen beroep worden gedaan op de medische geheimhoudingsplicht (artikel 458 SW) om te ontsnappen aan de strafvervolging.²⁴¹

Discreet bevallen betreft de mogelijkheid voor de vrouw om te bevallen zonder dat haar identiteit in de geboorteakte wordt vastgelegd.²⁴² Haar kind wordt vervolgens afgestaan ter adoptie. Hierbij wordt gepoogd zowel het belang van de moeder als dat van het kind, op korte en lange termijn, te waarborgen.²⁴³ Verschil met anoniem bevallen is dat de afstammingsgegevens worden bewaard zodat het kind op latere leeftijd in het kader van zijn afstammingsrecht om inzage kan vragen. Het gaat hierbij om zowel identificeerbare als niet-identificeerbare informatie, bijgehouden door een derde instantie. Discreet bevallen is momenteel in Nederland en België niet mogelijk.

6.4. Wetsvoorstellen anoniem bevallen en discreet bevallen

Nu buiten abortus geen wettelijke mogelijkheden bestaan om een ongewenste zwangerschap uit de openbaarheid te houden, trekken veel ongewenst zwangere vrouwen naar Frankrijk waar wel anoniem kan worden bevallen.²⁴⁴ Het Belgische Senaat buigt zich sinds eind jaren negentig over een oplossing voor deze problematiek.²⁴⁵ Er zijn hieromtrent verschillende wetsvoorstellen ingediend.²⁴⁶ Uit voorstellen

²³⁹ Raadgevend Comité voor Bio-ethiek 1998, p. 2.

²⁴⁰ Vzw Nederlandstalige Vrouwenraad 2012, p. 3.

²⁴¹ Verschelden 2005, p. 52.

²⁴² *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0106/001, p. 8; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0273/001, p. 13; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2015/16, nr. 54K1680/001, p. 5.

²⁴³ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014/15, nr. 54K0826/001, p. 4.

²⁴⁴ Kinderrechtencommissariaat 2013, p. 1; Van Stichel & Brants 2015, p. 115.

²⁴⁵ Kinderrechtencommissariaat 2015, p. 5.

om anoniem bevallen wettelijk vast te stellen blijkt dat vrouwen die in een noodsituatie verkeren om geheimhouding van zowel hun opname als hun bevalling moeten kunnen vragen.²⁴⁷ Wat onder noodsituatie moet worden begrepen wordt niet verduidelijkt. Eveneens komt niet naar voren wat dient te gebeuren, mocht blijken dat geen noodzaak bestaat om anoniem te bevallen. Om te vermijden dat de privacy van de moeder of adoptieouders wordt geschonden, blijkt het oprichten van een onafhankelijke bemiddelingsorganisatie die dergelijk onderzoek uitvoert wenselijk te zijn. Voor het maken van een juiste keuze moet goede informatie worden gegeven over alternatieve mogelijkheden en dient de vrouw na de bevalling drie maanden de bedenktijd te krijgen om op de beslissing terug te komen, zo wordt gesteld. Nergens is terug te vinden of afstammingsgegevens worden bewaard, hetgeen, indien dit niet het geval is, strijd oplevert met de hiervoor besproken mensenrechten. Al met al bevat het teveel onduidelijkheden om sluitend te zijn waardoor deze wetsvoorstellen zijn komen te vervallen.

Toch is duidelijk dat een meerderheid van de wetsvoorstellen stelt dat discreet bevallen mogelijk moet worden gemaakt. Factoren als de noodsituatie van de moeder, haar recht op respect voor privéleven, het recht van het kind om zijn afstamming te kennen en zijn recht om in goede omstandigheden geboren te worden, te leven en te worden opgevoed, staan daarbij centraal.²⁴⁸ Moeder en kind worden begeleid, waarbij evenwicht wordt gezocht tussen diens belangen.²⁴⁹ Men is van mening dat dit de meest humane oplossing is.²⁵⁰ De wetsvoorstellen komen algemeen op hetzelfde neer. Een discrete bevalling moet open staan voor alle vrouwen die er een beroep op doen.²⁵¹ Nadruk dient te liggen op een goede preventieve begeleiding bij vrouwen in nood. Het krijgen van volledige informatie is noodzakelijk zodat een vrije keuze wordt gemaakt. Daarnaast mag om het recht van het kind te beschermen afstammingsinformatie niet onmogelijk worden gemaakt. De geboorteaangifte geschiedt door of in samenwerking met een centrale dienst voor de registratie van discrete bevallingen.²⁵² Onderscheid wordt gemaakt in niet-identificeerbare en identificeerbare gegevens, waarbij de moeder bij de identificeerbare gegevens op de hoogte wordt gesteld zodat zij toestemming kan geven voor de verstrekking van deze gegevens. Bij verzet van haar zijde maakt een onafhankelijke en onpartijdige instantie een belangenafweging.²⁵³ Verschil in de wetsvoorstellen bestaat in de vraag vanaf welke leeftijd en in welke mate mag worden verzocht om een inzage in deze gegevens.²⁵⁴ Voor alle

²⁴⁶ Momenteel zijn de volgende wetsvoorstellen aanhangig; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0106/001; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0273/001; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0424/001; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014/15, nr. 54K0826/001; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014/15, nr. 54K0946/001; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2015/16, nr. 54K1680/001.

²⁴⁷ *Belgische Senaat* 2010/11, nr. 5-502/1; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2010/11, nr. 53K0701/001.

²⁴⁸ Raadgevend Comité voor Bio-ethiek 1998, p. 3.

²⁴⁹ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0106/001, p. 4.

²⁵⁰ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0106/001, p. 3; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014/15, nr. 54K0826/001, p. 5.

²⁵¹ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0106/001, p. 4; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0273/001, p. 6; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014/15, nr. 54K0946/001, p. 3; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2015/16, nr. 54K1680/001, p. 5.

²⁵² *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0273/001, p. 7; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014/15, nr. 54K0946/001, p. 15; *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2015/16, nr. 54K1680/001, p. 7.

²⁵³ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 2014, nr. 54K0106/001, p. 9.

²⁵⁴ Kinderrechtencommissariaat 2013, p. 2; Boone 2015, p. 1402.

wetsvoorstellen geldt dat het niet de bedoeling is dat deze opties worden gepromoot maar dat zij enkel dienen als ‘redmiddel’ voor vrouwen in radeloze situaties.²⁵⁵

Uit adviezen en rapporten verschenen ten aanzien van de wetsvoorstellen blijkt dat behoefte bestaat aan een aanpassing van de huidige situatie.²⁵⁶ Uitgangspunt daarbij is dat garantie moet bestaan op het recht op afstammingsinformatie.²⁵⁷ Geen absolute voorrang moet worden gegeven aan de belangen van één van beide partijen. Een belangenafweging gemaakt door een onafhankelijke instantie in een individuele situatie is noodzakelijk. Daarnaast dient ingekaderde zorg te bestaan voor ongepland zwangere vrouwen, waarbij de drempel zo laag mogelijk wordt gehouden.²⁵⁸

Mijns inziens kunnen de wetsvoorstellen duidelijker worden omschreven. Er zijn geen voorwaarden gekoppeld aan het recht van de vrouw om te vragen dat haar identiteit geheim wordt gehouden.²⁵⁹ Maatstaven kunnen handhaving en hulpverlening vergemakkelijken, rekening houdende met dat de voorwaarden niet te strikt te mogen zijn voor situaties van vrouwen die plotseling bevallen. Eveneens is niet uitgewerkt hoe en welke gegevens de vrouw over zichzelf moet achterlaten. Duidelijkheid omtrent deze informatie is fundamenteel. Daarnaast kunnen vrouwen terugkomen op hun beslissing. Opnieuw in contact komen met het kind ligt gecompliceerd nu het kind direct na de adoptie ten gevolge van de discrete bevalling in het adoptiegezin wordt ondergebracht. Argument om contact aan te moedigen, kan worden gevonden om, net als in Nederland, het kind eerst in een neutraal-terrein-gezin te plaatsen.²⁶⁰ Dit om het belang van artikel 7 IVRK, het recht om op te groeien bij de biologische ouders, te waarborgen. Tenslotte vermeldt geen enkel wetsvoorstel sancties voor het niet naleven van de opgestelde regels, hetgeen niet of onjuiste naleving of misbruik kan veroorzaken.

6.5. Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat er een leemte bestaat in de Belgische wetgeving die moet worden opgevuld. Een invoering van een discrete bevalling lijkt de juiste oplossing te zijn. In de wetsvoorstellen is een algemeen kader ontwikkeld. Er bestaan echter verschillende visies over de invulling. België verschilt hierin met Nederland, waar vooralsnog geen actie wordt ondernomen om de vondelingenproblematiek aan te pakken. De houding van België is door het gat in de wetgeving echter wel meer noodzakelijk. In Nederland wordt meer waarborg geboden aan de belangen van moeder en kind. De mogelijkheid om geheim te bevallen is hier een voorbeeld van. Daarnaast kent de adoptieprocedure, waarbij bij afstand ter adoptie een vrouw na de bevalling drie maanden de tijd krijgt om ‘terug’ te komen op haar beslissing, voordelen. Het kind wordt in een neutraal-terrein-gezin geplaatst en niet direct opgenomen in het adoptiegezin zoals in België. Contact kan sneller opnieuw worden gelegd, en er wordt meer stilgestaan bij de belangen van alle betrokkenen. Dit zijn zaken die in de Belgische wetgeving kunnen worden overgenomen. Toch is het nemen van actie zoals dat in België

²⁵⁵ Vzw Nederlandstalige Vrouwenraad 2012, p. 13.

²⁵⁶ Raadgevend Comité voor Bio-ethiek 1998; Vzw Nederlandstalige Vrouwenraad 2012; Kinderrechtencommissariaat 2013; Kinderrechtencommissariaat 2015; Expertpanel gedwongen adopties 2015.

²⁵⁷ Kinderrechtencommissariaat 2013, p. 6.

²⁵⁸ Expertpanel gedwongen adopties 2015, p. 36.

²⁵⁹ Advies Raad van State 46.052/AV bij *Belgische Senaat* 2008/09, nr. 4-1138/1.

²⁶⁰ Kinderrechtencommissariaat 2013, p. 6.

gebeurt goed. Ondanks dat Nederland de tussenmogelijkheid van geheim bevallen kent, blijkt dit met de opening van de vondelingenkamers niet voldoende voor het oplossen van het probleem. Discreet bevallen zou ook voor Nederland een goede optie kunnen zijn.

7. Conclusie en aanbevelingen

Dit hoofdstuk bespreekt de vraag of en in hoeverre een invoering van een wettelijke mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kind in Nederland tegemoet kan komen aan het recht op leven van het kind en het recht op afstamming van het kind. Daarnaast worden hieromtrent aanbevelingen gegeven.

7.1. Conclusie

Het belang van het afstammingsrecht krijgt met de modernisering van voortplantingstechnieken en verschillende vormen van partnerschap steeds meer aandacht. De vraag waar familiebanden op worden gebaseerd en hoe dit juridisch moet worden vormgegeven treft een brede discussie binnen het familierecht. Er is een basis. De moeder uit wie het kind geboren wordt, is de juridische moeder. Daarmee staat in beginsel het juridisch belang vast. Belangrijk, want kennis omtrent de afstamming is fundamenteel voor de vorming van een identiteit. Het maatschappelijk belang blijkt daarmee ook zeker niet minder belangrijk. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij die geen informatie over hun afstamming hebben, vroeg of laat, behoefte hebben aan deze informatie. Ondanks het belang kent de Nederlandse wetgeving geen absoluut recht op afstamming(-informatie). Dit omdat het recht simpelweg niet altijd kan worden gerealiseerd. Situaties als one-night-stands, vrouwen die bevallen van een ander dan haar echtgenoot en dit verzwijgen, illegale opnemings, zusmoederschap of het te vondeling leggen van een kind, maken het voor de overheid onmogelijk om dit recht te kunnen garanderen.

Tegemoet komende aan ongewenst zwangere vrouwen die het kind niet willen houden, bestaan de wettelijke mogelijkheden abortus of afstaan ter adoptie. Indien een vrouw hier echter geen beroep kan, wil of durft te doen bestaat de kans dat zij uit wanhoop, paniek of psychische verwardheid handelt om haar probleem in het geheim te doen laten verdwijnen. Ter preventie en om de belangen van betrokkenen te waarborgen, zijn dit soort handelingen strafbaar gesteld. Niet alleen leveren deze handelingen een acute en ernstige bedreiging op voor de gezondheid en het leven van het kind, ook het belang om door de eigen ouders te worden verzorgd, althans het recht op afstammingsinformatie, wordt geschonden. De strafbare gedragingen worden voornamelijk verricht door de moeder van het kind. Vaak is zij degene die haar ongewenste zwangerschap geheim wil houden voor de buitenwereld. Dit om haar recht op privacy en onaantastbaarheid van het menselijk lichaam te waarborgen. Vanuit haar belang wordt door voorstanders gepleit om anoniem afstand doen wettelijk mogelijk te maken. Vrouwen zullen eerder hulp zoeken en geen illegale wegen meer inslaan, zo is de gedachte. De hulpverlening die tot stand komt, zorgt ervoor dat vrouwen veilig kunnen bevallen en het kind veilig ter wereld komt. Haaks op het recht van de moeder staat het recht op afstammingsinformatie van het kind. Hoewel het recht niet in de Nederlandse wetgeving is vastgelegd, blijkt uit de Valkenhorstarresten dat het wel degelijk een fundamenteel recht betreft.

Beschermde Wieg poogt met de vondelingenkamers vrouwen die uit angst voor de ontdekking van de zwangerschap anoniem willen bevallen te helpen. Het uitgangspunt is daarbij dat het recht op leven voor het recht op afstamming(-sinformatie) gaat. Dit lijkt op het eerste gezicht een logische gedachte, maar ligt ingewikkelder. Zowel internationaal als nationaal zijn beide rechten fundamenteel voor het zijn van een mens. Zij staan in kwesties als deze met elkaar op gespannen voet. Wanneer een gegeneraliseerde blik ontstaat waarbij het ene recht prevaleert aan het andere recht, kan het andere recht teniet gaan. Wordt anoniem afstand doen wettelijk mogelijk gemaakt, dan suggereert dit dat het recht op leven boven het recht op afstamming staat. Het recht op afstamming gaat echter volledig teniet bij een anonieme bevalling. Dit terwijl het een fundamenteel mensenrecht is. Gaat het recht op afstamming voor op het recht op leven, dan blijven er vrouwen die via strafrechtelijke wegen anoniem afstand doen van hun kind, met daarbij mogelijk de dood tot gevolg. Zonder leven bestaat er geen recht op afstamming. Door de complexiteit en de fundamentele belangen die beide rechten waarborgen zal een invoering van een wettelijke mogelijkheid om anoniem afstand te doen van een kind hier niet aan tegemoetkomen.

Beschermde Wieg neemt wel een duidelijk standpunt en maakt daarmee het onderwerp actueel. Dat de stichting actie onderneemt is goed. Dat de vrouw die haar kind in een dergelijke kamer achterlaat strafbaar handelt en dat zij als stichting daaraan medeplichtig, wordt voor lief genomen. Daarbij wordt gekeken naar het buitenland, zoals België, waar de strafbare gedragingen worden gedoogd door de overheid. In Nederland wordt vooralsnog niet opgetreden. De Nederlandse politiek stelt dat van gedogen echter (nog) geen sprake is nu er in Nederland (nog) geen kind in de vondelingenkamer is achtergelaten. Toch wordt wel degelijk voldaan aan een strafbare poging tot uitlokking van het misdrijf verduistering van staat. Of vervolging van Beschermde Wieg gewenst is, is een andere vraag. Ieder kind dat gered wordt blijft er één. Als een vondelingenkamer dit kan bewerkstelligen, kan daar in beginsel niet kwaad over gesproken worden. Van de overheid dient een actievere houding te worden verwacht. Kamervragen zijn gesteld, simpel antwoord is gegeven. Het probleem wordt vooruit geschoven omdat het niet het belangrijkste punt op de agenda is. Toch is actief handelen voorafgaand aan het begaan van een strafbaar feit beter. Is dit niet in de vorm van een wetsvoorstel, stel dan prioriteiten aan preventieve hulpverlening. Want zoals gezegd, ieder kind dat gered kan worden is er één.

7.2. Aanbevelingen

De hierna besproken aanbevelingen bieden verschillende alternatieve oplossingen ter tegemoetkoming het recht op afstamming en het recht op leven van het kind en het recht op respect voor het privéleven van de moeder.

7.2.1. Invoering van vertrouwelijk bevallen

Door vertrouwelijk bevallen (en vertrouwelijk afstaan ter adoptie) in Nederland te reguleren wordt een middenweg gevonden tussen anoniem bevallen en bevallen onder geheimhouding. De naam van de moeder wordt niet in de geboorteakte vastgelegd waardoor een grotere mate van anonimiteit ontstaat dan bij een geheime bevalling. Dit levert geen strijd op met het EVRM nu het EHRM niet vereist dat de

naam van de moeder in de geboorteakte moet zijn opgenomen.²⁶¹ Afstammingsgegevens worden wel bewaard zodat het kind hier later een beroep op kan doen. De rechten die voortvloeien uit de internationale rechtsorde blijven zo beschermd. De mogelijkheid moet open staan voor alle zwangere vrouwen die hier een beroep op willen doen. Zo kan nadruk worden gelegd op goede preventieve begeleiding en blijven noodsituaties waarbij de vrouw handelt uit angst voor de ontdekking van de bevalling uit doordat eerder een beroep wordt gedaan op hulpverlening. Alternatieve mogelijkheden kunnen worden besproken en een vrije keuze kan worden gemaakt. Voorwaarde voor een dergelijke wettelijke invoering is wel dat een onafhankelijk orgaan moet worden opgericht dat de afstammingsgegevens bewaard. Dit om de rechten van betrokkenen te waarborgen. Daarbij kan de noodzaak bestaan dat de geboorteaangifte door of in samenwerking met deze centrale dienst wordt verricht. Deze oplossing is haalbaar en is mijns inziens de beste weg naar de oplossing van het maatschappelijk probleem.

Mogelijk is dat door het geringe aantal gevallen te vondeling gelegde kinderen per jaar gekozen wordt om vertrouwelijk bevallen niet in te voeren in het wettelijk systeem. Dit is echter een onjuiste gedachte. Naast het te vondeling leggen moeten ook illegale opneming, zusmoederschap en bepaalde gevallen van dood gevonden pasgeborenen²⁶² worden meegerekend in de aantallen waarvoor een dergelijke invoering een oplossing biedt. De aantallen zijn dus niet zo gering als ze op het eerst ogenblik lijkt. Door de invoering van vertrouwelijk bevallen wordt niet alleen een middenweg gevonden, ook zal meer zicht ontstaan op de daadwerkelijke cijfers omtrent dit maatschappelijk probleem omdat eerder hulp wordt gezocht en gevonden.

7.2.2. *Aanpassing van strafbaarheid omtrent vondelingenkamers*

Hoewel het anoniem achterlaten van een kind in een vondelingenkamer geen eenzijdige handeling betreft, kan de rechter besluiten deze handeling toch te kwalificeren als 'het te vondeling leggen' in de zin van artikel 256 Sr. Dit omdat het doel van het artikel is 'gedragingen strafbaar te stellen die ingrijpen in de band die bestaat tussen het kind en de ouder, dan wel de wettelijke verzorger, en welke er op zijn gericht om het kind te onttrekken aan die band'.²⁶³ Dit zorgt ervoor dat Beschermd Wieg met de beschikbaarstelling van de vondelingenkamers deelneemt aan het 'te vondeling leggen' en niet meer aan 'verduistering van staat'. Nu tot op heden het neerleggen van een kind in een vondelingenkamer wordt aangemerkt als 'verduistering van staat' houdt, het vervolgingsbeletsel een strafbaarstelling tegen. De strafbaarstelling 'te vondeling leggen' kent geen vervolgingsbeletsel waardoor, wanneer wordt gekozen voor deze interpretatie, wel een vervolging kan plaatsvinden. De kwalificatie van het 'te vondeling leggen' in de zin van artikel 256 Sr heeft daarnaast als voordeel dat celmateriaal kan worden afgenomen bij het kind dat anoniem in een vondelingenkamer is achtergelaten. Op grond van de

²⁶¹ EHRM 25 september 2012, 33783/09 (*Godelli v. Italy*).

²⁶² Zie in bijlage 4: 1993 plaatsen Groningen en Kesteren, 1995 plaats Groesbeek, 1996 plaats Houten, 1997 plaats Den Haag, 2003 plaats Rotterdam, 2008 plaatsen Oosterhout en Apeldoorn en 2013 plaatsen Rotterdam en Harderwijk. Met zekerheid ofwel met zeer sterk vermoeden kan in deze gevallen worden geconcludeerd dan wel gesteld dat deze kinderen als gevolg van het 'in hulpeloze toestand achterlaten' zijn overleden.

²⁶³ Rb. Utrecht 10 mei 1994, ECLI:NL:RBUTR:1994:AC1453, NJ 1995, 666.

artikelen 151da lid 2 Sv jo. 195g lid 2 Sv kan dit worden gebruikt voor vaststelling van verwantschap. Dit omdat het kind wordt vermoed voorwerp te zijn van het misdrijf omschreven in artikel 256 Sr. Bij de strafbaarstelling ‘verduistering van staat’ is dit niet mogelijk. Het verdient aanbeveling dat dit misdrijf eveneens in de artikelen 151da lid 2 Sv jo. 195g lid 2 Sv wordt opgenomen zodat ook via deze strafbaarstelling celmateriaal kan worden afgenomen om verwantschap vast te stellen.

Mocht de rechter toch kiezen voor de kwalificatie het plegen van het misdrijf ‘verduistering van staat’, dan moet dit artikel worden aangepast zodat vervolging kan worden gegarandeerd. Het vervolgingsbeletsel zorgt ervoor dat de overheid zich dient te onthouden van strafrechtelijk ingrijpen indien er een vermoeden is van het misdrijf ‘verduistering van staat’ tenzij door rechtstreeks belanghebbenden tot inroeping of tot betwisting van staat is verzocht waarop de burgerlijke rechter een eindbeslissing heeft gegeven. Onder strafrechtelijk ingrijpen wordt ook opsporing verstaan. Opsporing is noodzakelijk wil in een concrete zaak een belangenafweging worden gemaakt tussen het recht van de moeder en het recht van het kind. Het vervolgingsbeletsel belemmert dit en dient te worden aangepast danwel te worden geschrapt wanneer dit de enige strafbepaling is waarmee de persoon die anoniem een kind in een vondelingenkamer heeft achtergelaten kan worden opgespoord.

Ten slotte kan naast de bestaande strafbepalingen worden gekozen voor een nieuwe strafbaarstelling die het anoniem achterlaten van een kind in een vondelingenkamer verbiedt. Een dergelijke strafbepaling zal, indien deze goed is ingekleed, het meest tegemoet komen aan de rechtszekerheid.

7.2.3. Toezicht op Stichting Beschermd Wieg

Beschermd Wieg is de enige organisatie in Nederland die vondelingenkamers beschikbaar stelt. De stichting is een particuliere, niet gesubsidieerde voorziening en kan niet worden aangemerkt als jeugdhulpaanbieder in de zin van de Jeugdwet. Er wordt geen zorg geboden onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders, en toezicht van de Inspectie Jeugdzorg is niet mogelijk. Toezicht echter is noodzakelijk ter waarborging van goede hulpverlening. De stichting moet tot verantwoording kunnen worden geroepen wanneer niet aan de vereisten van goede hulpverlening wordt voldaan. Het verdient de voorkeur om dit niet in het strafrecht te regelen. Via het bestuursrecht kan de overheid vergunningsvoorschriften opstellen en de regeling zo inrichten dat alleen indien maximale garanties kunnen worden gegeven dat de moeder haar gegevens achterlaat, een vergunning voor een vondelingenkamer kan worden afgegeven. Wanneer de voorschriften niet worden nageleefd kan de stichting tot verantwoording worden geroepen.

Het verdient verder opmerking dat bij een verzoek om afstammingsgegevens een belangenafweging uitblijft en deze gegevens worden verstrekt zonder schriftelijke toestemming van de moeder. Dit terwijl uit Europese en nationale jurisprudentie blijkt dat onder bepaalde omstandigheden de gegevens niet mogen worden verstrekt. Door een regeling in de vergunningsvoorschriften die verplicht de belangen van moeder en kind tegen elkaar afweegt, door een onafhankelijke instantie dan wel de rechtspraak, wordt voldaan aan de verplichtingen uit de rechtspraak. Daarnaast dient te worden vastgelegd dat de gegevens van de moeder, indien zij deze achterlaat, worden bewaard op een gedigitaliseerde centrale

plaats. Dit kan bijvoorbeeld bij hetzelfde orgaan als in de aanbeveling inzake vertrouwelijk bevallen. De manier waarop momenteel de gegevens van de moeder worden bewaard door Beschermd Wieg, biedt onvoldoende waarborg om te garanderen dat de gegevens veilig en duurzaam bewaard blijven. Dit gebeurt wel bij de invoering van een dergelijke regeling.

Tot slot verdient het opmerking dat de invoering van een dergelijke regeling niet mag leiden tot een bevordering van het ontstaan van vondelingenkamers. Het is geen toereikende oplossing voor zowel moeder als kind. Uit onderzoek van het Deutsches JugendInstitut blijkt dat de aanwezigheid van vondelingenluiken of -kamers het aantal gevonden babylijkjes en te vondeling gelegde kinderen niet doet dalen. Het te vondeling leggen of doden van baby's is daarmee niet het gevolg van het ontbreken hiervan.²⁶⁴ De vondelingenkamers kunnen een aanzuigende werking hebben door de uitlokking van 'verduistering van staat'. Voorkomen moet worden dat vrouwen bewogen worden tot misdrijf door de belofte van anonimiteit en zorg voor het kind. Indien de kamers worden gedoogd dienen zij te bestaan als uiterst redmiddel voor die vrouwen die écht geen andere kant op kunnen. Daarbij moet Beschermd Wieg alles in werk stellen ter voorkoming van het begaan van het misdrijf, waarbij uiterste zorgvuldigheid noodzakelijk is. Uitgangspunt dient te zijn dat de kamers enkel bedoeld zijn voor vrouwen en dat geen andere personen dan de biologische moeder, geheel vrijwillig, een kind hier achterlaat. Het is aan Beschermd Wieg om de kamers zo in te richten dat aan dit vereiste kan worden voldaan. Mijns inziens dient Beschermd Wieg momenteel niet te worden vervolgd en moeten de kamers blijven bestaan. Pas wanneer alternatieve mogelijkheden zijn opgezet en functioneren kan worden gekeken of de vondelingenkamers nog een toegevoegde waarde hebben. Wanneer deze waarde nihil is dienen de kamers te worden gesloten.

7.2.4. Preventieve maatregelen

Ten slotte kan worden geconcludeerd dat invoering van vertrouwelijk bevallen alleen niet dé oplossing kan zijn voor dit maatschappelijk probleem. Uit onderzoek van het Deutsches Jugendinstitut blijkt dat maatregelen en hulpverlening tijdens de zwangerschap het beste moment is om neonaticide of het te vondeling leggen van een kind te voorkomen.²⁶⁵ Preventieve hulp is dus noodzakelijk om schrijnende situaties te voorkomen. De overheid moet de mogelijkheden om aan zwangere vrouwen vroegtijdige en laagdrempelige, al dan niet anoniem, hulp te verlenen vergroten. Dit kan door voorlichting te geven over de mogelijke beslissingen die een zwangere vrouw kan maken. Daarnaast blijkt uit recent onderzoek van het Rutgers Kenniscentrum seksualiteit in samenwerking met het NOS Jeugdjournaal dat kinderen in de leeftijd van 9 tot 12 jaar te weinig les krijgen over verliefdheid, relaties en puberteit.²⁶⁶ Ondanks dat dit een jonge bevolkingsgroep betreft, blijkt dat met de veranderingen in de maatschappij (denk bijvoorbeeld aan seksualiteit en internet onder jongeren) behoefte bestaat dat op school meer aandacht aan deze onderwerpen moet worden besteed. Het zou mooi zijn als voorlichting omtrent ongewenste zwangerschap daar een onderdeel van vormt.

²⁶⁴ Deutsches JugendInstitut 2011, p. 62-63.

²⁶⁵ Deutsches JugendInstitut 2011, p. 63.

²⁶⁶ Rutgers Kenniscentrum seksualiteit 2016, p. 9.

Bibliografie

Literatuur

Blankestijn 1955

C. Blankestijn, *Verlating van hulpbehoevenden. (L'abandon de famille)*, diss. Utrecht, Den Haag: Uitgeverij Van Keulen N.V. 1955.

Boone 2015

I. Boone, 'Baby Jules, de vondelingenschuif en de discrete bevalling', *Rechtskundig Weekblad* 2014-2015, 9 mei 2015, nr. 36, p. 1402.

Bruning e.a. 2014

M. Bruning, T. Liefwaard & P. Vlaardingerbroek, *Jeugdrecht en jeugdhulp*, Amsterdam: RBE 2014.

Dil e.a. 2008

L.M. Dil, TH.A.H. Doreleijers en R.A. Schoevers, 'Filicide; psychiatrische aspecten van kinderdoding door ouders – een literatuuroverzicht', *Tijdschrift voor psychiatrie* 50 2008, nr. 5, p. 263-272.

Forder 1998

C.J. Forder, 'Het recht op afstammingsgegevens: Wilde speculations', *Ars Aquii* 1998, nr. 2, p. 87-88.

De Hullu 2012

J. de Hullu, *Materieel strafrecht. Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Kluwer 2012.

Koenraadt 2003

F.A.M.M. Koenraadt, 'Doding van een pasgeborene; een verborgen delict', in M.S. Groenhuijsen & T.I. Oei (eds.), *Actuele ontwikkelingen in de forensische psychiatrie*, Deventer: Kluwer 2003, p. 201-226.

Kraaijeveld-Wouter & Vlaardingerbroek 2005

J.G. Kraaijeveld-Wouters & P. Vlaardingerbroek, 'Advies inzake (interlandelijke) adoptie: sterk of zwak?', *Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht*, 2005, afl. 3, p. 82-84.

Krabbe 2007

H.G.M. Krabbe, 'Uitlokking', in J.B.J. van der Leij (red.), *Plegen en deelnemen*, Deventer: Kluwer 2007, p. 134-152.

Leenen 2007

H.J.J. Leenen, *Handboek gezondheidsrecht. Deel I Rechten van mensen in de gezondheidszorg*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2007.

Nuytinck & Grapperhaus 2008

A.J.M. Nuytinck & J.J.M. Grapperhaus, 'Bescherming van zwakkere personen, de zogenaamde 'personae miserales'', in het familie(vermogens)recht, in het bijzonder het belang van het kind', *Ars Aequi: juridische studentenblad*, 57(12), december 2008, p. 861-875.

Ölçer 2015

F.P. Ölçer, 'De bescherming van terugkerende veroordeelden als mensenrechtelijke positieve verplichting', AA 2015.

Resnick 1970

P. J. Resnick, 'Murder of the newborn: A psychiatric review of neonaticide. American Journal of Psychiatry', 1970 apr;126(10):1414-20.

Schrama Personen- en familierecht 5

W.M. Schrama, '5 Het belang van het afstammingsrecht bij: Burgerlijk Wetboek 1, Titel 11 Afstamming', in S.F.M. Wortmann (red.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer (online, laatst bijgewerkt 5 juli 2015).

Schrama Personen- en familierecht 20

W.M. Schrama, '20 Onderzoek naar draagmoederschap in Nederland bij: Burgerlijk Wetboek 1, Titel 11 Afstamming', in S.F.M. Wortmann (red.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer (online, laatst bijgewerkt 22 juli 2015).

Swennen 2005

F. Swennen, *Gezins- en familierecht in kort bestek*, Intersentia: Antwerpen – Oxford 2005.

Vande Lanotte & Haeck 2005 A

J. Vande Lanotte en Y. Haeck, *Handboek EVRM. Deel 1 Algemene beginselen*, Antwerpen-Oxford: Intersentia 2005.

Vande Lanotte & Haeck 2005 B

J. Vande Lanotte en Y. Haeck, *Handboek EVRM. Deel 2 Artikelsgewijze commentaar, Volume 1*, Antwerpen- Oxford: Intersentia 2005.

Van den Brink 2006

M. van den Brink, *Moeders in de Mainstream: een genderanalyse van het werk van het VN-Kinderrechtencomité*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2006.

Van Emmerik 2005

M.L. van Emmerik, 'Toepassing van het kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak', *NJCM-Bulletin*, jrg. 30, nr. 6, 2005, p. 700-716.

Van Raak-Kuiper & Vlaardingerbroek 2006

J.A.E. van Raak-Kuiper & P. Vlaardingerbroek, *Afstammingsrecht. Monografieën Familie, Jeugd en recht. Deel 2*, Den Haag: SDU uitgevers 2006.

Van Raak-Kuiper 2007

J.A.E. van Raak-Kuiper, *Koekoekskinderen en het recht op afstammingsinformatie*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2007. Dissertatie.

Van Stichel en Brants 2015

E. van Stichel & S. Brants, 'Zwangerschapskeuzes bij ongeplande zwangerschap. Bedenkingen bij een maatschappelijk en politiek debat', *Ethische Perspectieven* 25 (2), p. 111-126.

Van Tiggelen 2015

K.B. van Tiggelen, 'Een nieuw licht op een dark number. Gegevensverzameling van naoorlogse vondelingen in Nederland', 2015.

Verheugt 2007

A.J. Verheugt, *Moordouders. Kinderdoding in Nederland. Een klinisch en forensisch psychologische studie naar de persoon van de kinderdoder*, Assen: Koninklijke Van Gorcum 2007.

Verschelden 2005

G. Verschelden, *Biologische werkelijkheid en belang van het kind bij vaststelling en de betwisting van de afstamming*, Universiteit Gent: Gent 2005. Dissertatie.

Vlaardingerbroek e.a. 2014

P. Vlaardingerbroek e.a., *Het hedendaagse personen en familierecht*, Deventer: Kluwer 2014.

Vlemminx 2013

F.M.c. Vlemminx, *Het moderne EVRM*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2013.

Vonk 2010

M. Vonk, 'De autonomie van het kind in het afstammingsrecht', in De Graaf, et al, *Rechten van het kind en autonomie*, *Ars Aequi* 2010.

Vonk 2013

M. Vonk, 'Weten, kennen en erkennen: kinderen van ouders die niet samen zijn', *NJCM Bulletin* 2013, nr. 4, p. 515-531.

Wolfhagen 1997

D. Wolfhagen, 'Wat niet weet, wat niet deert: het recht op afstammingsgegevens', *Nemesis Tijdschrift voor Vrouwen en Recht* 1997, p. 54-63.

Wuyts 2013

T. Wuyts, *Ouderlijk gezag: een coherente gezagsregeling voor minderjarigen*, Antwerpen, Intersentia, 2013.

Artikelgewijs commentaar

Bunschoten, in: Bovernd'Eerst e.a. (red.), *Tekst & Commentaar: Grondwet*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar op artikel 10 Grondwet (online, laatst bijgewerkt 1 oktober 2015).

De Bruijn-Lückers, in: Koens & Vonken (red.), *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar op artikel 8 EVRM (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

De Bruijn-Lückers & Van Hellemond, in: Van den Ende e.a. (red.), *Tekst & Commentaar: Gezondheidsrecht**, Deventer: Kluwer 2015, commentaar op artikel 8 EVRM (online, laatst bijgewerkt 1 juli 2015).

Cleiren, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 290 Sr (online, laatst bijgewerkt op 9 juni 2015).

Detrick, in: Koens & Vonken (red.), *Tekst & Commentaar: Personen- en Familierecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar op artikel 7 IVRK (online, laatst bijgewerkt 1 januari 2015).

Dolman, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 47 Sr (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

Dolman, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 48 Sr (online, laatst bijgewerkt op 16 juli 2015).

Lindeberg, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 236 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

Lindeberg, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 255 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

Lindeberg, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 256 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

Lindeberg, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 259 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

Machielse, in: Noyon/Langemeijer & Remmelink, *Wetboek van Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2006, commentaar bij artikel 46a Sr (online, laatst bijgewerkt op 24 april 2014).

Machielse, in: Noyon/Langemeijer & Remmelink, *Wetboek van Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2006, commentaar bij artikel 51 Sr (online, laatst bijgewerkt op 17 juli 2012).

Machielse, in: Noyon/Langemeijer & Remmelink, *Wetboek van Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2006, commentaar bij artikel 236 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 oktober 2000).

Machielse, in: Noyon/Langemeijer & Remmelink, *Wetboek van Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2006, commentaar bij artikel 255 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

Machielse, in: Noyon/Langemeijer & Remmelink, *Wetboek van Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2006, commentaar bij artikel 256 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

Machielse, in: Noyon/Langemeijer & Remmelink, *Wetboek van Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2006, commentaar bij artikel 259 Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 juli 2006).

Ten Voorde, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 151a Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

Ten Voorde, in: Cleiren e.a. (red.), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2015, commentaar bij artikel 442a Sr (online, laatst bijgewerkt op 1 januari 2015).

Kamerstukken

Kamerstukken II 1978/79, 15 463, nr. 1.

Kamerstukken II 1978/79, 15 475, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 1979/80, 16 086, nr. 3.

Kamerstukken II 1979/80, 16 086, nr. 8.

Kamerstukken II 1979/80, 16 104, nr. 4.

Kamerstukken II 1987/88, 20 076, nr. 2.

Kamerstukken II 1990/91, 22 268, nr. 3.

Kamerstukken II 1992/93, 22 855 (R 1451), nr. 3.

Kamerstukken II 1992/93, 23 207, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 1995/96, 24 649, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 1996/97, 25 085, nr. 1.

Kamerstukken II 1996/97, 25 085, nr. 2.

Kamerstukken II 2011/12, 33 032, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2013/14, 31 839, nr. 458.

Kamerstukken II 2015/16, 31 839, nr. 501.

Aanhangsel Handelingen II 2009/10, nr. 779.

Aanhangsel Handelingen II 2012/13, nr. 1748.

Aanhangsel Handelingen II 2012/13, nr. 350 637.

Aanhangsel Handelingen II 2014/15, nr. 2972.

Aanhangsel Handelingen II 2014/15, nr. 663 373.
Stb. 1981, 257.

Stb. 2013, 480.

CRC/C/NDL/CO4, Committee on the Rights of the Child. Concluding observations on the fourth periodic report of the Netherlands, 8 June 2015.

Brief van de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Teeven aan de Tweede Kamer, reactie op het adviesrapport RSJ over vondelingenkamer en babyhuis, 1 september 2014.

Advies Raad van State 46.052/AV bij Belgische Senaat 2008/09, nr. 4-1138/1.

Belgische Senaat 2010/11, nr. 5-502/1.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2010/11, nr. 53K0701/001.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2014, nr. 54K0106/001.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2014, nr. 54K0273/001.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2014, nr. 54K0424/001.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2014/15, nr. 54K0826/001.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2014/15, nr. 54K0946/001.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2015/16, nr. 54K1680/001.

Rapporten, adviezen en onderzoeken

Deutsches JugendInstitut 2011

Deutsches JugendInstitut, *Neonatizid. Expertise im Rahmen des Projekts 'Anonyme Geburt und Babyklappen in Deutschland – Fallzahlen, Angebote, Kontexte*, München 2011.

Expertpanel gedwongen adopties 2015

Expertpanel gedwongen adopties, *Eindrapport over de wegen tot erkenning en herstel bij gedwongen adopties*, 4 mei 2015.

Hodgkin & Newell 2007

R. Hodgkin & P. Newell, *Implementation Handbook for the convention on the rights of the child*, United Nations Children's Fund 2007.

Kinderrechtencommissariaat 2013

Kinderrechtencommissariaat, *Advies discreet bevallen met informatiewaarborgen voor het kind*, 19 maart 2013, nr. 2012-2013/4.

Kinderrechtencommissariaat 2015

Kinderrechtencommissariaat, *Advies positie en rechten van binnenlands geadopteerde kinderen*, 31 maart 2015, nr. 2014-2015/17.

Konus 2014

G. Konus, *Vondelingenluik. Een onderzoek naar de noodzakelijkheid en rechtmatigheid van het vondelingenluik in Nederland*, UvT: maart 2014.

Peters e.a. 2009

J.A. Peters e.a., *Het recht op leven in de Nederlandse Grondwet. Een verkennend onderzoek*, Alphen aan den Rijn: Kluwer 2009.

Raadgevend Comité voor Bio-ethiek 1998

Raadgevend Comité voor Bio-ethiek, *Advies 1998 betreffende de problematiek van anonieme bevallingen*, nr. 4 d.d. 12 januari 1998.

Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming 2014

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Advies vondelingenkamer en babyhuis*, d.d. 30 juni 2014.

Rutgers Kenniscentrum seksualiteit 2016

Rutgers Kenniscentrum seksualiteit, *Resultaten onderzoek Rutgers i.s.m. het NOS Jeugdjournaal 2016. Samenvatting*, Utrecht maart 2016.

Van Wijk 2015

A. van Wijk, *Vondelingen in de kamer. Een juridisch onderzoek naar de positieve verplichtingen uit het EVRM tot het aanpassen van de Nederlandse strafwetgeving rondom het anoniem achterlaten van een kind in een vondelingenkamer*, UvT: mei 2015.

Vzw Nederlandstalige Vrouwenraad 2012

Vzw Nederlandstalige Vrouwenraad, *Dossier en aanbevelingen discreet bevallen*, 2012.

WBOM 2013

WBOM, *Strafrechtelijke aspecten van de vondelingenkamer in een babyhuis*, d.d. 27 juni 2013.

WODC 2003

G.C.A.M. Ruitenberg, WODC, *De doorwerking van het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind in de Nederlandse Rechtspraak*, Vrije Universiteit Amsterdam: 2003.

WODC 2011

K. Boele-Woelki e.a., Universiteit Utrecht – Molengraaff Instituut voor Privaatrecht, WODC, *Draagmoederschap en illegale opnemings van kinderen*, UCERF: 2011.

Protocollen**Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010**

Raad voor de Kinderbescherming, Stichting Ambulante Fiom, Siriz en MOgroep Jeugdzorg, *Protocol afstand ter adoptie*, december 2010.

Raad voor de Kinderbescherming 2013

Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Afstand, Screening, Adoptie en Afstammingsvragen (ASAA)*, d.d. 30 januari 2013.

Elektronische bronnen

Casaklinieken, 'Abortus, privacy en anonimiteit', www.casaklinieken.nl.

Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Afstudeeronderzoek', www.nidaa.nl.

Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Illegale opnemings', www.nidaa.nl.

Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Landdossier België', www.nidaa.nl.

Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Weinig bekend', www.nidaa.nl.

Nederlands Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen, 'Zusmoederschap', www.nidaa.nl.

Raad voor de Kinderbescherming, 'Vondelingen', www.kinderbescherming.nl.

Stichting Ambulante Fiom, 'Afstand ter adoptie. Informatie over een voornemen tot afstand ter adoptie', www.fiom.nl.

Stichting Ambulante Fiom, 'Bevallen onder geheimhouding', www.fiom.nl.

Stichting Ambulante Fiom, 'Informatie voor vondelingen', www.fiom.nl.

Stichting Ambulante Fiom, 'Wet- en regelgeving abortus', www.fiom.nl.

Stichting Beschermd Wieg, 'Algemene informatie', www.beschermdewieg.nl.

Stichting Beschermd Wieg, 'Ervaringen Stichting Beschermd Wieg noodlijn en live chat', www.beschermdewieg.nl.

Stichting Beschermd Wieg, 'Informatie', www.beschermdewieg.nl.

Stichting Beschermd Wieg, 'Opvang', www.beschermdewieg.nl.

Jurisprudentie

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EHRM 13 juni 1979, 6833/74 (*Marckx v. Belgium*).
EHRM 17 oktober 1986, 9532/81 (*Rees v. the United Kingdom*).
EHRM 18 december 1986, 9697/82 (*Johnston and others v. Ireland*).
EHRM 21 juni 1988, 3/1987/126/177 (*Berreghad v. the Netherlands*).
EHRM 7 juli 1989, 10454/83 (*Gaskin v. the United Kingdom*).
EHRM 7 juli 1989, 14038/88 (*Soering v. the United Kingdom*).
EHRM 26 mei 1994, 16/1993/411/490 (*Keegan v. Ireland*).
EHRM 27 oktober 1994, 18535/91 (*Kroon and others v. the Netherlands*).
EHRM 28 oktober 1998, 87/1997/871/1083 (*Osman v. the United Kingdom*).
EHRM 7 februari 2002, 53176/99 (*Mikulić v. Croatia*).
EHRM 24 oktober 2002, 37703/97 (*Mastromatteo v. Italy*).
EHRM 13 februari 2003, 42326/98 (*Odièvre v. France*).
EHRM 1 juni 2004, 45582/99 (*Lebbink v. the Netherlands*).
EHRM 13 juli 2006, 58757/00 (*Jäggi v. Switzerland*).
EHRM 20 maart 2007, 5410/03 (*Tysiāc v. Poland*).
EHRM 3 november 2011, 28096/04 (*Antonov v Ukraine*).
EHRM 25 september 2012, 33783/09 (*Godelli v. Italy*).

Hoge Raad

HR 16 december 1947, NJ 1948, 118.
HR 9 januari 1987, ECLI:NL:PHR:1987:AG5500 (*Edamse bijstandsvrouw*).
HR 3 maart 1990, ECLI:NL:HR:1990:AD7494 (*Amerikaanse militair*).
HR 15 april 1994, ECLI:NL:HR:1994:ZC1337, NJ 1994/608 (*Valkenhorst II*).
HR 22 december 1995, ECLI:NL:HR:1995:ZC1935.
HR 3 januari 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2238.
HR 19 oktober 1999, NJB 1999/154.
HR 18 april 2000, ECLI:NL:HR:2000:ZD1755.
HR 8 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC5969.
HR 24 mei 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP6581.
HR 3 juli 2012, ECLI:NL:HR:2012:BW9972.
HR 2 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3474.

Gerechtshof

Hof 's-Hertogenbosch, 15 maart 1913, NJ 1913, p. 1052.
Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, NJ 1991, 796 (*Valkenhorst I*).
Hof 's-Hertogenbosch 25 november 1992, NJ 1993, 211 (*Valkenhorst II*).
Hof 's-Hertogenbosch 2 september 1993, NJ 1994, 283.
Hof Arnhem 10 mei 1994, ECLI:NL:GHARN:1994:AD7479.
Hof 's-Gravenhage 30 oktober 2002, ECLI:NL:GHSGR:2002:AF0712.
Hof 's-Hertogenbosch 1 april 2003, ECLI:NL:GHSHE:2003:BL8465.
Hof Arnhem 28 september 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BN8479.
Hof Leeuwarden 11 oktober 2012, ECLI:NL:GHLEE:2012:BX9891.
Hof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GSHSE:2013:6001.
Hof Arnhem-Leeuwarden 26 juni 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:5061.

Rechtbank

Rb. Utrecht 10 mei 1994, ECLI:NL:RBUTR:1994:AC1453.
Rb. Breda 7 juli 2004, ECLI:NL:RBBRE:2004:AP8503.
Rb. 's-Gravenhage 26 november 2004, ECLI:NL:RBSGR:2004:AR6518.
Rb. Haarlem 24 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774.
Rb. Groningen 24 april 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BD0507.
Rb. Maastricht 24 juni 2008, ECLI:NL:RBMAA:2008:BD5264.
Rb. Breda 19 november 2009, ECLI:NL:RBBRE:2009:BM7254.
Rb. Breda 23 maart 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BL8559.

Rb. Utrecht 12 juli 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BN0936.
Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013.
Rb. Breda 22 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV9664.
Rb. Haarlem 10 april 2012, ECLI:NL:RBHAA:2012:BX3825.
Rb. 's-Gravenhage 16 april 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW2455.
Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332.
Rb. Gelderland, 20 juni 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:3826.
Rb. Midden Nederland 1 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:6403.
Rb. Gelderland 2 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:7416.
Rb. Oost-Brabant 7 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:5776.

Bijlage 1 ²⁶⁷

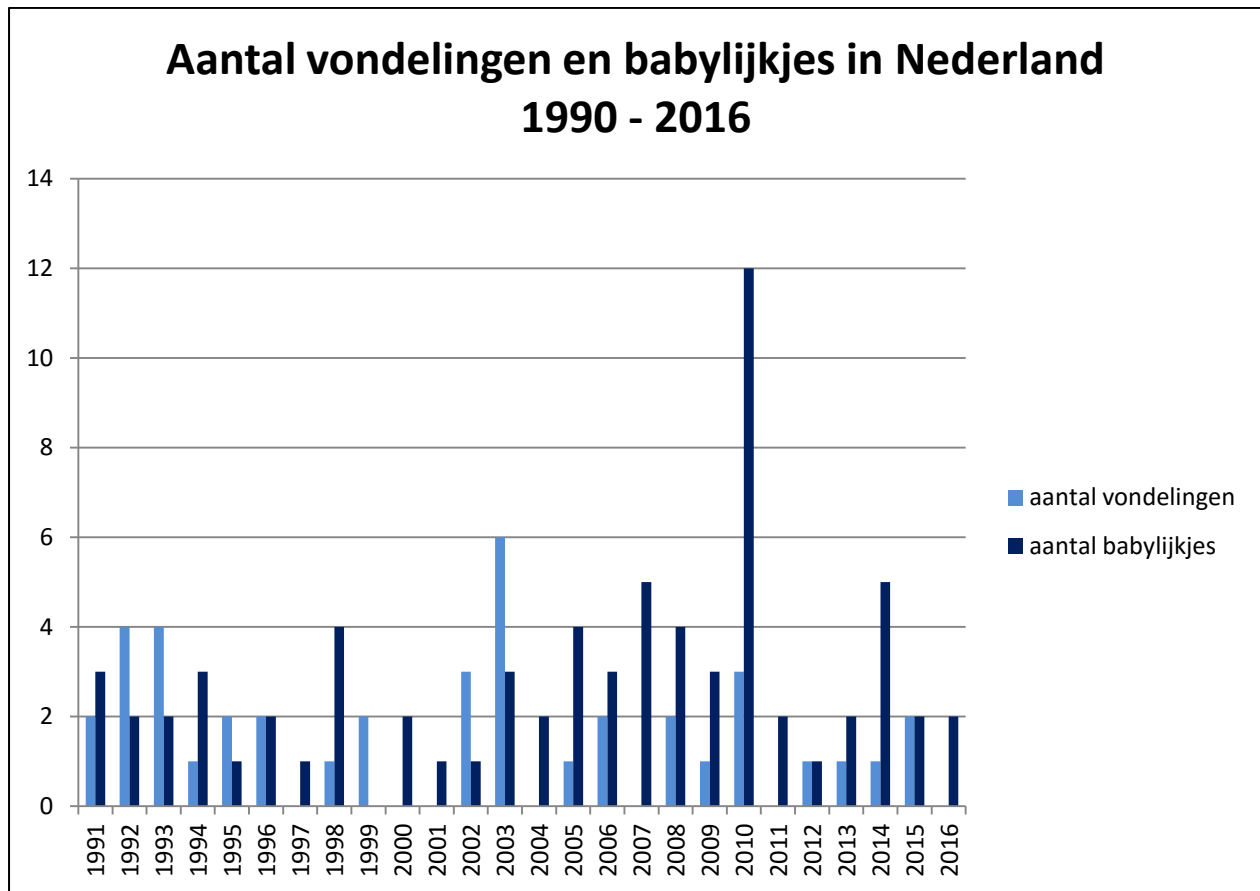
Schematisch overzicht juridische procedure

Reden/aanleiding	Juridische actie RvdK	Week (uiterlijk)	Andere belangrijke momenten	bijzonderheden
Melding geboorte	RvdK rekestreert VoVo	0		VoVo vervalt na 6 weken tenzij voor het einde van deze termijn een voorziening in het gezag is verzocht. De rechter kan deze termijn op ten hoogste 12 weken vaststellen
		0	Uitspraak rechtbank	VoVo
		0	Plaatsing kind in neutraal-terreingezin	Binnen 72 uur na geboorte
		0	Geboorteaangifte	Binnen 3 dagen na geboorte
Wettelijke termijn VoVo (6-12 weken: afhankelijk van beschikking rechter)	RvdK rekestreert gezagsvoorziening c.q. ontheffing; pro forma BJZ te belasten met de voogdij	6-12		Pro forma: verzoek aanhouding behandeling tot 6 maanden na de geboorte.
		7	1 ^e voortgangsoverleg	
		12	2 ^e voortgangsoverleg	
Vorbereiding definitieve afstand	Uitnodigen ouder(s) voor tekenen afstandsverklaring	12/13		
		12/13	Plaatsing kind in aspirant-adoptiegezin	Ca. 3 maanden na geboorte
Afloop pro forma-periode	Advies voogdij-opdracht aan derde (BJZ of aspirant-adoptiefouder(s))	23		Binnen 6 maanden na geboorte
		24	Uitspraak rechtbank	Voogdijvoorziening
		Ca. 70	Verzoek tot adoptie door aspirant-adoptieouder(s)	Na minimaal 1 jaar verzorging
		Ca. 80	Uitspraak rechtbank	Adoptie

²⁶⁷ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 23-25.

Bijlage 2

Tabel: aantal vondelingen en babylijkjes in Nederland 1990-2016

Bijlage 3

Tabel: aantal gevonden vondelingen in de periode van 1990-2016*

jaar	aantal	moeder**	plaats	vindplaats**	Opmerkingen: leeftijd baby bij vondst (indien bekend) en de gevolgen
1990	1	Bekend	Nistelrode	In de bossen	Moeder meldt zichzelf bij politie.
1991	2	Onbekend Bekend	Aalsmeer Breda	Bij een kerk Op een parkeerplaats	Gezondheidstoestand van baby kritiek bij vondst. Negen maanden oud, briefje bij baby aanwezig: 'Sandra 12/90'. Franse vader had kind ontvoerd waarna zij uiteindelijk is teruggevonden in Breda. Na ruim drie jaar kon moeder haar kind in de armen sluiten.
1992	4	Onbekend 45 jaar onbekend 46 jaar	Nuenen Appingedam Doetinchem Westerbroek	Bij een voetgangerspad In een sloot In een voormalige gemeentetuin Bij een familie	Baby is enkele dagen oud. Moeder verkeerde in psychische nood. Pasgeborene. 3 jaar, moeder bleek dit eerder te hebben gedaan in Appingedam (zie hierboven).
1993	4	Onbekend 26 jaar 23 jaar 30 jaar	Katwijk Tiel Amersfoort Rotterdam	In een hal van een school In de struiken Op de motorkap van een ambulance Speelgoedafdeling bij V&D	3 jaar, baby is meervoudig gehandicapt, afkomstig uit Iran. Pasgeborene. 1 jaar, ontslag van alle rechtsvervolgning door ontoerekeningsvatbaarheid, uiteindelijk is de baby terug bij haar ouders gebracht. 9 jaar, moeder verbleef illegaal in Nederland en verkeerde in ernstige psychische problemen.
1994	1	23 jaar	Hilversum	In een park	Pasgeborene, de vriend van de vrouw bedreigde haar meermalen met de dood als zij zwanger zou zijn.
1995	2	Onbekend Onbekend	Rotterdam Roosendaal	In een flat In een flat	9 maanden. Pasgeborene.
1996	2	23 jaar Onbekend	Maarssen Amsterdam	In een afvalbak Bij een flat	Moeder wil kind terug en heeft daarom zelf aangifte gedaan van de geboorte van haar kind. Twee dagen oud.
1997	0	-	-	-	-
1998	1	Onbekend	Boxtel	In een studentenhuis	Pasgeborene.
1999	2	26 jaar	Den Bosch	In een toilet van een bioscoop	Pasgeborene, moeder wist niet dat ze zwanger was.

		22 jaar	Eindhoven	In een brandgang	Pasgeborene, geen straf opgelegd.
2000	0	-	-	-	-
2001	0	-	-	-	-
2002	3	18 jaar Onbekend Onbekend	Amsterdam Amsterdam Den Haag	In een bed in een ziekenhuis In een snackbar op het station Op een bankje in de Schilderswijk	Twee maanden. 5 jaar. Pasgeborene, later overleden in het ziekenhuis.
2003	6	20 jaar 18 jaar Bekend Onbekend Onbekend 16 jaar	Amsterdam Amsterdam Leerdam Amsterdam Amsterdam Veenendaal	In een portiek van een woning Op het station In een schuur In de portiek van een woning In een flat voor een woning	1 jaar, moeder meldt zich bij de politie. 7 maanden, moeder wordt enkele weken later op dezelfde plek aangetroffen, zoekende naar haar kind, veroordeling tot twee maanden voorwaardelijke gevangenisstraf. Twee weken oud, moeder op vrije voeten gesteld. Pasgeborene. Pasgeborene. Pasgeborene.
2004	0	-	-	-	-
2005	1	Onbekend	Eindhoven	In een toiletruimte in het ziekenhuis	Twee tot vier dagen.
2006	2	29 jaar 29 jaar	Vlaardingen Essen	Bij een huisarts Op het station	Pasgeborene, veroordeling tot zes maanden voorwaardelijke gevangenisstraf met diverse voorwaarden. Drie keer eerder stond ze een kind kort na de bevalling af. Twee oudere kinderen wonen wel thuis. Nederlandse moeder, vrijgesproken voor de rechtbank in Antwerpen nu zij radeloos was en niet voor haar kind kon zorgen. Daarnaast was zij bang voor reacties uit haar omgeving.
2007	0	-	-	-	-
2008	2	Onbekend 35 jaar	Karken Leiden	Voor een woning In de trein	Twee dagen, een onbekende man belde aan, moeder vermoedelijk Nederlandse. 9 jaar, haar metgezel had haar verboden te gaan zoeken naar haar zoon in de trein.
2009	1	23 jaar	Utrecht	Bij het ziekenhuis	Twee dagen, briefje aanwezig met naam, moeder (Duits) laat weten dat zij zocht naar een 'Babyklappe' en deze niet kon vinden,

					rechtbank veroordeelt haar wegens te vondeling leggen tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van vier maanden met een proeftijd van twee jaar. ²⁶⁸
2010	3	Onbekend Onbekend Onbekend	Hoorn Rotterdam Wolvega	Bij een huisartsenpost Aan de Waaldijk, naast een vuilniscontainer In de berm	Pasgeborene. Pasgeborene, aangegeven is dat de vrouw niet zal worden voorgeleid omdat hulpverlening voorop staat. Minderjarig meisje en een vrouw van 45-60 jaar vinden de baby. De vrouw laat weten de baby mee te nemen en over te geven aan de politie. Wanneer de ouders van het meisje de politie bellen, blijkt deze vrouw zich niet te hebben gemeld.
2011	0	-	-	-	-
2012	1	40 jaar	Groningen	Bij een politiebureau	-
2013	1	25 jaar	Roermond	In een groenstruik	Moeder meldt zich bij de politie in Keulen. Zij bleek eerder in Keulen een tweede baby te vondeling hebben gelegd.
2014	1	Onbekend	Amsterdam	In een ondergrondse vuilniscontainer	-
2015	2	Onbekend Onbekend	Breda Den Haag	In een straat vlakbij een station en park In een voortuin	Moeder stuurt politie anoniem een brief. Briefje aanwezig waarin stond dat de moeder al twee kinderen heeft en niet voor deze baby kan zorgen.
2016	0	-	-	-	-

- * Deze tabel is gemaakt op basis van de gegevens die door het NIDAA beschikbaar zijn gesteld.
- ** Indien leeftijd van de moeder wordt vermeld, dient te worden gelezen de leeftijd van de moeder op het moment dat zij bekend is geworden bij politie en justitie.
- *** De meeste baby's zijn in de meeste gevallen een vuilniszak of een plastic zak teruggevonden, al dan niet met kleding of iets om de baby warm te houden.

²⁶⁸ Rb. Utrecht 12 juli 2010, LJN BN0936.

Bijlage 4

Tabel: aantal gevonden babylijkjes in de periode van 1990-2016*

jaar	aantal	moeder**	plaats	vindplaats***	opmerkingen****
1990	2	16 jaar	Rotterdam	In een bosschage	-
		Onbekend	Veendam	In het water	-
1991	3	Onbekend	Schiedam	Langs de weg	Niet duidelijk of het kind levend is geboren.
		Bekend 27 jaar	Velsen-noord Lemmer	In een park In een vrieskist	- -
1992	2	Onbekend	Leiden	In een park	Baby heeft enkele dagen geleefd.
		Onbekend	Rotterdam	In een bosschage	-
1993	2	Onbekend	Groningen	In een park	Niet uitgesloten dat de baby natuurlijk is overleden.
		Bekend	Kesteren	In een droge sloot	Baby levend achtergelaten.
1994	3	Onbekend	Den Bosch	Langs een spoorwegviaduct	-
		Onbekend	Stadskanaal	In het water	-
		Onbekend	Antwerpen/ Nederland	langs de weg	Baby om het leven gebracht door wurging.
1995	1	14 jaar	Groesbeek	Achter een schuur	Baby levend achtergelaten.
1996	2	Bekend	Houten	In een park	In hulpeloze toestand achterlaten.
		Onbekend	Rotterdam	In het water	-
1997 *****	1	Onbekend	Den Haag	in een sloot met water	Geen sporen van uiterlijk geweld.
1998	4	17 jaar	Deurne	In een klerenkast	In psychose gehandeld
		18 jaar	Ouderkerk aan den IJssel	In de bosjes	Niet levend geboren dus vrijspraak.
		22 jaar	Zwolle	In een tuin	Door geweld en nalaten overleden, baby heeft twee dagen geleefd, briefje aanwezig.
		Onbekend	Baarle-Nassau	Onbekend	-
1999	0	-	-	-	-
2000	2	Bekend	Harkstede	In een afvalcontainer	Ontslag van alle rechtsvervolging.
		Onbekend	Amsterdam	Onbekend	Met messteken om het leven gebracht.
2001	1	22 jaar	Rotterdam	In het water	Om het leven gebracht door verdrinking, ontslag van alle rechtsvervolging. ²⁶⁹
2002	1	25 jaar	Hilversum	In een auto	Verstikking
2003	3	19 jaar	Rotterdam	In een tuin	Baby is 26 weken oud, geen vervolging nu niet kan worden aangetoond dat het een misdrijf betreft.

²⁶⁹ Hof 's-Gravenhage 30 oktober 2002, ECLI:NL:GHSGR:2002:AF0712.

		20 jaar	Rotterdam	In een auto	Baby is niet om het leven gebracht.
		16 jaar	Diever	In een woning	Baby om het leven gekomen door nalaten van verzorging.
2004	2	23 jaar	Breda	In een schuur	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot 6 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf. ²⁷⁰
		Bekend	Den Haag	In de gracht	Medeplegen van kinderdoodslag, veroordeling tot drie jaar gevangenisstraf en tbs met diverse voorwaarden. ²⁷¹
2005	4	24-29 jaar	Beverwijk (4)	3 baby's in elke een groenbak, 1 baby in een rugzak in de woning van oma	Baby's om het leven gebracht door verdrinking, veroordeling tot drie jaar gevangenisstraf en tbs met dwangverpleging. ²⁷²
2006	3	Onbekend Bekend Onbekend	Doetinchem Brunssum Utrecht	In een vijver In een vriesvak Bij een vuilverwerker	- Vrijspraak. ²⁷³ Doodsoorzaak onbekend.
2007	5	Onbekend Onbekend 21 jaar	Den Bosch Amsterdam Rotterdam	Bij een meer In het water In een woning	- - Het betrof een tweeling, de vrouw die de melding heeft gemaakt bleek de moeder te zijn. Zij heeft gepoogd voor de baby's te zorgen. Toen een van de baby's overleed heeft zij de politie ingeschakeld.
		30 jaar	Leens	In een vuilniscontainer	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot een gevangenisstraf van drie jaar, waarvan achttien maanden voorwaardelijk en een proeftijd van twee jaar met aanvullende voorwaarden. ²⁷⁴
		15 jaar	Almere	Onbekend	Baby doodgeboren, geen vervolging.
2008	4	31 jaar	Oosterhout	In de buurt van een kanaal	In hulpeloze toestand achtergelaten hetgeen de dood tot gevolg, veroordeling tot dertien maanden gevangenisstraf waarvan twaalf maanden voorwaardelijk en 240 uur taakstraf. ²⁷⁵
		Bekend	Apeldoorn	In een woning	In hulpeloze toestand achterlaten hetgeen de dood tot gevolg, veroordeling tot twaalf maanden.

²⁷⁰ Rb. Breda 7 juli 2004, ECLI:NL:RBBRE:2004:AP8503.

²⁷¹ Rb. 's-Gravenhage 26 november 2004, ECLI:NL:RBSGR:2004:AR6518.

²⁷² Rb. Haarlem 24 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774.

²⁷³ Rb. Maastricht 24 juni 2008, ECLI:NL:RBMAA:2008:BD5264.

²⁷⁴ Rb. Groningen 24 april 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BD0507.

²⁷⁵ Rb. Breda 22 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV9664.

		Bekend	Enschede (2)	In een woning	Voorwaardelijke gevangenisstraf. ²⁷⁶
2009	3	Bekend	Wieringen	In een woning	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot acht maanden voorwaardelijke jeugdetentie met een proeftijd van twee jaar en diverse voorwaarden. ²⁷⁷
		Onbekend Bekend	Wassenaar Breda	In een park In een woning	- Baby om het leven gebracht, veroordeling tot plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. ²⁷⁸
2010	12	19 jaar	Breda	In een woning	Geen vervolging wegens onvoldoende technisch bewijs.
		26 jaar	Nij Beets (4)	In een woning	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot onvoorwaardelijke gevangenisstraf van drie jaren en tbs met verpleging. ²⁷⁹
		36-41 jaar	Geleen (3)	In een schuur en In de tuin	Vrijspraak van moord en doodslag, veroordeling tot een gevangenisstraf van acht maanden voor verbergen van de lijkjes. ²⁸⁰
		26 jaar	Den Haag	In een ondergrondse vuilniscontainer	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot acht maanden voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van drie jaar en een behandeltraject voor doodslag. ²⁸¹
		Onbekend 31 jaar	Randwijk (2) Den Haag	In de uiterwaarden In een ondergrondse glascontainer	- Baby is doodgeboren
2011	2	22 jaar	Scherpenzeel	In een vuilniscontainer	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot een gevangenisstraf van 7 maanden en tbs met voorwaarden. ²⁸²
		18 jaar	Zevenaar	In een woning	Baby om het leven gebracht, veroordeling tot een gevangenisstraf van één jaar voorwaardelijk met een proeftijd van 15 jaren en diverse bijzondere voorwaarden. ²⁸³
2012	1	Onbekend	Liempde	Op de oever	-

²⁷⁶ Hof Arnhem 28 september 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BN8479.

²⁷⁷ Rb. Alkmaar, 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013.

²⁷⁸ Rb. Breda 23 maart 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BL8559.

²⁷⁹ Hof Leeuwarden 11 oktober 2012, ECLI:NL:GHLEE:2012:BX9891.

²⁸⁰ Hof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GSHSE:2013:6001.

²⁸¹ Rb. 's-Gravenhage 16 april 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW2455.

²⁸² Hof Arnhem-Leeuwarden 26 juni 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:5061.

²⁸³ Rb. Gelderland, 20 juni 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:3826.

2013	2	24 jaar	Rotterdam	In bijzijn van de moeder	In hulpeloze toestand achtergelaten hetgeen de dood tot gevolg, veroordeling tot negen maanden gevangenisstraf, waarvan drie voorwaardelijk. ²⁸⁴
		17 jaar	Harderwijk	In bijzin van de moeder	In hulpeloze toestand achtergelaten hetgeen de dood tot gevolg, veroordeling tot geheel voorwaardelijke jeugddetentie voor de duur van 6 maanden, met een proeftijd van twee jaren en een bijzondere voorwaarde. ²⁸⁵
2014	5	24/28 jaar	Amersfoort (2)	In een beautycase en blik in een woning	Vrijspraak van doodslag, onvoldoende bewijs of de baby's levend zijn geboren. ²⁸⁶
		26 jaar	Eindhoven	In een brandgang	vrijspraak van doodslag. ²⁸⁷
		Onbekend	Alkmaar	In een park	Het betreft hier dezelfde verdachte als in het geval van de twee gevonden babylijkjes in Heerhugowaard in 2015. Geen duidelijkheid over de doodsoorzaak van de baby. Gegevens worden niet bekend gemaakt in verband met minderjarigheid van de moeder.
2015	2	Bekend	Breda	Op de galerij van een flat	
		31 jaar	Heerhugowaard	In een schuur	Geen duidelijkheid over de doodsoorzaak van een van de baby's. Ten aanzien van de andere baby blijkt uit verklaringen van de moeder dat de baby heeft gehuild en daarmee dus heeft geleefd. De baby is vervolgens omgekomen door verdrinking. Het OM eist 4 jaar cel wegens doodslag, waarvan 1 jaar voorwaardelijk. Daarnaast acht het OM bewezen dat de vrouw deze baby's, en de baby die is gevonden in Alkmaar in 2014, heeft verborgen. Omdat er een risico is op recidive als zij weer zwanger raakt, heeft het OM in belangrijke mate gekozen voor een preventie element in de strafeis. Dit betekent een celstraf met een voorwaardelijk deel die de mogelijkheid geeft

²⁸⁴ Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332.

²⁸⁵ Rb. Gelderland 2 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:7416.

²⁸⁶ Rb. Midden Nederland 1 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:6403.

²⁸⁷ Rb. Oost-Brabant 7 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:5776.

					om gedurende de maximale proeftijd van 10 jaar te zorgen voor begeleiding als zij weer zwanger raakt. ²⁸⁸
2016	2	Onbekend	Heerhugowaard	In een woning	Moeder pleegt zelfmoord in een GGZ-instelling waar zij verbleef.

- * Deze tabel is gemaakt op basis van de gegevens die door het NIDAA beschikbaar zijn gesteld.
- ** Indien leeftijd van de moeder wordt vermeld, dient te worden gelezen de leeftijd van de moeder op het moment van de bevalling.
- *** De meeste baby's zijn in de meeste gevallen een vuilniszak of een plastic zak teruggevonden.
- *** Wanneer van 'in het water' wordt gesproken, dient te worden gelezen in het water van een kanaal of rivier. Niet dient te worden gelezen in een sloot met water.
- *** Wanneer van 'in een woning' wordt gesproken, dient te worden gelezen in de woning van de moeder. Slechts een keer betreft het een woning waar de vrouw beviel of de woning van een familielid. Indien de vrouw is verhuisd, is het babylijkje meeverhuisd (voorbeeld 2014 Amersfoort (2)).
- **** De veroordelingen die aan bod komen, betreffen enkel de veroordelingen van de moeder. De veroordelingen van de vader worden buiten beschouwing gelaten.
- ***** In 1997 wordt in het krantenartikel over het gevonden babylijkje aangegeven dat dit het vijfde babylijkje is dat is gevonden in de periode van 1996-1997. Door het ontbreken van verdere gegevens wordt slechts dit babylijkje in de cijfers opgenomen.

²⁸⁸ Algemeen Dagblad, 'Moeder dode baby's moet in blinde paniek zijn geweest', 29 oktober 2015, www.ad.nl; Openbaar Ministerie, 'OM eist celstraf en langdurig toezicht om dode baby Heerhugowaard', 28 april 2016, www.om.nl.

Bijlage 5

Interview Fiom
Astrid Werdmuller

dinsdag 23 februari 2016
Projectleider en Specialist afstand ter adoptie

Functie bij Fiom

Kunt u mij een functieomschrijving geven van het werk dat u voor Fiom verricht?

Ik ben projectleider van het project 'afstand ter adoptie'. Ik werk sinds 1994 bij Fiom als maatschappelijk werker, waarbij ik niet alleen vrouwen help in de procedure omtrent afstaan ter adoptie, maar ook gesprekgroepen heb geleid en zoekacties heb uitgevoerd. Sinds we een kenniscentrum zijn, ben ik projectleider 'afstand ter adoptie' waarbij ik geheimhoudingszaken uitzoek en onderzoek doe naar werkwijzen in het buitenland omtrent afstand ter adoptie en vondelingen.

Wat ziet u als de grootste uitdaging van uw functie?

Het vondelingenstuk vind ik erg uitdagend in de zin van het anoniem bevallen en onder pseudoniem bevallen. Daarbij houd ik mij bezig met alle voor- en nadelen bij deze vormen van bevallen. Daarnaast vind ik de geheimhouding goed regelen een uitdaging.

Fiom algemeen

Wanneer vrouwen ongewenst zwanger zijn geraakt, kunnen zijn contact opnemen met Fiom. Fiom begeleidt deze vrouwen vervolgens in hun proces. In 2014 zijn er door Stichting Beschermde Wieg in Nederland vondelingenkamers geopend. Merkt Fiom een afname of toename sinds de oprichting van Stichting Beschermde Wieg?

In 2014 waren er 95 voornemens tot afstand ter adoptie. In 2015 bleek het aantal minder te zijn. Door het korte tijdsbestek en het feit dat de cijfers fluctueren kan hier (nog) geen antwoord worden gegeven. Gekeken moet worden naar diegene die het voornemen uitspreken. Regelmatig komt het voor dat vrouwen pas in een later stadium van de zwangerschap erachter komen dat zij zwanger zijn. In dergelijke situaties treden gedachten ten aanzien van afstand ter adoptie naar de voorgrond. Door middel van gesprekken en hulp op maat verdwijnt de schrikactie en maakt de vrouw een weloverwogen keuze. Daarbij bestaat de mogelijkheid dat zij haar voornemen intrekt.

Fiom organiseert zoekacties van mensen die op zoek zijn naar afstammingsrechtelijke relaties. Wat is de rol van Fiom wanneer deze mensen via Fiom met elkaar in contact komen en uiteindelijk een juridisch familierechtelijke relatie met elkaar willen aangaan (bijvoorbeeld in het kader van het erfrecht)? Komen dit soort situaties voor?

Fiom heeft geen rol in het juridische proces rondom familierechtelijke relaties. De personen die met Fiom in aanraking komen omdat zij op zoek zijn naar familie, zijn volwassen mensen. Mocht, in gevallen waarbij mensen elkaar ontmoeten, behoefte zijn aan een dergelijke relatie kunnen zij een beroep doen op de advocatuur.

Waarom heeft Fiom geen exclusieve bevoegdheid en bestaat er ook nog Siriz? Wat onderscheidt Fiom van Siriz?

Siriz is van huis uit een christelijke organisatie met een heel eigen visie. Fiom neemt als landelijk kenniscentrum een neutrale positie in. Het recht op zelfbeschikking van de vrouw staat voorop. Als het gaat om een voornemen tot afstand ter adoptie handelt Siriz op eenzelfde wijze als Fiom. Dit omdat de doelstelling hetzelfde is namelijk ervoor zorgen dat de vrouw een goede keuze kan maken. Dit ligt anders bij het voornemen tot abortus.

Afstand ter adoptie

Bij afstand ter adoptie is het de vrouw die contact zoekt met Fiom. In hoeverre wordt door Fiom gekeken naar het belang van de vader in het kader van afstand ter adoptie?

Fiom probeert altijd de vader te betrekken in de situatie en de beslissing. Hierbij is ieder traject individueel. Dit nu verschillende situaties bestaan. De kans bestaat dat de vrouw niet weet wie de vader is of hem niet wil betrekken in het proces. Daarnaast bestaan situaties van incest of verkrachting. Fiom heeft de plicht de vrouw naar de vader te vragen. Hierbij wordt stil gestaan bij het belang van het kind zoals het recht op afstammingsgegevens. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat de vader het kind wil

opvoeden. Wil de vrouw niets over de vader kwijt, dan wordt gevraagd of zij diens gegevens achter wil laten in een gesloten envelop. Deze is later voor het kind.

Fiom heeft daarnaast in samenwerking met Universiteit Nijmegen onderzoek gedaan naar afstand ter adoptie over de periode 1998 tot 2007. Hieruit blijkt dat een minderheid van de biologische vaders bij de besluitvorming tot afstand ter adoptie was betrokken. In de periode hierna is een stijging in de betrokkenheid rondom de zwangerschap en besluitvorming waar te nemen. Momenteel kan nog geen conclusie worden gegeven over deze verschuiving.

In beginsel heeft een vrouw na haar bevalling drie maanden de tijd om te beslissen of zij haar kind wil afstaan ter adoptie. Zijn er vrouwen die in deze periode beslissen alsnog hun kind zelf op te voeden?

Deze periode is bedoeld voor de vrouw om te beslissen over de afstand ter adoptie van haar kind. Het komt voor dat beslist wordt het kind te houden. De Raad voor de Kinderbescherming doet onderzoek en brengt advies uit aan de rechtbank indien de vrouw tot dit besluit komt. De gedachte is niet dat indien het kind niet bij haar heeft geleefd, de vrouw hier geen beroep meer op kan doen. Centraal staat de vraag of de moeder voor het kind kan zorgen. Er wordt wel aandacht besteed aan het belang van het kind. Indien het kind in een onveilig huishouden terecht komt kan dit bijvoorbeeld leiden tot een negatief advies van de Raad voor de Kinderbescherming.

De procedure afstand ter adoptie is niet wettelijk geregeld. Het Protocol Afstand ter Adoptie legt de verantwoordelijkheid vast voor de betrokken organisaties die een dergelijke procedure begeleiden. Bent u van mening dat het protocol voldoende waarborg biedt voor de vrouw, of vindt u dat afstand ter adoptie wettelijk moet worden vastgelegd?

Fiom werkt vanuit het Protocol Afstand ter Adoptie. Over het algemeen werkt de rechtbank bij zijn besluitvorming in lijn met het protocol. Indien kleine afwijkingen worden gemaakt in de beslissing, wordt in samenwerking met de hulpverlenende instanties gewerkt aan een juiste oplossing.

Een voorbeeld. Het protocol stelt voor de vrouw een beslistermijn van drie maanden ten aanzien van het afstaan ter adoptie, al dan niet met geheimhouding. Indien de vrouw aan het eind van deze termijn nog niet in staat is een beslissing te nemen kan een individuele regeling worden getroffen. Indien deze termijn wettelijk wordt vastgelegd is een dergelijke individuele regeling niet meer mogelijk. De vrouw wordt dan gedwongen een beslissing te nemen. Dit terwijl iedere beslissing een individuele aanpak nodig heeft.

Bevallen onder geheimhouding

Indien de noodzakelijkheid van geheimhouding vervalt, deze kan worden opgeheven. Hoe gaat dit in zijn werk?

Indien vrouwen met het voornemen tot afstand ter adoptie en/of bevallen onder geheimhouding in contact komen met Fiom, is een geheimhouding voldoende indien zij niet willen dat anderen weten van de zwangerschap en het voornemen tot afstand ter adoptie. Hierin bestaan verschillende gradaties waarbij Fiom passende hulp biedt, zowel voor als na de bevalling. Indien de vrouw vervolgens zelf de zwangerschap aan bijvoorbeeld familie bekend maakt, is dat een reden om de procedure rondom de bevalling onder geheimhouding op te heffen.

In België ligt op dit moment een wetsvoorstel om discreet bevallen / onder pseudoniem bevallen vast te leggen in de wet. Hoe kijkt Fiom naar de mogelijkheid om discreet te bevallen? Pleit Fiom ervoor om dit ook in Nederland wettelijk vast te leggen?

Fiom pleit voor een mogelijkheid om onder pseudoniem te bevallen. Voorwaarde is dat duidelijk op de geboorteakte wordt vermeld dat sprake is geweest van een dergelijke bevalling. Dit zodat het kind later op zoek kan gaan naar zijn afstammingsgegevens.

Of het nu zal voorkómen dat kinderen te vondeling worden gelegd of worden gedood is de vraag. Uit onderzoek uit het buitenland blijkt dat de vrouwen die op deze manier handelen in psychische nood verkeren. Met het wettelijk mogelijk maken van onder pseudoniem bevallen is nog altijd de kans aanwezig dat deze vrouwen niet worden bereikt. Hetzelfde geldt voor het openen van vondelingenkamers.

De politiek

Wat vindt Fiom van de politiek die in de discussie rondom de vondelingenproblematiek, nu voornamelijk geen actie wordt ondernomen aangezien er nog geen baby in een vondelingenkamer is achtergelaten?

De gedachte vanuit de politiek is dat het te vondeling leggen van kinderen slechts om een erg klein aantal per jaar gaat, dat het aantal te klein is om hiervoor de wet te veranderen. De minister stelt wel actie te ondernemen indien een baby wordt achtergelaten. Fiom houdt de ontwikkelingen in de gaten.

De vondelingenkamers

Hoe kijkt Fiom naar de vondelingenkamers die sinds 2014 zijn geopend?

Het is veel waard wanneer het leven van een kind door de vondelingenkamers wordt gered. Fiom acht het wel noodzakelijk dat alle voor- en nadelen van verschillende opties naast elkaar moeten worden gezet. Er zijn risico's verbonden aan de vondelingenkamers. Het is belangrijk dat mensen dat weten. Voorbeelden zijn dat niet de moeder maar een ander de baby in de vondelingenkamer achterlaat. Daarnaast kunnen de kamers een aanzuigende werking hebben. Verder worden de vrouwen die hun kind in deze vondelingenkamers leggen waarschijnlijk niet bereikt. Tenslotte kan, indien er geen identificeerbare gegevens worden achtergelaten, het kind geen beroep doen op zijn afstammingsgegevens. Fiom wil sterk staan door objectief de risico's te laten zien.

Bijlage 6

Interview Fiom
Hans van Hooff

dinsdag 23 februari 2016
Senior beleidsmedewerker Fiom, portefeuille International Social Service
en Landelijk Zoekteam

Functie bij Fiom

Kunt u mij een functieomschrijving geven van het werk dat u voor Fiom verricht?

Ik ben senior beleidsmedewerker met in mijn portefeuille voornamelijk afstammingsvragen. In het kader van het Landelijk Zoekteam houd ik me, naast zoekacties, voornamelijk bezig met de KID-DNA Databank.

Via het Landelijk Zoekteam van Fiom gaan mensen op zoek naar hun familie. Voor 70-75% zijn het "kinderen" die op zoek zijn naar hun ouders. Het komt ook voor dat bijvoorbeeld een afstandsmoeder graag wil zoeken naar haar kind. Wij hebben van het ministerie van Binnenlandse Zaken een autorisatie gekregen om mensen te kunnen zoeken via de basisregistratie persoonsgegevens (BRP). Dat betekent dat wij met betrekkelijk weinig informatie mensen kunnen vinden in Nederland. Deze autorisatie is gekoppeld aan de bescherming van de privacy van mensen en de zorgvuldige manier van werken. Hierbij staat de begeleiding van mensen die zoeken en mensen die gezocht en gevonden worden centraal. Wij bakenen deze zoekacties naar familie af tot en met de tweede graad. Dit omdat het anders te groot wordt. We gaan dus niet op zoek naar oude liefdes en klasgenoten. De mensen die gebruik willen maken van onze hulpverlening kunnen bijvoorbeeld geadopteerde kinderen zijn of kinderen die op zoek zijn naar hun vader. Nu wij ook de KID-DNA Databank hebben geopend, merken wij dat ook veel donorkinderen zich aanmelden voor zoekacties. Dit zijn voornamelijk kinderen die voor 2004 zijn geboren. In deze databank kunnen zowel kinderen als donoren zich aanmelden. Er zijn al verschillende matches gevonden tussen donoren en een of meerdere kinderen, maar ook tussen donorkinderen onderling.

International Social Service is een internationaal maatschappelijk werk netwerk van aan elkaar geknoopte maatschappelijk werk instellingen in verschillende landen. Het netwerk kan per land verschillende diensten leveren. Het verschilt dus ook per land welke acties kunnen worden verricht. Is er geen enkele organisatie actief, dan kunnen wij er geen diensten leveren.

Wat ziet u als de grootste uitdaging van uw functie?

Het is balanceren om recht te doen aan de belangen van alle partijen. Ook binnen Fiom zit een stukje belangenverstrengeling of belangenconfrontatie omdat wij zowel hulp bieden bij ongewenste zwangerschappen als bij afstammingsvragen. Bij ongewenste zwangerschappen staat het recht van de vrouw centraal, terwijl het bij afstammingsvragen om de belangen van het kind gaat. Het is steeds opnieuw vanuit de zorgvuldigheid tot een belangenafweging komen waar wij achter kunnen staan. In het maatschappelijk werk wordt vaak de term meerzijdige partijdigheid gebruikt. Er komt natuurlijk een moment dat er een principiële uitspraak moet worden gedaan. Ik ben voor het recht op afstamming en dus voor het recht van het kind. Ik zeg dit niet in absolute zin. Ik kan goed leven met de uitspraak van de Hoge Raad in het Valkenhorstarrest. Het afstammingsrecht hoeft naar mijn mening ook geen absoluut recht te zijn, want met de gegevens die we hebben en de uitspraak van de Hoge Raad zijn we tot nu toe in staat tot een zorgvuldige belangenafweging. Tot nu toe is dat twee keer door de rechtspraak akkoord bevonden. Dat geeft ons een indicatie dat wij goed bezig zijn.

Het afstammingsrecht

Er is geen absoluut recht op afstammingsgegevens neergelegd in de Nederlandse wetgeving. Uit de Wet Donorgegevens Kunstmatige Bevruchting blijkt dat donoren tegenwoordig niet meer anoniem kunnen doneren en dat daarmee voor donorkinderen altijd afstammingsgegevens bekend zijn. Bent u van mening dat er een algemeen afstammingsrecht moet worden neergelegd in de Nederlandse wetgeving?

De praktijk kan best met de criteria van de Valkenhorstarresten uit de voeten. Aan de andere kant blijft het altijd mensenwerk. De afweging ligt nu in de handen van de hulpverlener die de zoekende persoon helpt in de zoektocht naar zijn afstammingsgegevens. Dit kan betekenen dat bij het maken van een belangenafweging diegene bij de ene hulpverlener wel inzage krijgt tot zijn afstammingsgegevens, terwijl bij de andere hulpverlener dit misschien niet het geval zou zijn geweest. De Hoge Raad legt met deze uitspraak de belangenafweging in de handen van hulpverleners, en daar kan dus wel een risico in zitten.

In dat opzicht zou ik me willen aansluiten bij hoe het in Duitsland is geregeld. Daar is de belangenafweging niet meer individueel maar helder en duidelijk. Ik neig ernaar om daarvoor te kiezen, waarbij ik wel open sta voor het feit dat het absolute recht rekening moet houden met de situatie van een vrouw indien het zeer gevaarlijk is om haar gegevens te verstrekken.

Ook als het afstammingsrecht in de wetgeving wordt neergelegd bestaat nog altijd het zwakke punt hoe het kind moet weten dat er ergens informatie over zijn afstammingsgegevens te vinden is. Hoe moet het kind weten dat zijn ouders niet zijn ouders zijn? Als het kind door niet-biologische ouders wordt geadopteerd of met behulp van een (sperma-, eikel- of embryo-) donor wordt verwekt, hoe weet het kind dan dat er geen (volledige) biologische relatie is indien de ouders het kind hierover niet inlichten. Het kind is altijd afhankelijk van de ouders. Dat vind ik een zwak punt. Daarnaast blijkt uit een Duits onderzoek dat de hele wetgeving op zijn kop kan worden gegooid en worden aangepast, maar dat er dan nog niet kan worden gegarandeerd dat die ene vondeling niet te vondeling wordt gelegd. Uit het onderzoek blijkt dat ook al zijn er veel vondelingenluiken of klinieken waar in het geheim kan worden bevallen, dat er dan nog altijd situaties voor komen dat een vrouw overvallen wordt door de bevalling of vanuit een paniecreactie zo snel mogelijk van het kind af probeert te komen. Ondanks het bestaan van alle voorzieningen kan niet worden voorkomen dat dit niet meer gebeurt. Als dit als uitgangspunt wordt genomen, dan blijkt dat het in Nederland nog helemaal niet zo slecht wordt gedaan. Wil de maatschappij toch het echt zo goed doen als mogelijk, dan is naar mijn mening onder pseudoniem bevallen de beste oplossing. Er kan dan voor worden gezorgd dat de moeder medische hulp krijgt en dat het recht op afstamming wordt gewaarborgd. Er wordt zo recht gedaan aan de belangen van zowel de moeder als het kind. Maar honderd procent garantie kan nooit worden geboden.

Aan de andere kant blijkt het wel dat veel landen jaloers zijn op onze geboorteakte. In onze originele geboorteakte staat alles. Dat is een heel groot goed. Wanneer onder pseudoniem bevallen mogelijk wordt gemaakt verandert de geboorteakte. De commissie herijking ouderschap is ook met dit vraagstuk bezig. Er zijn verschillende momenten in het leven dat de geboorteakte nodig is, bijvoorbeeld bij de aanvraag van een rijbewijs of wanneer iemand gaat trouwen. Een initiatief zou kunnen zijn dat er een soort drierupsraket wordt gemaakt in de geboorteakte waardoor bij de situatie waarvoor de geboorteakte nodig is, enkel de gegevens zichtbaar zijn die voor die situatie noodzakelijk zijn. Wanneer bijvoorbeeld een rijbewijs wordt aangevraagd, hoeft niet op de geboorteakte vermeldt te staan dat iemand is geadopteerd. Indien een huwelijk wordt voltrokken moet meer informatie uit de geboorteakte worden afgegeven. Ten slotte bestaat dan nog een originele geboorteakte waarop alle informatie staat. Deze geboorteakte is dan alleen voor de persoon zelf. Hierop staat dan bijvoorbeeld zaken als het feit dat iemand te vondeling is gelegd of is geadopteerd, of dat iemand een donorkind is.

Fiom heeft contact met verschillende vondelingen. Merkt Fiom dat er inderdaad vondelingen zijn die te maken hebben met bijvoorbeeld Identiteitsproblemen of andere problemen naar aanleiding van het feit dat zij te vondeling zijn gelegd?

Ja dat merken wij zeer zeker. Bij vondelingen die wel zoeken maar niets kunnen vinden, merken we zeker dat zij daar last van hebben. Het is iets wat zij, net als afstandsmoeders, levenslang bij zich dragen. In sommige fasen of op sommige momenten van het leven komen gevoelens en gedachten naar voren. Het is moeilijk voor deze mensen, maar het is vaak niet iets waar zij dagelijks mee geconfronteerd worden. Vaak kunnen zij dagelijks goed functioneren. Maar het wordt wel het hele leven meegedragen.

Fiom heeft sinds februari 2015 een vondelingenregister opengesteld. Wat is de voornaamste reden van de opening? Zijn er veel mensen die zich in dit eerste jaar hebben aangemeld? Zijn er matches gevonden en mensen met elkaar in contact gebracht?

Er zijn 5 à 6 mensen die zich in dit eerste jaar hebben willen laten registreren. Er zijn geen matches uit voortgekomen. De omschrijving van het vondelingenregister hebben we wat moeten aanpassen omdat er ook mensen uit Korea, die daar te vondelingen waren gelegd, een beroep op het register wilden doen. Dat was niet de bedoeling. Helaas bleek dat verschillende mensen zich hadden gemeld die niet in de categorie vielen. Deze mensen waren niet te vondeling gelegd of hadden niet een kind te vondeling gelegd, maar bleken (psychische) problemen te hebben. Dat is voor ons een wijze les geweest.

Een vondelingenregister kan niet worden opgericht zonder dat er iets wordt aangeboden aan degene die zich inschrijft. Dit heeft een tweeledig doel. Op het moment dat iemand zich inschrijft is er contact met een maatschappelijk werker. Hieruit bleek dus dat bij verschillende mensen geen volwaardige inschrijving kon worden gerealiseerd. Daarnaast hebben we wel mensen met problemen kunnen

opvangen en helpen. We wisten van te voren natuurlijk al dat de aantallen niet groot zouden zijn. Dit omdat er statistisch gezien één vondeling per jaar wordt gevonden. Het vondelingenregister is dan ook meer een punt om op de agenda te plaatsen. Mochten er mensen zijn die meer over het onderwerp willen weten of mensen die meer over een te vondeling gelegd kind weten, dan kunnen zij zich bij ons melden. We proberen door middel van het vondelingenregister aandacht geven aan het onderwerp en laten zien dat wij mensen kunnen helpen.

Daarnaast hebben we een contactregister. Dit werkt op dezelfde wijze als het vondelingenregister. Er wordt bij iedere zoekactie altijd in dit register gekeken. In dit contactregister worden voornamelijk mensen ingeschreven die wel in contact willen komen met de ander, maar niet zelf actief willen zoeken. Dit zijn bijvoorbeeld afstandsmoeders die voor zichzelf wel een plek willen hebben waar zij gevonden kunnen worden als hun kind op zoek naar hen wil gaan. Dit maakt het gevonden worden makkelijker.

In Frankrijk is anoniem bevallen mogelijk. Komt Fiom vaak in aanraking met kinderen van vrouwen uit Nederland die naar Frankrijk zijn afgereisd om daar anoniem te bevallen? Zijn er banden met Frankrijk om te voorkomen dat vrouwen dit kunnen doen?

Vroeger was hier wel sprake van. Er waren lijnen van kloosterordes die via België vrouwen naar Noord-Frankrijk brachten om daar het “probleem” op te lossen. Tegenwoordig horen we dat niet meer.

De vondelingenkamers

Hoe kijkt u naar de opening van de vondelingenkamers in Nederland?

Ik vind de discussie dat het recht op leven prevaleert aan het recht op afstamming een onjuiste discussie. Het suggereert dat door het instellen van de vondelingenkamer het recht op leven kan worden gewaarborgd en gegarandeerd. Uit Duits onderzoek blijkt dat er ondanks het bestaan van vondelingenluiken nog altijd kinderen op andere plekken te vondeling worden gelegd. Daarmee kan worden gesteld dat het recht op leven niet kan worden gegarandeerd door het bestaan van vondelingenkamers.

Wij hebben zelf ervaren dat op het moment dat een kind gevonden wordt, het onderwerp een hot item is. Zowel in de media als in de politiek. Maar als het even weer wat rustiger is, is het bij de politiek weer uit de portefeuille verdwenen. Dit komt natuurlijk ook omdat het steeds om zeer kleine aantallen gaat. Het heeft geen stem.

Andere punten waarbij moet worden stilgestaan als we het hebben over vondelingenkamers, zijn bijvoorbeeld dat een vrouw in een vondelingenkamer anoniem afstand kan doen van haar kind. Maar hoe anoniem ben is de vrouw eigenlijk? Mensen die in de buurt van een vondelingenkamer wonen letten natuurlijk extra op wanneer er een zwangere vrouw of een vrouw met een baby door de straat loopt. Daarnaast hangen tegenwoordig overal camera's. Verder bestaat de mogelijkheid dat niet de vrouw maar een ander persoon de baby in de vondelingenkamer achterlaat.

Wat vindt Fiom van Stichting Beschermde Wieg?

Ik twijfel niet aan de intentie van Stichting Beschermde Wieg, maar ik ben wel van mening dat de discussie zuiverder moet worden. Ik ben wel van mening dat Stichting Beschermde Wieg goed bezig is door 24 uur per dag telefonisch beschikbaar te zijn. Wij kunnen dat niet. Daar hebben wij het geld niet voor. Zeker niet nu Fiom verkleind is door subsidiekorting. Het is mooi dat zij deze hulpverlening bieden.

Wat vindt u van het feit dat Stichting Beschermde Wieg, indien er een baby in een vondelingenkamer wordt achtergelaten en de moeder haar gegevens bekend maakt, de gegevens van het kind bewaard in een kluis?

Ik vind het een winst wanneer Stichting Beschermde Wieg gegevens van de moeder bewaard. Wel ben ik van mening dat het belangrijk is om deze gegevens op een centrale plaats te bewaren. Denk daarbij bijvoorbeeld aan Stichting Donorgegevens. Dan is er in ieder geval een onafhankelijke instantie waar de gegevens op een plek verzameld zijn, zodat alle personen die hiermee te maken hebben contact met de stichting kunnen opnemen wanneer zij naar hun afstammingsgegevens zoeken. Wij merken dat initiatieven zoals Stichting Beschermde Wieg in de loop der jaren komen en gaan. Belangrijk is om af te vragen wat er gebeurt met de gegevens op het moment dat dit soort stichtingen/initiatieven weer verdwijnen. Het is veel beter om het op een centrale plaats te bewaren en het onder te brengen bij een onafhankelijke professionele instantie. Zo bestaat er garantie dat het veilig en duurzaam is opgeslagen en de privacy kan worden gewaarborgd.